

Christian Waage,

115330

Jens Hamsun
1859 - 1959.

Arnebrødren. 17 d Asbjørnsen
fredag kl. 20,- ansøker. Tilkøper:

ALEXANDER LANGE
Redaktør — Sakfører
Telef. 46 71 43
Ullevålsvn. 102A — Oslo 4

Om Waage: Kunt Hansen

MANUSKRIFT

Ringt Waage om dette mandag 20.4.1964 —
— Hansen: Kan gjøre hva jeg vil i utvalg av publikum —
Af

"Til dig, den nye Aand i Norge. Jeg har skrevet dette under en Pest for en Pests Skyld. Jeg kan ikke stanse Pesten, nei den er uovervindelig nu, den huserer under national Beskyttelse og under Tararabomdeay. Men engang stanser den nok. Imidlertid gjør jeg det jeg kan imot den, du gjør det motsatte."

K n u t H a m s u n

I

I 1949 kunne Norge ^{ha} feiret et enestående dikterjubileum. Den 4. august dette år fylte Knut Hamsun 90 år.- Men det offisielle Norge fant det ikke opportunt å hedre den alderstegne åndshøvding, som ved sitt geni har brakt fedrelandet ære og berømmelse mer enn noen annen. Våre kulturinstitusjoner og avisblader fulgte parolen.

Noen norske forfattere var imidlertid så modige at de prøvde med et åpent brev. Det lød slik:

"De fyller 90 år i dag, og vi skulle tie om at De ennå er levende.

Så måtte vi tie om det som var Dem og det norske folk til ære, som gjorde landet større og fylte våre sinn med skjønnhet, de hvite døgnene hvor det grodde etter Dem i poesien.

Vi skulle la frosten ta kornet for klintens skyld. Vi kan ikke, vi har ikke råd til det. Diktningen skal fortsette å leve her i landet.

Alt ville ha vært annerledes uten uårene. Men vi vet også at alt ville ha vært annerledes uten Deres lange dikterliv som det fremdeles lyser av i norsk litteratur.

Poesien ville vært en annen, og de som dikter etter Dem ville vært andre sinn enn de er, om de ikke hadde vandret med Deres vandrere i norsk natur, norsk fantasi og norsk språk.

Vi må ha gjort opp de bitre årene."

Brevet ble ikke sendt.

For Hamsuns dikternavn var ~~all dette~~ ^{det} ikke så farlig. Det taler nok mer enn noen døgnfluestikk.-- Men det er noe som heter norsk kultur!-

Hjertets tale er mer enn ord. Fra tusener og atter tusener i inn- og utland strømmet en bølge av ærbødig takk mot den gamle dikter - for de skatter han har gitt dem, for de gleder han har skjenket dem og de kommende slekter.

Den 19. februar 1952 døde Knut Hamsun i sitt hjem på Nørholmen. Åndsfrisk til det siste. Ingen døds-kamp. "Nu dør jeg", hvisket han til sin hustru. Stille og beskjeden gav vandreren seg ut på den siste reise - mot det ukjente. Bare hans aller nærmeste fulgte ham til graven.

ny luge

Ingen fanfarer, intet blomsterveld. Kisten var dekket med flagget. Det rene, vakre norske flagg som han seret og elsket.- Slik ville han det.

*

I mer enn to mannsaldrer drysset Knut Hamsun med gavmild hånd ut evighetsverdier som for alltid vil gjøre hans navn udødelig. Hans diktning omfatter mellom femti og seksti bind. Bøkene hans er oversatt til alle kulturspråk og har båret Norges navn til de fjerneste deler av kloden.

Knut Hamsun var en av de benådede som fikk evnen og kallet *til å være* skattegravere her på jorden. Han trengte inn i det mangfoldige livs hemmelige gruveganger, til de lønligste kroker av sjelen, som er skjult for og upåaktet av alminnelige menneskebarn.

Det er ikke ordene eller de ytre former hos menneskene som er det viktigste for Hamsun, men "de hemmelige bevegelser som bedrives upåaktet på de avsides steder i sjelen". Ordene og formene er svært ofte tillært spill og kamuflasje. De likner *(på)* de beskyttelsesfarger som også andre skapninger bruker.

Derfor er det ikke romanhelter vi stifter bekjentskap med i hans bøker, men mennesker, som oftest svært alminnelige mennesker med sine innfall, lengsler, gleder og sorger og små og store skavanker. Menneskevennen og livstilbederen Knut Hamsun er ingen streng dommer. Visst kan han bli harm når han ser løgnen og skaperiet tar overhånd, men oftest smiler han lønsk til ufullkommenheten. Menneskene er nå engang ikke guder, de er bare mennesker - oftest skrøpelige mennesker som tenker og handler ut fra sine åndelige forutsetninger.

Men noen av hans mennesker ligger på et høyere plan. Det er de få som ikke vil eller kan la seg omstøpe i tidens konvensjonelle livsform, men går sine egne veier. De står ydmyge overfor livets store gåte og er som følsomme barn, men stolte i sin tross mot tidsåndens utfoldelser. De mangler det "rette menneskestoff". Derfor blir de en slags opprørere, ensomme, livets stedbarn på jorden.

I romanen "Børn av Tiden" sier løytnant Willatz om seg selv: "Jeg gaar og brøkker mig bak Gjærdene mine over det Sorenskriveren og Doktoren og Bispen sier. Jeg har vandret her i min ensomhet og er kommet forbi dem, de er bakenfor mig. De soler sig i sin egen Intethet, de trønger sig paa og mener de kan tale med, jeg later være. De undser sig ikke for at gaa med opreist Hode, jeg bøier mit, jeg blir aldrig færdig med at se mot Jorden, mot Græsset og Gruset, nei jeg blir aldrig færdig med Græsset og Gruset".

Med en viss rett kan en si at all kunst er tendensiøs. Mer eller mindre bevisst gir kunstneren gjennom sitt kunstverk uttrykk for sitt syn på tiden ^{og menneskene} ~~problemer~~. I den litterære epoke som har fått navn av realismen, ble det likeframt et program at kunstneren skulle ta del i dagens kamp og sette problemene under debatt. Men jo mer tendens, dess mer tidsbetont og tidsbegrenset er kunstverket. Dermed blir også dets almenmenneskelige verdi begrenset. For problemene skifter som tidene skifter.

Udskrift
Knut Hamsuns diktning tar også til en viss grad preg av tiden ~~men det er ikke bare former og forhold som er viktigst, selve~~ ^{Men} ~~sjelen og det underbevisste sjelleliv.~~ ^{han} skrives ikke for debatter, ~~problemene~~. Hans diktning er et oppkomme fra en åndskildesom må skaffe seg utbrudd. Problemene han er opptatt av, ^{er av} ~~er av~~ psykologisk art, almenmenneskelige og tidløse. Derfor bærer ^{Knut} Hamsuns diktning som Shakespeares og Goetes evighetens stempel.

Udskrift
Knut Hamsuns bøker har den egenskap at man kan lese dem om og om igjen og for hver gang oppdage nye og interessante ting. Man morer og fryder seg over stilkunsten, den rammende karakteristikk, de uventede situasjoner, de brå kast i tanken og handlingen, de pussige innfall og uttrykk. ~~"Mysterier"~~ og "Pan" er prosadikt, forfattet lyrikk, - vidunderlige i sin enkle, omme natertilbedelse og østatiske tankeflukt: "Hver nerve i ham var vakken, han fornam Musik i sit Blod, følte sig beslektet med hele Naturen, med Solen og Fjældene og alt andet, kjendte sig omsusset av sin egen Jøgfølelse fra Trær og Tuver og Straa. Hans Sjæl blev stor og fuldtonende som et Orgel inde i ham".

- 4 -

"Det puslet overalt i Skogen, Dyr snuste, Fugler kalte paa hverandre, deres Signaler fylgte Luften. Det var Oldenborrens Flyveaar, dens Svirren blandet sig med Natsommerfuglenes, det lød som Hvisken frem og Hvisken tilbake rundt omkring i Skogen. Hvor det var meget at høre!".....

"Sommernætter og stille Vand og uendelig stille Skoger. Intet Skrik, intet Fottrin paa Veiene, mit Hjerte var fuldt som av dunkel Vin.".....

Slik lyder lovsangen til den korte, vidunderlige Nordlands-sommer.

Det er prosadiktningen, romanene, som har skaffet Hamsun verdensry. Mindre kjent er han som lyriker, skjønt han har skrevet de vakreste dikt norsk verskunst kan fremvise. Hans lyrikk slår an nye toner. Han er banebryter for en verskunst som bl. a. Olaf Bull og Wildenvey tok opp og sang inn i våre hjerter.

"Knut Hamsun skriver de klareste og bøieligste vers som er skrevet i norsk literatur. Det er en herlig kar," uttalt Bjørnstjerne Bjørnson.

Teater og scenekunst har Hamsun ^{ikke} ~~aldri~~ brydd seg om. Det er for mye unatur og fakter på teatret, synes han. Livet og menneskene er ikke slik som de synes fram på scenen. Det jagende og skiftende tempo i handlingen gir ikke tid til ettertanke og fordypelse. Det blir kulissemennesker og skaperi, lagede, mer eller mindre falske livsbilder. Operaen har sin betydning, ikke for handlingens skyld, men for sangens og musikkens. Operetten og komedien tjener til underholdning og morskap. Men den egentlige dramatiske kunst som gir seg av med de store og flokete livets problemer, makter ikke denne oppgaven. Selve den dramatiske teknikk forbyr det. Den fortellende form, romanen, til dels også det fortattede vers, er den dikteriske form som er best skikket til å løse den oppgave. ~~Slik kan i korthet Hamsuns syn uttrykkes.~~

Og allikevel. Den dramatiske kunst fristet og vant over hans motvilje.

Det var ikke av lyst han skrev sine skuespill, har han en gang uttalt, men av økonomiske grunner. Han tjente bedre på dem enn sine romaner. Dette har dog neppe vært avgjørende; for en dikter som Hamsun skriver ikke for penger.

Stiftelsen norsk skuespionshistorie, 2014 ~~Knut~~ Hamsuns dramaer har meget til felles med hans romaner.

Det er den samme brede og omstendelige menneskeskildring og dype psykologiske forklaring av det som skjer. Det er ikke så meget det ytre liv som det indre, ~~s~~^{hans}jelelivet, som er forutsetningen og drivkraften til dramaets langsomt fremadskridende hendelsesforløp. Derfor blir ~~Hamsuns~~^{hans} skuespil tungt stoff for det jevne teaterpublikum, for hvem dettvisuelle ved en sceneoppførelse og ikke det psykologiske blir det viktigste. Men samtidig har skuespillene hans andre ypperlige egenskaper. Monologene og replikkene gnistrer av innfall og fantasi, begeistring og forakt. Ideer, tanker og ord blander med stadig skiftende farver, lyrisk tankeflukt og dissekerende sjelegranskning. ~~Hamsun har~~^{har han} Med sine fem skuespill skapt gedigen dramatisk kunst og brutt nye veier i norsk dramatisk litteratur. Han skapte det lyrisk-psykologiske drama.

Knut

I årenes løp har Hamsun skrevet adskillige artikler dagspressen og tidsskrifter. Han var tidlig klar over pressens betydning i folkets andelige oppdragelse. Derfor satte han store krav til den. Den skulle være god og sunn- og fremfor alt sann. Med sin vare sans for ærlighet og renslighet kom han etterhånden i motsetning til og tok avstand fra partipressen og da især hovedstadspressen.

I en enquête for Gyldendals julekatalog for 1927 gir Hamsun følgende svar på spørsmålene: "Hvilken egenskap setter De høiest hos en mann?"

Svar: "Åanskje Redelighet"

"Hvilken egenskap setter De høiest hos en kvinne?"

~~Svar~~^{Svar}: "Redelighet en Gang til."

Kom til verden

Knut Hamsun ~~født~~ 4. august 1859 i Gudbrandsdalen. Både fars- og morslekten var ^{av} god gammel bondeatt, med tradisjoner helt tilbake til sagatiden. Dikterens kjærlighet til jorden, bondeyrket og bondekulturen har således sin dype og forklarlige grunn. (~~Paren var kjent for sitt gode hode og lyse sinn.~~), I sin siste bok "Paa gjen-grodde Stier" (1949) gir Hamsun følgende karakteristik av seg selv og hva han skylder slekten sin: "Jeg er ingen Grinatus, jeg spøker ofte, ler gjerne, har et lyst Sind. Det har jeg efter Far min som var kjent for det samme. Andre gode Drag som jeg eventuelt kan ha, skylder jeg Mor min Tak for. Jeg er et Produkt".

Da Hamsun var tre år gammel, flyttet han med sine foreldre til Hamarøy i Nordland. Barne- og ungdomsårene heroppe kom til å bety overmate meget for ham. Han stiftet her bekjentskap med et nytt og ukjent Norge med en stor-slagen, egenartet og skiftende natur: *Wistene mørk, kald, mørk og veldig og skremmende. Sommeren lys og eventyrlig skremmende om vinteren, lys og eventyrlig om sommeren.* Stormslått hav og flammende nordlyshimmel, Stille sund og vik, lyse duftende bjerkelier og daglyse netter fylt av mystikk, ~~og eventyr~~. Og selve folket, nordlendingen, med det mangslungne sinn, var et produkt av denne natur.

I noen år var Hamsun gjetergutt hos en morbror som drev en gård deroppe, og kom derved i et nært og inderlig forhold til naturen, - skogen, marken og fjellene.

På en reise gjennom Russland og Kaukasus til Orienten i året 1900, som han har fortalt om i boken "I Eventyrland", dukker minnene fra barneårene i Nordland fram:

"Det er ingen, ingen Ting i Verden som det at være avsides fra alt; tanker jeg videre. Det husker jeg fra min Barndom, da jeg gikk og gjøtet Buskapen der hjemme. I godt Veir laa jeg paa Ryggen i Lengen og skrev med Pekefingeren utover hele Himlen og hadde velsignede Dager.

--- Det var et makeløst Liv."

I en av sine fortellinger skriver han: "Jeg vet ikke noget Sted hvor der var saa mange Fugler og Dyr som hjemme i Nordland. Jeg fraregner alle slags Sjøfugl og Kobbe og Fisk, det er større Sjeldenheter jeg taler om, som Ørner og vilde Svaner og Røiskatter og Bjørner. Alt dette saa jeg som Barn."

Fjorten år gammel vendte han tilbake til Gudbrandsdalen og stod konfirmant her. Han var så et års tid krambugutt hos sin gudfar, Tosten Hestehagen, kom så til Nordland igjen og ble handelsbetjent hos handelsmannen og vøreieren Walsøe på Tranøy. Walsøe gikk konkurs kort tid etter, og den 16-årige Hamsun reiste nu sammen med en annen gudbrandsdøl som skreppekar omkring i Nordland og kom helt opp til Vesterålen. Det var på mange måter interessant og lærerikt dette skreppekarliv. Han lærte landet og folket å kjenne, kom så å si helt inn på livet av alt sammen. I sin bok "Landstrykere" forteller han morsomt om dette "driverliv", som han kaller det. I 1876 kom han i skomakerlære i Bodø og var også en tid kalarbeider der. Så var han i ett år lensmannsbetjent i Vesterålen og en tid lærer i Hjørundfjord.

I ~~disse~~ ^{de} årene arbeidet Hamsun med jernflid på sin utdannelse og fikk også utgitt to små bøker, "Den Gaadefulde" (Tromsø 1877), "Bjørger" (Bodø 1879). ~~Rada innhold og stil er tydelig påvirket av Bjørnson.~~

Tyve år gammel dro han ~~Syd~~ ^{Syd}over og bodde sommeren 1879 i Øystese i Hardanger. Om høsten samme år flyttet han til Kristiania, ~~og~~ bodde i Tomtegata og kom her meget sammen med sjøfolk og bryggesjauere. Harde karer, men reale og greie, forteller Hamsun. Det var en vanskelig tid for den unge dikter. Han sultet og led vondt.

Varen ¹⁸⁸⁰ reiste han til Toten på veiarbeid. ^{for ble han i to år} Han var en flink arbeider, ansett og avholdt av sine arbeidskamerater og ~~ble valgt som åres tillitsmann.~~ Ved siden av sitt veiarbeide skrev han i avisene om litt av hvert. Han opptrådte også som foredragsholder. Dette var i riksretts-tidens år. De politiske motsetninger i landet stod på bristepunktet. Landsmenn skjelte hverandre ut for landsforrædere og var uforsonlige. ~~Mange av dem var for~~ ~~holdt da som i våre dager.~~ Hamsun stod på samme side som

Bjørnson, på grunnlovens og folkestyrets grunn, men sjikane og simpelhet var ham en vederstyggelighet. ~~En episode fra det store folkemøte på Valheim på Tøten i 1881, der blant andre Bjørnson var taler, gir oss et innblikk i Hamsuns karakter: En av talerne rettet krasse og personlige angrep på en politisk motstander. Bjørnson grep inn og sa: "Nei, vi skal være ridderlige mot våre motstandere." Da reiste Hamsun seg og klappet.~~

I begynnelsen av 1882 dro Hamsun til Amerika. Han tok arbeid på forskjellige farmar i Midt-Vesten. Om vinteren var han butikkmann, postmann, lærer, avismann og foredragsholder. Et helt år bodde han i huset hos Kristofer Janson i Minneapolis som hans hjelper og sekretær. - ~~Uysselig, beskjeden og fordringsløs og synderes gode venner med barna", sier Kristofer Janson om ham.~~

I 1884 ble Hamsun syk og vendte hjem til Norge. I henimot halvannet år bodde han i Valdres og fikk venner for livet der. ^{Imidlertid} ~~Etter~~ om senn kom han til krefter igjen. Han reiste så til Kristiania og skulde leve av sin penn. Han skrev avisartikler og et par fortellinger bl.a. "Synd", ^{og} som ble trykt i Dagbladet. ¹⁸⁸⁶ Her møter vi egentlig for første gang den intense personlige stil som preger Hamsuns senere diktning.

For Hamsun ble det også denne gang å sulte og lide nød. "Det var den tid jeg gikk og sultet i Kristiania, denne forunderlige ^{og} ~~syke~~ som ingen forlater før han har faat merker av den", sier han i "Sult".

Høsten 1886 dro han igjen til Amerika. Reisen foregikk med en dansk båt. Han sendte Dagbladet to lengre artikler om reisen. De er glimrende skrevet, morsomme og vittige. De har også interesse derved at de slår til lyd for at Norge bør fa sin egen Amerikalinje, så vi ikke trenger å reise med danske eller andre nasjoners båter.

Det annet Amerika-opphold varte knapt to år. Det ble igjen å ta fatt med nevene. Best tjente han på treskearbeid ute på prærien i Nord-Dakota. Det var et hardt sl. ofte 16 timers arbeidsdag. Men Hamsun var en kraftkar og aldri redd for å ta i. Herute traff han sammen med mange

~~Våren 1889, "Jult" kom ut (1890), kom Hamsun med en ny bok: "Paa det store Amerikas Åndsliv".~~

~~Boken var en flengende kritikk over amerikansk kultur, litteratur, kunst og livsform. I Ruskjeldspredagene i Stone Opera Hall - i utvidet form, utgjør innholdet av boken. Det er en flengende skr. Hamsun vendte tilbake etter sitt annet Amerika-opphold holdt han i Minneapolis, våren 1888, et foredrag om amerikansk kultur og åndsliv. Dette foredrag i utvidet form utgjør innholdet av boken.~~

~~Kritikk over amerikansk kultur, litteratur, kunst og livsform:~~
 "Menneskene i Amerika, i dette store naturskjønne land, er ufrie mennesker. De jager og jages. Hast og tidsnød, evig mas, fart og støy overalt preger livet. Det blir ikke tid til ordentlig åndsliv", sier Hamsun.

Amerikansk litteratur, kunst og kultur var reminisenser fra det gamle, døde europeisk-engelske ånds- og kulturliv og har ingenting med det moderne amerikanske menneske å gjøre. Amerikansk diktning og kunst sto uendelig fjernt fra det virkelige liv.

"Jeg undtager Mark Twain ... som ved sit virkelige storslagne Vid og Humor er uden Forgænger og uden Efterfølger i Amerika; jeg undtager lidt af Poe, lidt af Hawthorne, lidt af Hart".

Journalistikken derimot gav et sannere uttrykk for den uferdige, støyende og brutale materialistiske amerikanske livsutfoldelse. Hamsun satte det hele på spissen, overdrev med vilje. Men stort sett var kritikken over den tids Amerika rammende riktig.

Boken brakte stort oppstyr. Den hadde truffet den selvgode amerikanske patriotisme på ömme punkter. Beundrere her hjemme av den såkalte frihet og amerikansk demokrati protesterte. - Frihet for de få, ufrihet for de mange, var det Hamsun hadde sett og opplevet.

I sine samlede verker har Hamsun ikke tatt med denne boken, skjönt den er uhyre interessant den dag i dag.

Amerika av i dag er riktignok ikke det samme som i 80-årene. Litteratur, kunst og åndsliv har hatt mange vårbrudd i Amerika siden Hamsun bodde der. Og vi må konstatere, om ikke alltid med glede, at den såkalte Amerikanisme i større eller mindre grad i dag dominerer verden. Den store unge uferdige nasjon har meget å gi menneskeheten både av godt og mindre godt.

Hamsun mente derfor at denne boken ikke lenger gav en rettferdig vurdering av den amerikanske nasjon.

~~W. A. Ekström 1890~~

- 9 -

slags folk og skjebner. På regnværsdager og i pausene skrev han smafortellinger som han leste for arbeidskameratene om kveldene.

*Et Europa-besøk 1888
"Hvor er Danica Hall"
toner rørt var et
angrep på Amerikas
arsliv og sam-
funnsstruktur*

Lengste tiden bodde han i Minneapolis, hvor han hadde venner og kjenninger fra sitt første Amerika-opphold, således Kristofer Janson, som var prest for byens unitar-menighet. Vinteren 1887 holdt han en rekke foredrag over litterære emner, om Bjørnson, Ibsen, Kielland, Lie, Garborg, Kristofer Janson, J. P. Jacobsen, Strindberg, Zola, Tolstoi og Dostojevski. ^{Det var av foredragene ble halvt like for høytidelig} Foredragene var en utfordring til samtidens litterære oppfatning ~~og et angrep på amerikansk andsliv og samfunnsstruktur~~. ^{Halvannet} 18 år senere framkom de samme tanker i bokform, "Fra det moderne Amerikas Aandsliv" (Kjøbenhavn 1889).-

Foredragene vakte oppsikt, og Hamsun ble midtpunktet i en krets ^{av} unge, begavede menn med høye idealer. Han skrev også flere litterære artikler i "Scientific American". Med en viss rett kan en si at Hamsuns gjennombrudd og anerkjennelse som dikter kom her i Minneapolis. Kretsen av beundrere vokste stadig. "Vi, hans Omgangsfeller saa op til ham som noget omframt", skriver en av hans venner.

Men Amerika var ikke stedet for en norsk dikter. Han måtte hjem. Det mente hans venner også, enda de nødig ville miste ham.

III

Knut

Fra Amerika reiste Hamsun til Kjøbenhavn. Her utkom på Philipsens Forlag våren 1889 *"Fra det moderne Amerikas Aandsliv"* ~~Beskrivelsesforedraget~~. - (forsekkelse blad 9a)

*Strøk eller
kom "Sult"
- & avsnitt av
boken hadde stått
i det danske tidsskrift
"Ny Jord" vel
et års tid holdt
"Sult" vakte
stor oppmerk.*

Dette var en ny og uvant diktning i vesterlandsk litteratur. En ny slags menneskeskildring og sjeeanalyse, - intens, fengslende og virkelighetstro. Nerveanalysen av en begavet sultende, stolt ung mann, som vandrer gjennom de røde vate gatene mellom grå, prosaiske hus, dikter på kirkegårdene, sover på sitt avistapetserte tak-kammer i husvilleherberget eller under åpen himmel. Hele tiden suger og svir sulten i brystet, sliter i nervetagene så han har halusinasjoner og drømmesyner i lysvåken tilstand. Det skifter i ett vekk med de mest bisarre inntrykk og

stemninger, ~~Ømhet~~ med hat, Forelskelse med galgenhumor og resignasjon. Rolige kloke betraktninger med de besynderligste pussigheter, Selvbevissthet og stolthet med bitende ironi over livet, verden og seg selv, - ikke minst seg selv.-- Aldri stans, aldri hvile. Sulten og suget skaper feber i hjernen, jager tankene som stormen skummet på et stormplasket hav.

Men det er en del av livet, det sultende liv.-- Sultens psykologi.

Med "Sult" trådte ^{Knut P} Hamsun fram i første rekke blant Nordens diktere. Samme år boken utkom, ble den oversatt til tysk.

Og nu velser det fram av ^{Knut P} Hamsuns rike dikterbrønn verk ~~av~~ på verk ~~av~~, revolusjonerende i sin form og dype psykologi - og dog enkle og lettfattelige.

*

Høsten 1892 utkom "Mysterier".

Den minner om somme av bøkene til den store russiske dikter Dostojevski. Selve bokens titel spiller hen på alt dette forunderlige og mystiske som lever i menneskesjelen ~~og naturen~~: "Tankens og Følelsens Vandringer i det blaa; skridtløse, sporløse Reiser med Hjernen og Hjertet, sølsomme Nervevirkosomheter, Blodets Hvirken, Benpibernes Bøn, hele det ubevidste Sjeleliv" (Samtiden 1890).

Hovedpersonen i "Mysterier", Johan Nagel, er legemliggjørelsen av dette underbevisste sjeleliv. [Det er atskillig som taler for at Nagel i "Mysterier" er den samme som helten i "Sult". Denne fikk tilslutt hyre på et skip og forlot "den underlige by" Kristiania. Bega seg ut på reiser. Nagel i "Mysterier" forteller at han nettopp er hjemkommet fra lange reiser. Men viktigere er at de andelig er like: Følsomme og ømme for andres lidelser, men finner vellyst i å pine seg selv. Full av stemninger og de merkeligste innfall. De ikke bare føler med nervene, men tenker og fantaserer og lytter med dem. En gåte for seg selv og andre.-- "En Fremmed, en Tilværelsens Udlending, Guds fixe Ide", kaller Nagel seg selv.

Men boken stiller også krav til menneskene: Livet er rikt og vidunderlig. Det skal leves høyt og ødselt. Livets svulmende pulsslag skal egge til død.-- Geniene, "Verdensaanderne til Hest", skal gå foran og føre nye krefter inn i tilvarelsen. Alminneligheten, spissborgerligheten, den ynkelige Minutten eller avisenes "store menn" er golde og fattes skaperevne.

Bokens språk og stil er vidunderlig. Musikk i ordene. Et stemningsfullt dikt i prosa: "Han vugget allerede om paa Himlens Hav og fisket med Sølvangel og sang dertil. Og Baaten var av duftende Trø, og Aarene blinket som hvite Vinger, men Seilet det var av lyseblaat Silketøi og var klippet i en Halvmaane....".

"En skjælvende Glade gjennomfor ham, han glemt sig væk, følte sig henført og forstak sig ind i det rasende Solskin. Stilheten gjorde ham aldeles besat av Tilfredshet intet forstyrret ham, bare oppe i Luften suset den bløte Lyd, Lyden av det uhyre Stampeverk, Gud som traadte sit Hjul. Skogen omkring rørte ikke et Blad og ikke en Naal. Nagel krøp sammen av Behag, trak Knærne op under sig og hutret fordi altsammen var saa godt".

x

Hamsuns neste bok, "Redaktør Lynge", utkom våren 1893.

Boken er en harmfylt tendensroman, et direkte rettet angrep på "Verdens Gang" og dets redaktør Ola Thommesen, hvis politiske holdningsløshet og hensynsløse reklamejageri for seg og sitt blad i lengere tid hadde irritert Hamsun. Men samtidig er boken en sviende satire over norsk journalistikk i sin alminnelighet. Karakteristikken ^{og partipolitikk} ~~synes~~ ^{kan} å ha sin gyldighet i dag som dengang.

Leo Høibro er Hamsuns talerør i romanen. Han gir følgende karakteristikkk av redaktør Lynge og hans avis Gazetten: "Manden mangler Hjærtets Dannelselse, hans Blod er falskt i ham. Nærmere uttrykt er han en begavet Skøiergutt, som aldri blir voksen..... Si at han gjør alle sine Gjærninger enten av øieblikkelig Artistbegeistring eller av Smaasjælet Beregning eller av begge ~~Åelet~~ i Forening, si at han gjør alt av Lyst til at være paa Kristianiensernes Læber, av Trang til at gjælde for en Allerhelvedes Redaktør

for sin lille Lap Papir..... Hvorfor jeg er rasende paa ham? Tro mig, jeg er ikke rasende paa ham, han er blit mig saa likegyldig at jeg ikke lenger gidder ta hans Blad i Haanden. Jeg husker ham bare fordi han er til og fordi han driver sin lille Skadegjærning med Held; Almuen synes han lager et morsomt Blad. Ims det, studer det, se hvorledes det lille tomme Menneske uten Overbevisning, uten andet Mot end Frækheten, hvorledes denne Mand, som ene og alene drives av sin Higen efter at holde sig økonomisk skadeløs og bli omtalt og debatteret av Folk paa Gaten, se hvorledes han skriver, og hvad han skriver om!--- Lyngre har smittet ned Folks Øyne til at holde sin Beskjedenhet oppe, han har ved sit idelige Markskrikeri formaad at rydde Folks naturlige Sky for Ubluheten avveien Og det synes ikke at gaa op for nogen hver at bare i et Land hvor Journalistiken var saa daarlig som i Norge kunde denne Mand spille en Rolle. I et stort Land vilde han ha varet Saks i et Blad, i Afganistan vilde han ha svunget sig op til Landsbyens Medicinmand og gjort Kunster i Sandet. --- Denne store Mand som sat paa sit Kontor og avsa sine Dommer om alt og alle, var som Personlighet en Løpergut som knapt var ren under Næsen ... Og "Folk hvis Liv hadde været nogenlunde uklanderlig" laste hans Avis for Morskapens Skyld og av Nysgjærrighet, for at følge med i Skandalene----".

Nå er det ikke helt ufarlig å legge seg ut med slike karer som redaktør Lyngre og hans skriverkarle. Det fikk Knut Hamsun i rikelig monn erfare de siste årene av sitt liv. Men som Nils Kjør sier i sin anmeldelse av boken: "Den Personlighet, der her angriber, er udrustet paa at staa alene. Han har Mod til at holde Vagt og staa for Skuld og hilse ham dybt paa Gaden."

Ikke for det, Knut Hamsuns sjelefred ble ikke forstyrret av Gazetteenes produkter. Han agente sine pappenheimere for godt til det. I sine yngre dager gad han ikke lese deres kritikk av hans bøker. De små geskjeftige skribleres dom var ham likegyldig. --

**) De som hadde en tro på kjæmpet for dem, som de Knækket Ryggen for den, og det var ikke på faste politiske former de trodde, derfor ble de heller ikke våre Partisjand, men de trodde på Hjellets Dadel, paa Hjellets Dannelse... Han skal like for størkt paa Folk uden Hjellets Dannelse, uttaler Leo Hjelbre*

Straks etter "Redaktør Lynge" var kommet ut, dro *Knut* Hamsun til Paris, der han med noen avbrytelser ble boende i tre år. Hele sommeren 1893 arbeidet han på sin nye bok, som kom ut om høsten under den ironiske tittel "Ny Jord".

Boken har tydelig tendens. Den er, som "Redaktør Lynge", et stridsskrift og et oppgjør med sin samtids åndelige og moralske forkvakling. I "Redaktør Lynge" hadde han pekt på faren ved en vanartet og ansvarsløs journalisti og hudflettet de moralsk lettfotede og karakterløse ~~litterære~~ penneknekter og deres hule fraser i avisene. I "Ny Jord" får vi resultatet av Gazettens "kulturkamp": Kvinner og menn var blitt slikvorne unger, små, uthulte og nytelsessyke. De gikk omkring og snuste på hverandre og tok en bit her og en bit der som det falt seg. [Ja, slik var tiden, og slik var menneskene.] Og de unge dikterne, de som skulle gått foran og vært bannerførere for de store og skapende krefter i tiden, de var blitt litterære håndverkere, som etter mye slit og flittig håndverksarbeid nu og da greide å få flikket sammen en bok. De bunnskrapet seg for hver gang. Bøkene var "godt skrevet", de var det. Men "De drysser ingenting ut, nei de strør ~~sik~~ ikke Mynt paa Veien". Og slik er det med malerne også. Se nu på ~~Se nu på~~ dikteren Irgens f.eks., en ren støver med pennen, "dannet" og salongfäähig, en slagferdig og vittig hund, som briljerer blant kafékunstnerne, er velsett hos "krømmene", handelens menn, som eier vidsyn og initiativ. Litterærløve den lette, selvnyttende, sleipe og hykleriske Irgens lever høyt på dem og slår dem ut alle sammen hos kvinnene.- Ja kvinnene!

Knut Hamsun har alltid vært en ridder overfor kvinnen både

i sitt liv og sin kunst. I hans bøker er kvinneskikkelsene de mest interessante. Kvinnen er, etter ~~Hamsuns~~^{hans} mening, bærere av rasens beste egenskaper. De har fått i vuggegave den friske frodighet, sinnets sannhet, evnen til uselvisk hengivenhet, morsinstinkt, offerglede.- Men disse gode naturlige egenskaper kan lett bringe dem i ulykke hvis de kommer i hendene på lystne, lurvete lapser som student Bondesen og dikter Irgens.

Og det er slike folk som mer og mer tar hånd om vår kulturutvikling. Derfor kommer vi på avveie. "Ny Jord" er et varsku, en manende finger mot de dekadente og uthulende krefter i vår samfunnsutvikling.- For disse krefter innskrenker seg ikke til bare å gjelde forholdet mellom mann og kvinne. De er sykdomsbasiller som smitter over på andre deler av samfunnslegemet, bryter ned anstendighetsfølelsen og rettferdssansen, - og ridderligheten.

x

~~Hans~~ Hamsuns neste bok, "Pan", er uten sidestykke i verdenslitteraturen. Boken er for størstedelen skrevet i Paris, men sin endelige form og fullførelse fikk den sommeren 1894 på Flademyr ved Kristiansand.

Dikteren måtte ha fedrelandets jord under sine føtter, innåndende duften fra skogene, lytte til og beskue det vidunderlige, mangfoldige livets spill som utfolder seg i Norges natur i den lyse, korte og hektiske sommer, forat hans sjels strenger kunne stemmes i harmoni med det panske orkesters bølgende melodier, - først da kunne han fullføre hymnen til sitt fedrelands herlige natur. Hele boken er fylt av heftig og øm natur- og livstilbedelse, henrykkelse og kjærlighet til sommerens eventyr.

Thomas Glahn heter bokens helt. Alt som lever og andrer i skog og mark, trærnes og blomstenes duft, dyrenes spor, alle nattens hemmelige lyder, det yrende skjulte liv i gress i løv og i kratt, vindens viften, havet, solen og stjernene forener seg til en brusende symfoni som fyller hans sjel til ekstase:

"Stille og tyst allevegne. Jeg ligger utover Kvælden og ser ut av Vinduet. En Fe-glans hvilte paa denne Tid over Mark og Skog, Solen var gaat under og farvet Horisonten med et fett, rødt Lys som stod stille som Olje. Himlen var overalt aapen og ren, jeg stirret ind i dette klare hav og det var som jeg laa Ansigt til Ansigt med Verdens Bund og var hjemme der. Gud vet, tenkte jeg ved mig selv, hvorfor Horisonten klær sig i Lila og Guld i Kvæld, om det ikke er en Fest i stor Stil, med Musik fra Stjærnerne og Baatfarer nedover Floder. Det ser saa ut! Og jeg lukket Øinene og fulgte med paa denne Baatfart, og Tanker efter Tanker seilet gjennom min Hjerne.".....

"Mens jeg spiste, laa jeg paa den tørre Mark. Det var stille utover Jorden, bare en mild Sus av Veiret og en og anden Fuglelyd. Jeg laa og saa paa grenene som valet sagte i Lufttrækket, den lille Vind arbeidet med sit og bar Blomsterstøv fra Kvist til Kvist og fylte hvert uskyldig Ar; hele Skogen stod i henrykkelse".....

"Den monotone Sus og de kjendte Trær og Stener er for meget for mig, jeg blir fuld av en selsom Taknemlighet, alt indlater sig med mig, blander sig med mig, jeg elsker alt"...

Denne gatefulle naturens livsutfoldelse tender også brand i Glahns blod. Inn i hans naturtilbedelse blander seg drømmer om Iselin og Didrik.-- "Vaaren var vel ogsaa kommet til mig, og mit Blod banket liksom av Fottrin."---

Og en dag kommer Edvarda til hytten.

"Edvarda saa paa mig og jeg paa hende. Jeg følte i dette øieblikk noget røre ved mit Hjærte som en liten Venlighilsen. Det kom av Vaaren og den lyse Dag, jeg har tenkt over det siden. Jeg beundret desuten hendes buede Øienbryn."

Kjærligheten gjør Glahns lykke fullkommen. Hans naturfølelse far et selsomt, inderlig ømt og henført uttrykk:

"Sommernætter og stille Vand og uendelig stille Skoger Intet Skrik, intet Fottrin fra Veiene, mit Hjærte er fuldt ~~av~~ som av dunkel Vin. Møl og Sværmere kommer lydløst flyvende ind gjennom mit Vindu.---- Jeg betrakter dem, de sitter skjælvende og ser paa mig, det er Spindere, Borere og Mot. Jeg synes nogen av dem er som flyvende Stedmors-blomster.

Jeg trøder utenfor Hytten og lytter. Ingenting, ingen Støi, alt sover. Luften lyser av flyvende Insekter, av Myriader svirrende Vinger. Bortefi Skogkanten staar Bregner og Stormhat, ~~Mal~~barlyngen blomstrer og jeg elsker dens smaa Blomster. Tak min Gud, for hver Lyngblomst jeg har set; de har varet som Roser paa min Vei og jeg graater av Kjærlighet til dem. Et eller andet Sted i Nærheten er vild Melik, jeg ser den ikke, men jeg fornemmer dens Duft."

Og Edvarda, sa ung av år og så alminnelig, er gætefull og eggende, ~~Kat~~. De to menneskebarn fører sin elskov kamp, fyller hverandres sjel med elskovens lykkerus, brenne av hverandres ild, frydes og lider ved å stikke hverandre med giftbrodd. Ingen av dem kan gjøre seg fri. Deres skjebne er uløselig knyttet sammen. Deres kamp, rus og feber er som et speilbilde av livsutfoldelsen i skog og mark, sprunget ut av de samme livskilder som gir næring til livets fryd og livets kval. Der er samklang mellom elskovs-rusen og smerten i skogsmannen, jegeren Glahns sjel og den glade brusende blodhymne han er vitne til ute i naturen. Nyttelse og Amerte, fryd og kval, glede og sorg er trofaste følgesvenner... "det er ens eget indre som er Sorgens eller Glædens kilde."

"En Skaal, I Mennesker og Dyr og Fugler, for den ensomme Nat i Skoger, i Skoger! En Skaal for Mørket og Guds Mumlen mellem Trærne, for Taushetens søte, enfoldige Vellyd mot mine Ører, for grønt Løv og gult Løv! En Skaal for den Livets Lyd jeg hører, en snøftende Snute mot Grasset, en Hund som snuser henover Jorden! En stormende Skaal for den Vildkat som ligger paa Strupen og sigter og bereder sig til Spranget paa en Spurv i Mørke, i Mørke! En Skaal for den miskundelige Stilhet paa Jorderik, for Stjærnerne og for Halvmaanen, ja for dem og den!".....

"En Tak for den ensomme Nat, for Bergene, Mørkets og Havets Sus, det suser gjennom mit Hjærte! En Tak for mit Liv, for mit Aandepust, for den Naade at leve inat, det takker jeg for av mit Hjærte! Hør i Øst og hør i Vest, nei hør! Det er den evige Gud! Denne Stilhet som mumler mot mit Øre er Alnaturens Blod som syder, Gud som gjennom-væver Verden og mig. Jeg ser en blank Spindeltraad i Skinnet av min Nyng, jeg hører en roende Baat paa Havnen,

et Nordlys glir opover Himlen i Nord. Aa, ved min
udødelige Sjæl, jeg takker ogsaa meget fordi det er mig
som sitter her." ---

Den hektiske Nordlandssommer tar hurtig slutt, og
skogguden Pans mystisk lokkende sang forstummer. Glahns
hytte brente. Han forlater skogene og vil flykte fra sin
kjærlighetsdrøm. Det er fåfengt. Edvarda har tatt hans
sjel fangen. Uten henne er livet intet. Han søker døden
og finner den et sted nede i Indias skoger.

IV

Høsten 1894 forlater ^{Knut} Hamsun Norge og drar igjen til Paris. Året etter utkom hans første skuespill "Ved Rigets Port".

Helten i skuespillet er den unge geniale filosof Kareno. Han forkynner trossens og opprørets filosofi, forherliger geniet, lovpriser det store menneske. For sitt arbeide og sine ideers skyld forsømmer han sin hustru, som faller i klørne på lapsen og forførereren Bondesen, - en gammel kjenning fra "Redaktør Lyng". Hadde ^{Kareno} han fulgt d jordnære og praktiske professor Gyllings råd om å revidere sin overbevisning og tenke på stipendiet, så han kunne få det litt rundelig, ville han ha beholdt sin hustru og sitt hjem.- Nei, han burde ikke ha gått til angrep på de gamle ideene, og holdt seg vekk fra å kritisere de praktiske nyttefilosofer, Stuart Mill og Spencer, som tiden beundret og tilbad.- Nu står han igjen, såret og ribbet for hustru og hjem, ene med sitt geni, "alene i Verden".

x

Geniet Kareno går videre på livs ^{basen} ~~veien~~. Han er ikke lenger bundet av hensynet til hjem og samfunn. ⁷ ~~Knut~~ Hamsuns annet skuespill "Livets Spil" (1896) er her en mann på ni og tretti år, men hans ånd er like ung som for ti år siden. En kampglad opprører. Oppe i eventyrlandet Nordland bygger han et tårn, der han anbringer sine reflektorer, prismer og glass. Han vil oppgløde hjernen med lys, oppheve sin jordiske tilvarelse og "slynge min Sjæl ut til Evighetens Kyst", "stanse Fornemmelsesstrømmen i ^{allig} ~~sig~~, saa Tiden svinder.".....

Og her møter han opprøret i kvinneskikkelse, Terisita, et naturbarn med primitive drifter, hensynsløs inntil forbrytelse og perversitet i sin elskovstrang, - en uforklarlig gåte for seg selv og andre, motsigelsens eventyr som selve midnattssolens land. "Der galder en rød Hane i hende". Hun elsker Kareno, - ikke mannen, men eventyret og opprøret i ham, som fører henne ut over alle grenser. Når han ånder på henne, er det som stjerneskin. Hun suser opp fra jorden. I hans nærhet "bøiet Kvisten sig i min Haand".

Han blir betatt av henne. Hans hjerte gjennomstråles av kjærlighet og lidenskap. Livstrossen må vike for livslysten Opprøret for trangten etter harmonisk kjærlighetslykke.

"Bare Deres Navn risler gjennom mig. Det knitrer som en Silkefane".

Han tenker til slutt bare på henne. "De river mig med Dem og forstyrrer al min Fred"... "De var som en Slange, hvorfor var De det? De reiste Hodet og krummet Dem. Jeg maa se Deres merkværdig stærke Hals".

Men geni er den ensomme manns tross mot livet, opprøret mot livet, trangten mot uendelighet. Kareno er tross alt bare et menneske, en terning i livets spill. Og Terisita elsker han ikke mere. Han kunne ikke føre henne utover grensene til livet.

"De var ikke den jeg haabet De var, Kareno. Jeg har sagt Dem det før. De var et Menneske som alle andre, fuld av simpel og naragtig Synd. Jeg er træt av Dem". --- "Jeg trodde De var fuld av noget fra en annen Verden, for Deres Ansigt virket paa mig. Og saa skuffet De mig".

Der står Kareno igjen ribbet. Hans glasstårn, hans papirer, hans livsverk går opp i flammer.- Og Terisita, opprøret og livstrossen i kvinneskikkelse, faller for et tilfeldig skudd.--- "Mennesket er høie Love i Vold". Thy, den blinde rettferdighet, står alene tilbake midt på plassen, høy, rank og med luen i hånden.---

Det som gjør sterkest inntrykk i "Livets Spil" er den blendende replikk-kunst, dialogen er som knitrende nordlys-flammer.

*

Knut

I 1897 utga Hamsun en samling av småfortellinger han tidligere hadde skrevet i forskjellige blad og hefter. Boken kalte han "Siesta".

Men tidlig på våren 1898 kom trilogiens tredje skuespill "Aftenrøde". [Nu er geniet og opprøreren Kareno blitt 50 år. Hans kone har arvet og vender "hjem" - og godtas. Den foraktelige Bondesen, far til "Karenos barn", blir rådgiver på den livsbane som fører fram til det ynkelige frafall. Bondesen er blitt redaktør for en av de toneangivende dagsaviser og har innflytelse. Kareno,

12- opprøreren, ungdommens tilbedte helt og bannerfører, "Vort Lands velsignede Dissonans", svikter sin ungdomstro og sine ungdomsidealer. Han er blitt "fornuftig", og mer "moden", bevars. Det er ingen motsigelse i det, bare utvikling, trøster han seg.- Revolusjonshelten får stoppede møbler, fint skrivebord, tevann, släbrok og sølvknappet stakk. Han har vært underkastet forvandlingens lov, er blitt gammel - livets store tragedie - og godtas av de toneangivende i samfunnet, av Bondesen og geliker. Og dikteren slynger ut sin forakt med farcemessig lystighet. Karene gjør tåpelige krumspring, manner seg opp, vil være trossig og ungdommelig. Men det er bare fakter. Hans "frafall" som går av stabelen under musikk, korsang, taler og skudd, er bare en bitte liten farce, et foraktelig karnevalsnummer, en livsløgn, positur å la helteutgydelsen i "Kjærlighet uten Strømper".--

Knut Hamsun var 39 år da han skrev "Aftenrøde". Det livssyn han hadde kjempet seg fram til, har han siden beholdt og uten å gå på akkord, stridd for - uredd, kampglad, men alltid ridderlig. Troen på det som er ungt, sant og ærlig i livet var hos ham like sterk i hans høye alderdom som da han var ung. Hans ironi og hån mot unatur og usseldom i karakteren, påvisningen av oppløsningsprosessen, de sviende hipp til de politiske lykkeriddere har ofte vært tungt å tåle for mange.

*

(1898)

Knut Hamsuns neste bok "Victoria" er den friskeste, reneste kjærlighetsroman i norsk litteratur.- Det er fortellingen om møllergutten Johannes og hans kjærlighet til Victoria fra herregården.

Slik lyder dikterens definisjon av kjærligheten:

"Den kom en Vaarnat til Jorden da en Yngling saa to Øine, to Øine. Han stirret og saa. Han kysset en Mund, da var det som to Lys traf hverandre i hans Hjærte, en Sol som lynte mot en Stjerne. Han faldt i en Favn, da hørte og saa han intet mere i hele Verden.

Kjærligheten er Guds første Ord, den første Tanke som silte gjennom hans Hjerne. Da Han sa: Bliv Lys!, blev det Kjærlighet. Og alt han hadde skapt var saare godt og Han

vilde intet ha ugjort igjen derav. Og Kjarligheten blev Verdens Ophav og Verdens Hersker; men alle dens Veier er fulde av Blomster og Blod, Blomster og Blod".

"Victoria" er blitt ^{en} Hamsuns mest populære bok både hjemme og i utlandet. Da dikteren på en reise i Tyskland mange år senere kjørte fra sitt hotell til jernbanestasjonen ble vognen stanset av en ung ukjent pike som overrakte ham en blomsterbukett med en vedheftet seddel, hvor det med sirlig ungpikeskrift stod skrevet: "Takk for Victoria!"

VI

Knauf

I 1898 fikk ^{en} Hamsun forfatterstipendium. Sammen med sin unge hustru reiste han til Finnland, hvor han oppholdt seg et helt år. Han fikk her mange venner bl.a. den uforlignelige humoristen, tegneren Albert Engström og ^{Konjunkt} Jean Sibelius. Sommeren 1899 reiste han gjennom Russland over Kaukasus til Persia og Tyrkia. Inntrykkene fra reisen har han gitt i sine bøker "I Eventyrland" og "Stridende Liv" (i skissen "Under Halvmaanen").

I alle disse årene hadde ^{han} Hamsun vært en "Landstryker paa Jorden". Han hadde sett mange land og lært mennesker og deres livsforhold å kjenne. Han hadde gjennomstreift sitt eget land, bodt i Gudbrandsdalen, i Valdres, i Østerdalen, i flatbygdene og på Sørlandet. Men hvor han vanket i verden, hadde Nordland og menneskene deropppe vært hans trofaste følgesvenner. Etterhånden ble lengselen til barndommens eventyrland så stor at han måtte dit opp igjen. Etter tyve års fravær sto han en tidlig vårdag 1900 på trappen til sitt barndomshjem i Nordland. Både hans far og mor var ennå i live: Gjensynsgleden var stor og gjensidig.

Knauf Hamsun fikk leid seg en slags hytte, nærmest en jordgamme, og her levde han hele sommeren og skrev på sitt versifiserte drama "Munken Vendt" (1902), ^{sagaen} om stolt Iselin og den steile, trossige natur- og frihetselsker Munken Vendt. Handlingen er henlagt til det 18. hundreåret. Det er et mylder av menneskeskikkelser i boken, mennesker som ^{dikteren} Hamsun kjente fra sin egen samtid deroppe - handels- herrer, embetsmenn, bønder, fiskere, sjømenn og lapper, -

og andre som hans fantasi og fabuleringskunst skapte.

Helten i boken, eventyrskikkelsen Munken Vendt, er kommet til verden deroppe i Midnattssolens land, men ingen kjenner hans opphav, for han er "et ille født Barn". Han skulde bli prest, men "fikk ved min Fødsel en Ulv i Blodet, han ligger og murrer her under min Vest". Studenten brøt over tvers, og ble en farende svenn, frimann og kvinneårer.

"Han streifer om paa Fjeldet saa bringehøi og stor,
og drikker Lys fra alle Himlens Sole.

Og synger han en Vise om den deilige Jord,
da er det som en kneggende Fole".

Men innerst inne er det store, sterke naturbarn ømt og hjelpeløst. I kjærlighetskampen med Iselin lider han nederlag. Og overfor "kloke" og praktiske motstandere kommer han lett til kort. Han er for meget seg selv, for meget natur, - passer ikke i flokken. Han gjennomskuer ~~høi~~ lavheten og usseldommen omkring seg:

"Jeg saa den igaar denne skamløse Lek,
den ene steg over den andre og skrek,
hver hyklet og skaffet sig selv paa det Tørre.
Aa aldrig var nogen Elendighet større". --

Og han går i rette med Gud fordi han

"styrer det Liv han har skapt -
lidt ned, mere ned, saa det ender fortapt".

Øvrigheten forfølger ham, og små mennesker hater ham og driver ham til slutt inn i døden.

Gripende vakkert er dødsstunden skildret:

"Se saa.....Det skal snøke at komme til ro
og sove en drømmeløs Søvn, kan du tro.
Nu faar jeg en Skog som et eventyrminde,
der ligger min Sjel og suger i blinde,
i blinde, i Susen, saa kjærlig forladt
i hele den evige, gode Nat...

.....

.....

Se Solen gaar ned og gjør Natten blidere.
og Kværnen den maler imorgen videre".

"Munken Vendt" fikk en glimrende oppførelse i Heidelberg i 1926. Hovedrollen ble utført av den berømte karakterskuespilleren Heinrich George, som døde i russisk fengsel i Moskva 1946.

VII

Knut Hamsun sto ^{§ sin} ~~oppe~~ i en brytningstid. Han var i begynnelsen av 40-årene, som han hadde betraktet som "Aandens avblomstringstid". Det viste seg at han hadde tatt feil. Hans ånd var fremdeles ung, inntrykkene like sterke. Han er fremdeles ~~kivaks~~ livets elsker og livets tilbeder. Og hans skapertrang og skaperevne er like stor som før. I 1903 ga han ut tre bøker: "I Eventyrland", "Kratskog" og Dronning Tamara".

"Kratskog" er en samling små noveller, hvorav noen var publisert tidligere.

Ideen til skuespillet "Dronning Tamara" hadde han fått på sin Orient-reise tre år før. Det handler om den stolte, lidenskapelige dronning av Georgien, som levet omkring 1200.

Tamara er ikke bare dronning og herskerinne, hun er først og fremst kvinne, som trosser, kjemper - og hater for å beseires og overveldes, som begjærer å bli bøyet inn under en sterkere og trossigere makt enn hennes. Først da hennes mann, prins Georgi, har beseiret og betvunget henne og blitt herskeren over riket og henne, finner hun den fullkomne kjærlighetslykke hos ham.

Skuespillets østerlandske utstyr og form anskueliggjør dikterens sinnstilstand i denne tid. Han flykter fra en jagende perveslitende og fargeløs samtid til fjerne tider, romantikk, fra brøsteins-og kafélivets gråhet og kulde til det fargeglade, solfylte Østerland.

VIII

Med diktsamlingen "Det vilde Kor", som utkom i 1904, trer Hamsun fram i første rekke blant Norges lyrikere. Enkle og ekte følte stemninger, unnfanget og født av beundring for og kjærlighet til norsk natur, slynget sammen med lengslen mot fantasiens solbeskinte eventyrland, preger mange av de vidunderlige diktene:

Skjergaardsø.

Nu glir Baaten
mot Skjergaardsøen,
en Ø i Havet
med grønne Strande.
Her lever Blomster
for ingens Øine,
de staar saa fremmed
og ser mig lande.

Mit Herte blir som
en Fabelhave
med samme Blomster
som Øen eier.
De taler sammen
og hvisker sølsomt,
som Børn de møtes
og ler og neier.

Her var jeg kanskje
i Tidens Morgen
som hvit Spiraa
engang at finde.
Jeg kjender Duften
igjen fra fordum,
jeg skjælver midt i
et gammelt Minde.

Mit Øie lukkes,
en fjern Erindring
har lagt mit Hode
ned til min Skulder.
Saa tetner Natten
ind over Øen,
og Havet buldrer
Nirvanas Bulder.

Den skjentsomme likegladhet med undertone av dypt alvor
er et særpreg for norsk lynne. Det kommer tydelig fram i
eventyrene, folkevisene og skjemtediktene. Hamsun er den
første som ga uttrykk for denne nasjonale grunnstemning i
nyere norsk lyrikk.

Abdullahs Haab.

Nu høstner alt Sommerens Liv iaar
og Løvet rødner og gløder.
Det er som Sorbusbuskerne staar
i grønne Skogen og bløder.
De staar i Olivenskogen som Saar
som ingen binder og grøder.

Det ringer til Lik i et nært Kapel,
det lyder som Helligbrøde.
Det er som et Skrik foruten Appel
at møte til evig Ede.
Lat ringe saa flittig! Farvel, Farvel!
Imorgen ligger vi døde!

bløder

Det venter en Verden bak Verden her
 hvor Fabelhavene buser.
 Det venter en Bolig med Rum til ~~xxx~~ver
 og idel Salighet huser.
 Det synger Musik i Gilderne der
 og Paradisfugler ~~bruser~~ ~~bruser~~.
 De Hurier ~~staa~~ i Olivenlund
 som Liljer i Morgenrøde.
 Med Øine som Stjerner og Smil om mund
 de går sin Elsker imøde.
 O ringte nu Klokken i næste Stund
 for mig som den første Døde!"

Dette enkle, fantasirike dikt, iklædt østerlandsk
 farveprakt, er typisk Hamsunsk, i dets skjelske under-
 fundighet, men det er også typisk norsk.

Og så denne slentrende, likeglade rytme og stolte
 pokkerivoldske selvironi som senere er så typisk for den
 Wildenveyske versekunst:

" Til Frøken S ~~xxx~~

De skriver det er dumt av mig at holde mig saa kry;
 endskjønt De slaar mig ned i mange Blade
 saa løfter jeg mit Hode "som en Nar op mot Sky".
 Ja Gudskjelov mit Sind er av de glade.

.....

 Men jeg er lykkelig ikveld, for jeg har nye Sko
 og enda har jeg Penger i min Taske
 og enda kan jeg klare mig en Maaned eller to,
 og Lyset brænder festlig i min Flaske.

De skriver at desværre er jeg "vistnok ganske ga".
 Jeg ler til slikt som Hul paa Knæ og Sokker,
 men graater nok for hvad De vilde kalde mindre kval.
 Og vaakner jeg og Stemningen mig lokker
 jeg synger Gud en Visestub og Satan en Koral.
 Og det er noget De forstaar, for Pokker.

Saa ønsker De at sie "at jeg ingen Dikter er",
 ti kalder De mig "rett og slett Forfatter".
 -Aa ingen Aarsak, kjære, gjør Dem intet Besvær,
 og tag mig ikke ilde op min Latter.

Men naar De tror "en myndig Røst" kan slaa mit
 Verk i Grus

da er det, Frøken, neppe lett aa gjøre,
 og Dem undtaken er jeg hittil bitt av bare Lus.
 De skriver jeg har stengt mig alle Døre.
 -Min Frøken, De vil aapne mig hvert Rum i Deres
 Hus
 saalenge jeg min lille Pen kan føre.

- 26 -
Fidelsa uttrykker finnes vi
Enkle, yndige dikt med umiddelbar naturfølelse som

" Ved Nyingen.

Jeg gaar og pusler i Skogen
og tænder et Baal ved Kvæld.
Nu slukner en Dag i Vesten
og Maanen staar halvt paahæld.

Alverden er gaat til Hvile,
det tier fra Busk og Sti,
men Flagermusvinger sortner
i Nyingens Skin forbi.

Mit Hjærte dovner og drømmer
og stilner som i en Rus,
omkring mig vælder fra Skogen
et sagte evindeligt Sus."

Og det ungdomsblyge, ~~naturfølelse~~ vemodige

" Fløitestub.

Vi kom fra Marken
og myke Lyngen
og kom fra Venskap
og tu lulu lu.
En Stjerne saa os,
to Munder møttes,
saa god var ingen
saa god som du.

De unge Dager
de glade Dager,
nei ingen lik dem;
men se mig nu!
Da sværmet Bien
da spilte Svanen,
nu spiller ingen.
Men tu lulu lu! "

Vege moensted
~~Intetsteds~~ i norsk lyrikk har den glødende, tilbedende
kjærlighet, den varsomme ømhet og subtile resignasjon
funnet et inderligere uttrykk enn i diktet

" Med røde Roser.

Jeg knæler og rækker Henderne frem
endskjønt jeg hører dit Nei.
Ta disse Blomster med Tak for dem
du pyntet med paa min Vei.
Jeg ser dig blusse som Roserne nu
og slaa dine Øine ned;
kan hende kommer du Mangt ihu
av Sorg og av Kjærlighet.

Din Graat har dugget mit Sind som Regn,
dit Smil var min Sol igjen,
du skapte av Verden en vakker Egn,
min Sjæl blev en Have i den.
Det blomstrer, det blomstrer i Haven nu
og dufter fra alle Bed.
O, kom ei mere din Sorg ihu,
men bare min Kjærlighet."

I diktet "Himmelbrev til Byron" behandler Hamsun den forflating som mer og mer preger tiden. De som skulle gå foran og vise vei, skaldene, har ingen ting av Byrons opprørsånd og genialitet ved seg:

"Der stod du i Løftingen paa din Galei
og viste med Sværdet til Slagmarken Vei.
En Dikter med Sværd og med Sværdet blankt,
en Dikter med Mot og med Møtet rankt,
en Herre, en Fører,
en Mand blandt Aktører".

~~og~~ Dikterne av i dag er av et annet slag, de er såvisst ikke opprørere, såvisst ikke "Verdensaander til Hest."

"Nu vandrer så varlig den Dikter hen
og stiller sig venlig med Folk og Teater,
og Himlen velsigner de tjente Dukater
saa Børnene engang faar nytte av dem.
I Frisind og Fremskridt er ingen som han,
at sie saa langt det med Læmpe gaar an

Hver Jul har han færdig sin gode Roman
saa passelig dyr og saa passelig modig..."

Diktningen i dag er gold i all sin påtrengende høy-
røstethet. Den savner selve "Livets Musik":

"Men Sangen - Sangen den drager av Lande
og Hylet det høres i Gate og Dal:
Arbeiderbevegelse, Damp, Kapital,
ja Hyl over alle hvilende Vande.
Men Sangen drager av Lande".

Diktet slutter med spørsmål etter den store kjætter
og en hyldest til Danmarks store sanger, Holger Drachman^{en}:

"Naar kommer du atter, du store Kjætter?
Her lever nu en som din Tone tar,
den deiligste Stemme paa Jorden var,
din graanende Broder paa Danmarks Sletter
- den siste Sanger i Lande."

I diktsamlingen står også det vakre hyldningsdikt til
Bjørnstjerne Bjørnson, som ^{haci} Hamsun skrev til Bjørnsons
70-års dag, to år i forveien.

Knut

Hamsun hadde fra han var ung beundret og vært glad i Bjørnson. ~~Hans første ungdomsbok "Den Gaardsfælde" og "Bjørner" viser således tydelig påvirkning fra Bjørnson.~~ Bjørnson og Hamsun har mye ~~en~~ felles. De hadde det samme positive livssyn, den samme innstilling overfor hjemmet og barna og den samme sterke samfølelse med land og folk. Deres diktning, så forskjellig den enn er, gir uttrykk for det enkle og opprinnelige i norsk natur og tradisjon. Hamsun har aldri likt skuespillere og teater, aldri hatt tilovers for positur og store fakter, hverken på teatrets lille eller på livets store scene. Og det var ~~skuespillere~~ "skuespilleren" Bjørnson som Hamsun likte minst og noen ganger reagerte mot. Men det varte aldri lenge. Særlig hadde han vært harm da Bjørnson under de kritiske unionskamper ikke ville godkjenne den politikk som ble ført fra norsk side - og i 1904 reiste til Sverige for å motta Nobelprisen. Bjørnson sviktet Norge, mente Hamsun. Men han forsto snart at all mistanke var ugrunnet. Om Bjørnsons politiske syn var annerledes enn hans og de fleste andres på den tiden, var han derfor ikke mindre glad i sitt land. Bakvaskelsene den gamle dikter ble utsatt for, spilte vel også inn.

Både fra formens og innholdets side er diktet noe av det skjønneste i norsk lyrikk. ~~Det er den vakreste hyldelse en dikter har gitt en dikter.~~ Det innledes med tre korte strofer som i knapp og klar kunstnerisk form gir et levende bilde av Bjørnsons diktergjerning:

"Vi nevner et Navn -
straks syder det mot os
i Kornakres Guld,
det leker i Skoger,
det lukter av Muld.
Sol dirrer om Dagen,
Dugg driver om Kvæld
det suser i Fjæld.

Vi nevner det Navn -
det bryter imot os
med Livet fra Sjø,
med Hvalbruk og Fugler
og Baater rundt Ø.
Det ropes og svares
med langveis Lyd
- en Verden av Fryd!

Vi nevner det Navn -
da blandes i Lyden
av sydende Korn
og Hvalbruk og Fugler
en Vagtmands Horn.
Selv Verden stod ofte
med lyttende Blik
naar Horntonen gik."

Sa skifter rytmen ~~Alla talende og bestille, intim.~~
Diktet går over til Du-form. ~~Skalden hedres med opptog,~~
med fakler og faner.- I en av strofene skildres de egenskaper
ved Bjørnsom som tiltalte Hamsun mest:

"Din Haand hadde noget til alle: et støttet
den varlig,
en læget den kvindelig ømt; men en klapset
den farlig.
Du husket at følge i Slaget en egen, en
rummelig Skik:
du brukte ei Sverdet til Stik.
Endvidere saa du dig om til den Saaredes Saar
før du gik."

~~U~~ Diktet ender med den vemodige, ~~sorgtunge~~
slutningsstrofe:

"Saa en Kvæld vil Stumhet ruge
langs vaar lange Kyst.
Fjældet staar og lytter, bier -
ingen svarer, Landet tier.
Naar han tier blir det tyst."

I 1904 kom også en annen bok av ^{Knut} Hamsun, "Svømmere",
~~den som illustrasjoner av Louis Moe ble trykt i "Nordisk~~
~~Bibliotek", utgitt av Gyldendals forlag.~~ Handlingen foregår
i Nordland, hos Mack på Rosengård, og boken kan betraktes
~~Boken er den første av en rekke~~
~~som inngår i den serie Nordlands-bøker, som framfor~~
noe annet har skaffet Hamsun berømmelse.

Hovedpersonen er den kjempesterke, godslige telegra-
fist Rolandsen og handelsherren Macks stolte datter Elise.
Boken ender med idyll, - de to far hverandre - ulik de
fleste av Hamsuns bøker, hvor kjærlighetskampen ender med
nederlag. Ellers forekommer det mange ypperlige skildrin-
ger av forskjellige mennesketyper, fortalt med Hamsuns
lune og underfundighet.

Knut Hamsun hadde den siste tid bodd i København, men i 1905 måtte han hjem til Norge. Han tok opphold i Drøbak og fulgte de politiske begivenheter omkring unionsoppgjøret med levende oppmerksomhet. I tale og skrift gikk han inn for et fullt og endelig oppgjør med Sverige. ~~Et flyveblad som han sammen med noen venner utga, innlades tre av de fire numre som kom ut, med politiske dikt av Hamsun. "For Norge" hette det første av dem.~~

~~"Det tramper av veldige Støvler i Øst, - tramfrem!
Saa tidt vaare Fedre stod en imot to
til Tider stred Nordmænd foruten Sko,
end turde vi ligne dem!
Lad trampe de veldige Støvler i Øst."~~

Kommandanten på Oscarsborg, oberst Georg Stang, som i en årrekke hadde kjempet for vårt forsvar og gjort det så sterkt at vi på oppgjørets dag sto rustet til å ta konsekvensen av vår politikk, fikk ~~også~~ sitt hyldningsdikt av Hamsun.

"Jeg hilser dig dybest av Hjertens Grund
paa yngres og ældres Vegne."

.....
"Dit Ord er saa jævnt og saa stor din Ro,
en Mands med en Vilje av Jærn.
Du reiste i Landet den sunkne Tro:
et Norge med Nordmænd til Værn!"

Folkets enestående samhold i 1905 ^{gav} ~~hadde gitt~~ løfter for landets framtid:

"Slik Vaar det vil komme tillands iaar!
Alt er det som ~~Klokkerne~~ Klokkerne ringer."

Men den "store nasjonale arbeidsdag" som Hamsun og andre fedrelandselskende nordmenn hadde drømt om og håpet på, ble en skuffelse. Da vi ikke hadde svenskene å slåss med, begynte ^{vi} ~~de~~ å slåss innbyrdes.- Og Hamsun var med sorg vitne til hvorledes hans landsmenn mer og mer fjernet seg fra sitt nasjonale grunn^{lag} ~~grunn~~, hvorledes fremmede tanker og ideer at seg inn i folkets sjel, tæret og gnog på nasjonens livskraft, og truet med å tyne det beste i det. Men aldri oppga han troen på sitt folk og håpet om å få vendt strømmen. Hans diktning er en apoteose av de positive krefter i tilværelsen, - av naturen, av de friske og sunde

og ungdommelige instinkter hos menneskene. Han kjente sitt folk bedre enn noen. Fra sin tidligste ungdom hadde han vært på vandring. Han kjente bonden og arbeideren, kjente asfaltens rotløse menneskebarn. Han hadde levet blant mennesker av alle stender, i alle strøk av landet, sett og følt deres gleder og sorger. Vært en av dem.. Han visste at hans folk eide muligheter både til godt og vondt. Det gjaldt om at dette uferdige og på mange måter umodne folk ikke ble ledet inn på urette stier, - at det ikke glemt jorden, skogen og blomstene. Barna, hjemmet, naturen og stjernene er de enkle og dype mysterier i livet. La oss bøye oss i ydmykhet for disse hellige makter, og la oss tilgi og elske hverandre! Det er budskapet ^{Knut} Hamsun for-
kynner sitt folk.

Og han oppgir aldri troen på at hans folk til slutt vil finne tilbake til de nedarvede sunne instinkter, til den enkle, dype inderlighet i tanke og vilje.

I spenningens år 1905 kunne ikke Hamsun samle seg til noe større litterært arbeid, dertil opptok de politiske hendinger ham for meget. Han fikk dog utgitt en samling fortellinger som han kalte "Stridende Liv". To av dem, "Kvindeseir" og "Vagabonds Dager", bygger på minner fra Amerika. I den lille skisse "Blandt Dyr" forteller han om samlivet i barnearene med fugler og dyr.

Men mest interessant er den gliærende reiseskildring "Under Halvmaanen". Det hadde lenge vært på moten i europeiske blader å skrive om tyrken som et umenneske som fant sin glede i å pine og myrde sine snilde kristne undersåtter, armenere, jøder, grekere, bulgarere, serbere. Tyrken var degenerert og intolerant og uimottagelig for vestens kultur og sivilisasjon, hette det. Russland hadde en tsar som kalte Tyrkia "den syke mann", og mente det ville være en velgjerning å gi ham nådestøtet, så Russland kunne få beskytte kristendommen og de kristne på Balkan.

Men så ~~var~~ var det England og Frankrike og keiserriket Østerrike som ikke kunne unne tsaren den fornøyelse. De ville helst gjøre det selv. Og så intrigerte de og

"diplomater" de sa fliffig og lurt mot hverandre og mot tyrken for å få fatt på "dødsboet" hver for seg.

Da Abd ul Hamid gikk inn for å modernisere sitt land ved å reformere skolevesenet, bygge jernbaner og rekonstruere hæren, ble skriket i stormaktspressen rent hysterisk, "Orderen på tronen" kalte de ham. Og de små lands aviser tok godt etter og var sinna på Tyrkia og Abd ul Hamid, de også, fordi storebror var det.

Men Hamsun er blitt litt mistenksom, sier han; for den andre part som også burde høres, kommer ikke til orde. Han vil undersøke dette og tenke grundig over det. Resultatet av ~~denne~~ denne undersøkelse går på tvers av den autoriserte mening. Han gir tyrken rett. Ja, han går så langt som å fremholde at virkelig kultur, fin, fornem og innadverlivsførelse finnes nettopp i et land som Tyrkia og ikke i Vest-Europa ^{eller} ~~og~~ Amerika ^{med sine} markskrikerske reklame og rastløshet.

"Islam bar engang en høi og fin kultur. Med Konstantinopel som Hovedstad i en muhamedansk Føderasjon vilde Vesten og Østens Civilisationer blande sine Kilder og muligens bringe en ny Kultur til at bruse i levende Strømme. Det gis Dårer som ikke er istand til at se Verdens Frelse og Fremtidens Liv bare i Jernbanebygning og Socialisme og amerikansk Brøl, den nye Kultur kunde så være disse Dårers. Den kunde stå som en liten Kuriositet som Verdens Milliardærer hadde Råd til at holde."

Slik ender skissen.

IX

Knut Hamsun står nu midt oppe i 40-årenes vanskelige overgangsid. Stormene i hans blod har lagt seg. Pans eggende toner har tystnet. Han, ungdommens forherliger, føler seg ikke ung lenger. De første fornemmelser av høst er kommet. - Han bøyer seg ^{ydmygt} [↑] og resignert for livets ubønnhørlige lov, og

prøver å orientere seg,-og når til slutt fram til klarhet og harmoni i sin sjel.

Naturen ute i skog og mark er den store læge og fred-giver. Man flykter fra byen og dens uro og kunstige livsførsel.

"Se nå er jeg borte fra Byens Larm og Trængsel og Åviser og Mennesker,jeg er flyktet fra det alt sammen fordi det igjen kalte på mig fra Landet og Ensomheten hvor jeg er fra. Du skal se det kommer til at gaa godt !tænker jeg,og har det bedste Haab."

"Under Høststjernen",hvorfra dette sitat er hentet,kom ut i 1907. Boken som er skrevet i jeg-form,er en overgangsbok i Hamsuns diktning. Dikteren tar avskjed med sin ungdom og arbeider seg fram til en ny form i ~~sin~~ diktning og livsførsel. Det er riktignok ikke alltid lett. Ennu kan hans blod bruse opp og bringe tilbakefall. Men det er ikke vårens yre livsfryd,det er bare høstens korte stjerneskudd. Og dikteren ironiserer over seg selv,ler og morer seg over de pussige sprell.

Vandreren møter sin gamle kammerat Grindhusen,som i sine velmaktsdager "var en rødhaaret Ulv etter Pikene." Men nu,-for en Grindhusen!-pjusket,tuslet og utslukt. Det er ikke lenger som i de muntre veisluskdager på Skreia,da de to glada lakser "danset bortover Veiene i de sorgeligste Sko",og når de hadde penger ,holdt "Ball for Pikerne den ganske Lørdag - nat". Nu tasset Grindhusen om lørdagskvelden hjem til hytta og kona. Nei,Grindhusen er for redusert! Ajedelig og ferdig! Men han finner seg en annen kammerat. Og de to vandrer fra gård til gård og tjener til føden med sine henders arbeid,opplever adskillig og møter mange slags mennesker og menneskeskjebner. Det er ikke storhendinger vandreren forteller oss. Men slik leves livet,og slik er menneskene. De er ikke anfønledes.

En av kvinnene i boken har godt to i seg,fru kaptein Falkenberg. "Hun var lyshåret og stor,venlig som en ung Fole og "Det duftet ung Pike av hendes Aande." Men det knitrer ikke nordlys og eventyr hverken av henne selv eller hennes navn. Hun er ingen Edvarda,ingen Teresita. Vandreren blir nok ikke så lite forelsket i henne og hun i ham. Men det blir ikke skjebne for noen av dem. Man følger etter henne til byen,men da hun flykter for ham,tar han seg en drabelig

rus, forlater byen igjen og "reiser atter ut på en Ø".

Med "Under Høststjernen" hadde Hamsun arbeidet seg ut av krisen og blitt klar over seg selv. Han har klart overgangen flott. Og i årene fremover utfolder ^{han} en mektig og vidunderlig skaperkraft. Riktignok av et annet slag enn den vi kjenner fra "Sult", "Mysterier", "Pan" og skuespill-trilogien. Han forteller og beretter om menneskene + deres liv, deres glæder og sorger, og pussigheter. Selv står han liksom utenom, men han er en glimrende iakttagere, og skildrer det han ser med sann oppdagerglede.

*

Høsten 1907 kom ^{Knut} Hamsun^s samlede verker på Gyldendals forlag. Han bodde da på Kongsberg, hvor han skrev på en stor Nordlands-roman i to bind. Første bind, "Benoni", utkom alt om våren 1908 og annet bind, "Rosa", om høsten samme år -samtidig på russisk og på norsk.

Det er bredt anlagte folkelivsskildringer fra Nordland med mange eiendommelige typer fra det nordlandske folkeliv.

Benoni er nordlandsgutt, naiv men ikke så lite gløgg. Han har oppdrift og vil gjerne være kar og hete Hartvigsen, som til slutt blir til Hartwich. Og han har hellet med seg. Han får nok noen stygge knubb av og til, men han er tykkhudet og nervene er i orden, så han mister aldri fotfestet. Hans forelskelse i prestedatteren Rosa stikker ikke særlig dypt. Det er mer forfengelighet og naraktighet enn følelse. Det viktigste er at sambygdingene synes han er pokker til kar og hilser på ham. Da Rosa bryter forlovelsen og gifter seg med prokurator Nikolai fra klokkegården, går ikke Benoni hen og gjør en ulykke på seg, nei, han tar det pent -som Mack på Sirilund ville ha gjort. For Mack er en stor mann, en herre, og det vil Benoni også være. Det har Benoni rett i. Blant de mange mennesker i bøkene, er det bare en virkelig herre, Mack, Edvardas far, den store handelsmann vi stiftet bekjennskap med i "Pan". Mack er selve eventyret. Hans seng er prydet med fire sølvengler, han ligger på edderdunsdyne i badekaret, og han er sjeik og en pasja etter pikene. Alderen synes ikke å bite på denne uthaler. Men han er ikke mindre aktet for det

~tvertimot. Det er til Mack de kommer allesammen når de er i vanskeligheter eller vil anbringe et lite pengebeløp. Han er som et slags forsyn, en allmektig får for alle.

Da Benoni blir kompanjong og medeier i Sirilund, er han steget så høyt som det er mulig for noe menneske å nå. Han lærer mange knep av herren Mack, ikke bare fine og høvelige ord og uttrykk, men fornemme geberder. Benoni har øynene ^{og ørene} med seg og er lærenem.

4 romanens annen del "Rosa" kommer det en varmere tone i skildringen. Presten Barfods datter Rosa er en sunn og naturlig kvinnelig type. Hun eier ikke som Edvarda i "Pan" og Teresita i "Livets Spil" den fortærende lidenskap som tender brann i mennenes blod. Rosa er det intet eventyrlig ved; men hun er søm, frisk og moderlig. Hennes ekteskap med prokurator Nikolai ble hennes ulykke. Men Mack, forsynet, får orden i tingene. Ved sin store klokskap og menneskekunnskap og forskjellige knep får han til slutt lirket det til at Rosa og Benoni får hverandre.

En dag får Sirilund besøk av en gammel interessant kjehning, Macks datter Edvarda, baronessen. Hun er blitt enke. Hennes finske baron er død. Hun er fremdeles eventyrer og mystikk, det samme gåtefulle naturbarn som i "Pan", -full av luner, livstrett med de mest bisarre innfall. For Edvarda er ~~en~~ ulykkelig. Hun kan ikke glemme Glahn, jegeren fra de dype hemmelighetsfulle skoger.

"Jeg er sa at jeg ville le av mig om jeg la Kindet til et Straa nu..... Hadde jeg fått den jeg var kjær i og blitt her og gått i Skogene og paa Veiene, saa kanske jeg ~~nu~~ hadde beholdt min Fred, hvad tror De? Det maa være selve Livet som har puffet mig bort i noget mig fiendtlig, og hvorfor skulde Livet det? Det jeg utviklet mig bort fra var bedre enn det jeg fikk i Erstatning, jeg kom i et dannet, rikt hjem, det var ikke Straaene og det var ikke Veiene her, jeg lærte et og annet, jeg tok efter i at tale bedre for mig -aa den halte Doktor som vi hadde her engang vilde ikke ha kjendt mig igjen nu! Hvad saa? Det var jo en som talte likesaa mangelfuldt som jeg, men han gjorde mig høirød innvendig av Glæde. Naar han begik noget galt eller han stod litt fast og ikke kunne uttrykke sig, [↑] da følte jeg hvor det

var godt, hold paa slik, staa mere fast, aa! Da var han ikke flinkere end mig og av en anden Race. Vi kjendte begge Straaene og et Dusin Mennesker og de kjendte os igjen. Vixen saa paa hverandres Spor paa Veiene og i Gresset og kastet os over det og kysset det. Et Skud borte i Aasen, et Røkpuf slaar op fra Trøstoppene, Isop er glad langt borte, jeg hører den piste-hvad gjør jeg? Klapper Bladene, stryker en Enerbusk og kysser min Hsands som har gjort det. Elskede! hvisker jeg, og det siler gjennom mig som av mange Violiner. Jeg tar mine Bryster ut og holder dem imot ham for at gi ham noget godt igjen for hans Skud til mig. Mit Liv er hans, jeg ser ikke for Bevegelse, Veien bølger, jeg faller ned. Først naar jeg skjønner at han kommer og jeg kjender Strømmen fra ham, reiser jeg mig op og bier paa ham. Saa kan han ikke si noget, hvad er det at si? Men jeg vet hvor det er et Bryst at hvile ved som ved en hel Verden av Godt, og jeg begravnes av hans Vildaande.....

Aa Gud hvor Livet er raat, hvor den ene æter den andre. Vi tar blodet av en Høne og æter den, vi bruker Makt paa en Smaagrís og dræper den. Vi trær Blomstene ihjel paa Engene. Børn faar vi til at graate, de ser paa os med Zinene imot os. Aa hvor det vender sig i mig av Motbydelighet for Livet!

"Og dog er det kanskje bedre end at dø, jeg vet ikke."....

Dette er tonene fra "Pan". Jublende ungdomsminner, anger, sorg og livslede. Edvarda flykter til slutt fra det hele, fra kjærlighetsminnene og fra sorgen, sammen med briten Sir Hugh Trevelyan over til spleenens fedreland for å gifte seg med ham.

Det kan synes merkelig at livsbruset fra "Pan" igjen er dukket opp i Hamsuns diktning. Men det har sin forklarlige grunn. Våren 1903 var han blitt kjent med den unge skuespillerinne Marie Andesen. Hun skulle spille hovedrollen i "Ved Rigets Port", som Nasjonalteatret ville oppføre. ^{de} ~~Hansen~~ møttes ~~for~~ for å snakke om rollen. Det ble forelskelse og året etter giftermål. Han var da femti år.

En bedre hustru kunne vår store dikter ikke ha fått enn denne kloke, hjemmekjære og forståelsesfulle kvinne med kunstneriske og litterære interesser. Hun brakte ny ungdom ~~inn i hans liv~~

inn hans liv og diktning. For det fortjener hun var takk.

Hvetebrødsdagene tilbragte de nygifte i Sollien, en avsides fjelldal langt nord i Østerdalen. Her saarev Hamsun på en ny bok "En Vandrør spiller med Sordin". Det er en fortsettelse av "Under Høstsjernen". Boken var han begynnet på og kommet godt i vei med da han la den til side for å skrive "Benoni og Rosa". Nu gjorde han den ferdig. Den kom ut høsten 1909.

Det er en fin og dyp bok. Vandrøren har igjen forlatt byen og løkt ut på landet, til marken, skogene og menneskehusene:

"Det er grønt i alle Skoger nu, tænkte jeg imorges mens jeg klædte mig paa. Se Sneen braaner i Fjældene, alle Steder staar det nu Buskaper i Fjøsene og vil ut, og i menneskehusene er Vinduerne slaaet paa vid Vag. Jeg aapner min Skjorte og later Vinden blaae mot mig og jeg kjender at jeg blir besat av Stjærner og Uregjerlighed indvendig, aa det er et Øieblik som for mange Aar siden da jeg var ung og mer stormende end nu. Det er kanske en Skog i Øst eller Vest herfra, tænker jeg, hvor en gammel har det like godt som en Ung, dit gaar jeg.".....

Og Vandrøren stanser ved Øvrebø, ved kaptein Falkenbergs gård. Det er seks år siden sist. Er det av nysgjerrighet eller "en lyshaaret stor og venlig Kvinde" som trakk ham dit

På Øvrebø går livet som før, og menneskene er som før. Det er gjester, fest og moro, hvisking og kurtise bak syrinene og i buskene ved lysthuset. Og menneskene er store, tankeløse og utspekulerte barn som tøver og tutler seg bort og spoler lykken for seg selv og andre. Men Nils drang? - Han stod på sitt herskaps beste. Hans hinger å fra morgen til kveld, ~~slår~~ ^{bløyer} sår og harver. Hansetter sin øre i å drive gården fram. Slik skal det være.

"Nu i Høst har han da vendt store Vidder av mosebundet

Voldmark som han vil saa i, Brøngen pøker utover Jordet, at der har han pløiet og der vil han legge i jgen; se den Fjorekre der, staar den ikke allerede pen!

Det er godt at høre den unge Mand kan sine Ting og jeg trives ved hans forstandige Tale".....

Men kapteinen og hans frue - de fører sin kjærlighetskamp som før. Innerst inne er de glad i hverandre, men noe er gått i vranglås, de tør ikke åpne seg for hverandre. To stedige og dumme menneskebarn. Å hvor de forstår seg lite på livskunst! Og så driver de lenger og lenger fra hverandre til det ender i stor nød og ulykke for dem begge.

Og vandreren ser det alt sammen uten å kunne gjøre fra eller til. Han filosoferer over mangt og meget, sier mange kloke ord ~~over~~^{om} livet og menneskene, refser, ironiserer og smiler, ikke minst ~~ad~~^{om} seg selv.-

Tjenereskabet på kapteingården er også med. De er oppvatt av det som skjer på gården, nysgjerrige, men ikke sladderorne og skadefro. Ja, selv den pokkers tøs Ragnhild, som minner om Holbergs Pernille, vil herskapets beste. Hun er slik at hun må lytte ved dørene og stikke sin nese bort i alt. Hun kan ikke for det. Det er hennes natur. Det er jo så forferdelig spennende alt sammen også. Og praktkaren Nils dreng, jordtrøllen med det sunne bondevet, - som protest og demonstrasjon mot all turingen har han satt et avholdsmåle utenpå blusen sin. Han gjør det ikke av noen moralsk forargelse. Han gjør det av godhet mot kapteinens. Ja, selv arbeideren Lars Falkenberg, som langt fra er noen helgen, synes det er "en Syndstraf" både på kapteinen og Fruen at de er saa leitte på hverandre, skulde nogen ha set slikt"... "Nei de har ikke Børn, det er Tingen, sier Lars". [Det kan være at Lars har rett. En lys liten lugg og et mykt barnekinn kan i så måte gjøre underverker. Men kapteinen og hans hustru har ingen fredgiver, ingen formidler av de ømme følelser de nærer for hverandre. De er sjenererte for hverandre og gjemmer sine tanker og smert som to dumme anger. Forholdet er unaturlig og sykt og må ende galt. Livet er ikke anderledes. I naturen er det slik at det som er sykt, er ^{meget} utsatt for angrep og er lite motstandsdyktig. Og slikt er det i menneskelivet også.

Der har vi ingeniør Hugo Lassen, fløtningsinspektøren, ung Hugo, som vandreren kaller ham. Han hører til den nye generasjon av fremmelig ungdom. Han er praktisk og forstår å vareta sine private interesser og er en holden mann, for han er en "sveisisk sjæl i vort Land". I et knipetak har han hjulpet kapteinen og er derfor hver sommer selvskreven gjest på Øvrebo, der han har funnet et høvelig bytte i den vakre fru Falkenberg. Hun er ~~aktig~~ nok adskillig eldre enn han, kunne mer sagt ha vært hans mor, men ung Hugo er moderne, sportsmann med grådig gå-på-vilje og lar seg ikke stanse av slikt.

Vandreren ser tragedien utvikle seg. Det går slik so det måtte gå. Fru Falkenberg er med barn.

Nu da det er for sent, prøver kapteinen og fruene at bringe orden i sitt forhold. Det går ikke. Fru Falkenberg er for umoderne, for lite sjelelig robust. Hun angrer og gråter, er ulykkelig. Det ender med at hun går ~~se~~ fossen.

"Og Livet det har Raad til at sløse. Det var Mor og Barn som gik tilbunds."

Hva hjelper det at kapteinen nu leter fram forførerer, "en liten Sportsmand med en stor Bak", og gir ham en velfortjent run&juling. Men kapteinen var Officer, det var vel noe ~~slikt~~ som hadde foresvævet ham. Det burde kanskje ha foresvævet ham noget annet mens det ennå var Tid, hvad vet jeg!. Det var hans Hustru som gik i Elven, kapteinen kunde gjøre hva han vilde nu, men aldrig sa kom hun igjen."

Ja, slikt og meget mer tenker vandreren mens han søker seg et ensomt sted, en tømmerkoie oppe i skogene, borte fra menneskene. En ~~grå~~ desemberdag finner vi ham i en hule, oppe i skogen.

"Saa sitter jeg igjen og hører paa Suset i Skogen. Er det ~~Øst~~ havet som ligger og lyder, er det Havstrømmen Glimmat. Jeg blir svak av at sitte og lytte. Erindringer ~~flommer~~ vælder op i mig fra mit Liv, tusen Glæder, Musik, Dine og Blomster. Det er ingen Herlighed til som Suset i Skogen, det er som at synge,

det er som Galskap: Uganda, Tananarivo, Honolulu, Atacama, Venezuela..." ✕

✓ Syv år etter "Dronningf Tamara" utga Hamsun et nytt skuespill "Livet ivold" (1910), der han behandler den tragiske kvinnelige kunstnerskjebne og hjerteraskapen, usseldommen og sjofelheten hos tidsåndens "realistiske" ungdom.

Julianne Gihle var i sin ungdom en fetert variete-sangerinne. På de store variete-scener ute i verden gikk hun fra suksess til suksess. Vakker, lidenskapelig og eggende kvinnelig. Ved sin sang og sitt spill tentte hun ild i mennenes blod. Å, hvor hun var omsvermet, tilbød ettertraktet.---

"Kongejulianne, husker du alle dem som banket på hos dig? - Ja, jeg husker dem. Og noen hadde store Kroner på Vognen, og den unge Pasja han hadde en gylden Baat; den er din! sa den unge Pasja. Han hadde et Slot, dit rodde vi, han hadde en forunderlig Pipe med Edelstener på; den er din! sa den unge Pasja. Men noen Aar efter, Hundrede Aar efter, ja Tusen Aar - nu staar jeg her. - Å Kongejulianne! -Ja? Hvad vil du? - Jeg vil - hvad jeg vil? sier du. Jeg vil ikke slippe! Aldrig! (brister i graat)".

Kongejulianne er blitt glemt. Hun har mistet sin stemme. Ungdommen løp fra henne. For å bli forsørget har hun giftet seg med gamle, rike Gihle, han far, og har slått seg ned i en norsk småby. Det tragiske ved Juliane er at hun ikke vil bøye seg for livets ubønnhørlige lov. Hun vil fremdeles være Kongejuliane, vil fremdeles være ung og omsvermet. Vil elske og se menn for sine føtter. Hun må ha sitt publikum og blir derfor et lett bytte for den nærige Blumenschøn. Han er ung og praktisk beregnende - og forlovet. Han har økonomisk fordel av sin forbindelse med Juliane, derfor er han blitt hennes elsker. Han avslører seg til slutt som det lumpne, sjofle og pengegriske menneskekryp han innerst inne er. - Han stikker penger, som er fru Gihles, i lommen, - og den juvelbesatte pipe, den unge pasjas gave, i lommen og forsvinner. Blumenschøn har

- 41 -

det rette to i seg, og vil nok komme fram i verden.

- Og stakkars elskovshungrige fru Gihle, Kongejuliane, ender med en neger.---

"Livet ivold" ble oppført ved Nasjonalteatret i 1910, og i 1928 med Ragna Wettergren som Juliane Gihle. Også ved andre lands hovedscener er stykket blitt oppført. Størst lykke har det gjort i Russland, hvor det første gang ble spilt ved Kunstnerteatret i Moskva i 1911.

X

Med sin sterke naturfølelse og naturglede, kjærlig-
heten til skogen, marken, dyr og fugler, hadde ^{Knut} Hamsun
igrunnen aldri følt seg vel i byen. Kjærligheten til
jorden og landlivet var slektsarv hos ham. Og ethvert sunt
menneske som har levet sine barne- og ungdomsår i intimt
samliv med naturen, vil alltid, bevisst eller ubevisst,
lengte tilbake dit. I ^{Knut} Hamsuns diktning dukker stadig opp
minnene fra hans barndoms paradis. ^{For} eldre han blir,
dess sterkere blir lengslen etter landet. Hans siste
bøker "Under Høststjernen", og "En Vandrør spiller med
Sordin" og skuespillet "Livet ivold" var et oppgjør med byen
og alt som hører byen til. Han var nu gift og vilde ha et
hjem for sin hustru og sine barn. Ikke en leilighet i
byens asfaltørken, men et virkelig hjem med dyr, trær og
sjø.

For sin diktergjerningsskyld måtte han også over i
andre forhold, i sunne og naturlige forhold. Han hadde
følelsen av at hans dikterare holdt på å tørre ut. Var
rastløs og kunne ikke samle seg. Han skyldte på neuraste-
nien og alderen. Hamsun hadde nu passert fentiårene: ---
"naar man er fenti Aar begynder Syttiårene. Og Jærnene var
ikke røde mere, og der var ingen Jærn."

Nordland og minnene fra barndomstiden hadde alltid
fulgt ham på hans vide vandring i verden. Da fru Falkenber
spør vandreren hvor han ~~er~~ er fra, svarer han at han er
nordlending. Varen 1911 reiste Hamsun med sin hustru til
Nordland. Ved hjelp av en ungdomsvenn, kjøpte han lensmann
gården Skogheim på Opeide i Hamarøy og bosatte seg der.

Gården og gårdsdriften lå nede. Hamsun gikk straks i gang med å vøle husene, bygge på dem, grøfte myr, bryte og rydde jord. Han hadde til stadighet seks mann i arbeid, og selv var han med og sparte seg ikke. Dikteren var blitt bonde. Og arbeidet gjorde han godt. Han følte seg sterk og sunn igjen. Hans dikterare begynner igjen å strømme, - stadig sterkere og friskere. Et nytt avsnitt, en ny ungdom i Hamsuns diktning begynner.

✓ X Romanen "Den siste Glæde" utkom i 1912. Kapitlene i begynnelsen av boken var skrevet flere år i forveien og offentliggjort i "Samtiden". Stemningen er den samme som i "Under Høststjernen" og "En Vandrør spiller med Sordin": Lengselen bort fra byen etter ensomhet, natur og primitivitet:

"Jeg har Fred. Behold du dine Aandeligheter og Bøker og Kunst og Aviser, behold ogsaa dine Kafeer og din Whisky, som jeg bare faar ondt av hver Gang. Her gaar jeg i Skogene og har det godt."

~~Men~~ *Men* seks år etter de første kapitlene fører han beretningen videre. Han har fått nye krefter, nytt livsmot og søker tilbake til menneskene. Og han har atskillig på hjertet. Men han er beskjeden og på vakt mot seg selv, merker nok forandringen; men er ennå i tvil.

"Mit oprindelige Forsæt at gaa og gjøre store Jærn røde indi mig holder jeg fast ved; men jeg er utrolig latterlig hvis jeg mener dette er en lett syssel. Og ikke heller vet jeg om jeg kan smie dem mere selv om jeg har dem." I sin beskjedenhet frykter han for at han som så mange andre "gamlinger" skal skygge for de unge trær i skogen, - de unge talentfulle diktere, "Ungdom med Edelsten i Øiet, som alt Enfold og Rak underkjender indtil Skamløshet, indtil Barbari, bare fordi den er ung. Jeg har set det i mange Aar."

Det var nemlig i diktningen dukket opp slike talenter, unge lyrikere som Olaf Bull og Wildenvøy, som hadde vanskelig for å vinne gehør. Hamsun gikk varmt inn for dem; for de var unge og trengte støtte. Slik var ^{Knut} Hamsun, beskjeden og vår og alltid ungdommens ridder.

I en etterskrift til leseren i slutten av boken, skriver dikteren: "hvorfor jeg har samlet saa mange Ulikheter innenfor én Ramme? Lille Ven, et av Verdens berømteste Dikterværker er skrevet under en Pest for en Pests Skyld, det er mit Svar"....

"Til dig, den nye Aand i Norge! Jeg har skrevet dette under en Pest for en Pests Skyld. Jeg kan ikke stanse Pesten, nei den er uovervindelig nu; den huserer under national Beskyttelse og under Tararabomdeay. Men engang stanser den nok. Imidlertid gjør jeg det jeg kan imot den, du gjør det motsatte"....

Pesten, det er skillingsmentaliteten, "sveitserånden", som herjer vart land. Og pesten ~~xxx~~ er den golde, oppblåste skolelærdom og den golde unaturlige livsførsel til den elskovshungrige lærerinnen frøken Ingeborg Torsen. Mange, mange flere ^{yt}tringsformer har pesten. Dikteren stanser rett som det er opp i fortellingen, og blir forkynner, holder "Taler paa Torvet", som han kaller det.- Og pesten er trengt inn over oss - fra øst, fra vest og syd. Og den herjer i dag uhyggeligere enn noensinne. "Men engang stanser den nok."

XI

Knut Hamsuns neste bok "Børn av Tiden" kom ut i 1913. Det er en bredt anlagt Nordlandsroman. Med "Den siste Glæde" har Hamsun forlatt den koselige jeg-form. I alle de følgende verker beretter han og står liksom på avstand og utenfor det som skjer. Men gjennom hele den rolige og langsomt fremadskridende fortelling dirrer den dype Hamsunske undertone.---"den gaar som Aaren under Huden, en Roman i Romanen."

Løytnant Willatz i "Børn av Tiden" er den tredje generasjon på Segelfoss gods. Godset er veldig med vide jorder, elv, fosser og vann, sag, kvernbruk, teglverk og mange mil skoger. Gamle Willatz Holmsen, grunnleggeren, var en herre og et eventyr. Han ^{var} ~~hadde~~ uniform og talte dansk. "Paa Vaar- og Høst-tingene sat han i gyldne Snorer og med Sabel, han kunde løse og skrive, han var Dommer, han ~~xxxxxx~~ dømte efter Norske Lov".- "Ja dengang skal det

ha varet godt her! sier gamle Folk endnu og minnes hvad deres Forældre har fortalt fra sin Barndom." Han hadde gravet penger ned, så rik var han, sa folk.

Men det har gått tilbake med velstanden på Segelfoss gods. Løytnant Willatz Holmsen er riktignok fremdeles herren. ~~Alle de andre på Segelfoss er tjenere, husmenn og fiskere.~~ Etter gammel vane kom de til ham når de trengte noe. Han hjalp alle og forlangte ingenting til gjengjeld. Han var som en far for sine undergivne. Men Løytnant Willatz Holmsen er likevel ikke det man kaller populær, og han la ikke an på å bli det heller. Han var bare en løytnant utenfor tjeneste, en jord-årott det gikk bakover med. Men han må ha hatt noe merkelig ved seg likevel: "man kalte ham bare Løitnanten fordi han ikke var mere; men man hilste ham som en General." Løytnant Holmsen er heller ikke det man kaller moderne. Han aksepterer ikke den nye tid med embets- og tjenestemenn og sosialisme og alt det der.

"De civile Embedsmændene - nei det er virkelig et stakkars Folkeford. Søn efter Far, Slægt efter Slægt Kopister. Rekruteret av Bondegutter som "arbeider sig op". De arbeider sig foresten ned, gjør de, fra gode Fiskere og Jordbrukere til Skrivere og Præster.---- Gud velsigne dig min Ven, ser du ikke med dine egne Øine hvor de er dumme og brukelige og anvendelige. Læg merke til den Maaten de befordres paa ----- Saa du nogensinde at det var efter Storhet? Hvordan kan det være efter det som ikke findes! Det er efter Alder, Tjenestetid og Skolekundskap. Det findes. De kan heller ikke befordres enderledes, jeg sier det ikke derfor, de skal plukkes ut av en Have av Almindelighet og til almindelig Brug. Det er saa i alle Land. Det er saa hos os...."

Ja, slike gamle meninger har Willatz Holmsen. Han er sta og stivnakket, et barn av tidligere generasjoners livssyn. Han går på tvers av utviklingen og får derfor harde skubb, men går egensindig og gjenstridig sin gang videre. Det store og tragiske nederlag lider han bare i sitt ekteskap. Hans hustru, den stolte fru Adelheid, født von Platz fra Hanover, har meget av de samme karakteregenskaper som mannen. Hun låser sin dør om kvelden og lengter etter sin mann som han etter henne. De særer

hverandre med små stikk - og er glad i hverandre. Men begge er for stolte og egensindige til å gjøre det første skritt til forsoning. Det er den samme uhellsvangre dulgte kjærlighetskamp som så ofte går igjen i Hansuns bøker - en kamp som ender og må ende med ulykke.

Et barn av en nyere generasjon er Tobias Holmengraa, fiskergutten fra Ytterøia. Som ung gutt drog han ut i den store verden og har arbeidet seg opp. Det går frasagn om hans store rikdom og mestighet. Tobias Kongen, et eventyr, en gullsol. Han kommer til Segelfoss og til Willatz Holmsen som et pust fra den store verden, fra eventyret - med lommene fulle av dollars. ~~Han er klok og beregnende, høflig og beskjeden og forstår seg på mennesker. Ingenting av dette fikk han i arv, alt har han lært seg til.~~ Stivnakken og aristokraten Willatz Holmsen må til slutt finne seg i å like oppkomlingen Holmengraa. Han selger ham elv, vann og store strandlinjer av sin eiendom. Ikke for det, Holmengraa er ikke knuslete, han betaler godt, og Holmsen trenger penger, for land-drottvirksomheten kaster ikke mye av seg. Den er bare et barn av fortiden.

Det blir liv og virksomhet på det stille og fornemme Segelfoss gods. Byggverker av stein og tre, stort møllebruk og sagverk, en uhyre kai med merkelige vindespill, og på havnen otringer, jekter, dampskip og hurtigrute. Ja, det gikk ikke lang tid før en overhending damper la til. Den kom fra fjerne land med rug og hadde utenlandske matroser ombord. ~~Tobias Holmengraa er en stor mann.~~ Et barn av liberalismens myntklingende tid. ~~Penger har verdt~~ og arbeidsslavene samler seg om ham som møll om lyset.

Ennu nyere tidstyper er ~~xxi~~ seminaristen og presten hr. Lassen, sakfører Rasch, og Per på Bua.---

"Han stod paa en viss Maate just i Flor nu,..... og siden han fik Vinretten solgte han ubegripelig med fine og dyre Kræmmervarer til Stuerne. Ja Gardyner? Men Silketørklær, bystrikkede Strømper, Hængelamper med Prismer. Var det alt? Ho, hvem orket at slave og arbeide med noget om Vinterkvældene, man kunde faa hver Ting tilkjøps for Penger hos han Per paa Bua! Han solgte færdige River og Økseskaft fra Fabrikken, han solgte brændt og malet Kaffe i delikat indpakning, han solgte Kunstmør i Dunker og Flæsk fra Amerika....

Tiden har nok løpt fra Løytnanten. Han var blitt så herlig akterutseilt. Likevel vil han ikke forsone seg med det nye. Han trosser, denne aristokratiske stivnakken. Det går nedover, gjelden stiger, håret blir grått av tanker og lidelser, men ingen retrett. - Da, like før døden kommer, finner han sin bestefars nedgravde skatt, fedrenes gamle skatt.

"Jo der sitter Løytnanten i sin Stue, han er graa i Ansigtet av Lidelse. Se, en stor Sorg vilde sikkert ikke ha knust ham, men naar han nu er saa medtat da er det av en sto Glæde."....."Han pakker sine Kufferter i Reglverket, stuver dem med mystiske Pakker, med Ruller tunge som Bly, det er gammelt Guld, spanske Dublomer, engelske Guineas, det er Støtten. Javel, det er Reserver paa en stor Gaard om det gaar en Arig over den!"

*

Høsten 1915 kom fortsettelsen av "Barn av Tiden", romanen "Segelfoss By" i to bind.

Liberalisten Holmengraas ideer og ~~tiltak~~^{tiltak} har satt spor. Segelfoss gods har han gjort til Segelfoss by. Han har skapt det alt sammen, gitt stedet liv og skapt verdier. Alle er avhengige av hans virksomhet, held og uheld. Men Tobias, eventyret fra Cordilleras, er ikke lenger den han var. En enda nyere tid er rykket inn over Segelfoss, sosialismens og klassekampens tid. Glansen og eventyret tar til å gå av kongen Tobias. Man står ikke med hatten i handen og hilser ærbødig som når løytnanten i gamle dager kom ridende. Den moderne tids riddere unngår helst å hilse. De kaller ham Tobias og smatter på de ordrene han gir. De diskutere seg imellom om det deres arbeidsgiver sier, vil være det fornuftigste. Holmengraa kan bare prøve å mukke.

"Her var de moderne Arbeidsmennesker, de med Cykler og Vindjakker og danglede Klokkekjeder, de Staatsatte, de som gikk til Bladet. De hadde allesammen Meninger, de visste sitt Verdt, for de var mange. Hvor vilde de andre hen uten dem. Kapitalister, Dagen nærmer seg!"

Bladet- Segelfoss by har selvsagt fått sin egen avis, "Segelfoss Tidende". Det er streboren, sakfører Rasch som står for den og dirigerer. Han er også moderne, forætt og snobbet- og radikal, "arbeidervennlig". Han er i pakt med tiden, lur og taktiker, lukter seg fram. Han arbeider seg jevnt og sikkert oppover på stigen: direktør i Segelfoss Spare- og Lånkasse, formann i Segelfoss Vel, til slutt stortingsmann. Han ender nok i kongens råd, for prokurator Rasch har oppdrift.

Sakfører Rasch er som doktor Muus og prestefru Landmark løse fugler. De lever så å si på flyttefot. Segelfoss og Nordland er intet blivende sted for slike som dem. De vil og må sydover. Nei, da er det noe annet med Theodor på Bua, sønnen til gamle Per på Bua. Han hører Segelfoss til. Han er ikke så lite naiv og narraktig, men han er også moderne og flink med medfødt teft og pågangsmot, den pokkers Theodor på Bua. Han har også fremtiden for seg. Grunnleggeren av dynastiet Bua, Gamle-Per, har fått slag og er maroder og sengeliggende, men seig og sint og nekter å dø. "Hvalpen" Theodors disposisjoner er ham inderlig imot. Han fablet om parafinfat, sirupstønner, salt og masser av fyrstikker, gamle Per. Tiden er nok løpt fra ham også. Nei da er sønnen ~~Theodor~~ Theodor annet til kar og up to date.

Gamle Per hadde gjort Naustet til danseplass for ungdommen om lørdagskveldene. Theodor laget teater av det, for en moderne by må ha teater. Og nå kom det skuespillertruppe på turneer så Segelfoss kunskende publikum kunne få del i den store skuespillkunst. Hamsun får her anledning til å si sin hjertens mening om skuespill og skuespillere, om skaperiet og unaturen som uttrykk for dekadensen i tiden.

3
Og varene på Bua? Hvilken forandring og fremskritt fra Gamle-Pers dager! Hermetikk, makaroni og sveitserost, roquefort i sølvpapir og camembert i delikate treesker.

2
~~Der unge Theodor er en både flink og moderne herre, med sløyfer på lakkskoene og ringer på fingrene, og han avetterte i Segelfoss Tidende bare for stas. Likevel er ikke så~~

~~som det skal være, for han har et øst punkt, et slags hjerte-
sår: han er forelsket i en pike over sin stand, i Marianne
Holmen-graa. Ikke for det, Theodor kommer nok over det. Han
går ikke bort og dør av kjærlighetssorg. Han er ikke slik,
Theodor på Bus.~~

Segelfoss har også fått hotell, der handelsreisende og prominente personer kan ta inn. Anekten Julius, Lars Manuelsens sønn, er hotellvert. Julius er bror til den store ~~pre~~ prestest. Lassen, bispe- og statsrådemennet med St. Olavs orden og sin uvaskede hals. Lars Manuelsens barn er kommet godt i vei.

Jo, Segelfoss trives, folkene går på mange måter fram i moderne kultur og levemåte. Det er bare en av dem som ikke følger med, telegrafisten Baardsen. Med sin ruggende gang og sine brede skuldrer går han sine egne veier. En filosof, en dikter og skjønner av mangt og meget er han. Hans beste omgang er hans cello og flasken - og lille Gottfred, hans hjelper og assistent på stasjonen. Baardsen er klok på mennesker. Å hvor herlig han gjennomskuer dem allesammen, både sakføreren, doktoren, hr. Lassen og alle de andre streberne. Fy fan! tenker Baardsen. Men han er en håpløs person den samme Baardsen, for han forstår seg ikke på penger og eier ikke ærgjerrighet. Hva hjelper alle hans dype og riktige ord om tiden og menneskene. Hans skjebne er beseglet!

I romanens menneskemylde er det i grunnen bare en herre, Willatz Holmsen, sønn av løytnanten. Han er skapend, kunstner, komponist, og har vært vide om i verden. Han kommer hjem til godset. Man har ventet ham og gledet seg til hans komme. Han rider ikke omkring på sin gangster som hans far gjorde. Han spaserer. Men respekten for ham er en selv-følgelighet, som for hans far. ~~Og da simpelheten og frekkheten reiser bust mot ham, er han ikke redd for å slå, og han slår hardt - trass i Segelfoss Tidende og alt det der.~~

En interessant og eiendommelig kvinneskikkelse er Marianne Holmengraa, som har indianerblod i sine årer. Hun er ikke det man kaller vakker, men hennes legeme er mykt, hennes gang glidende, og hver trevl av henne er kvinne. Det

hun mangler av skolekunnskaper, erstattes i rik monn av medfødt intuitiv evne og dyp følsomhet. Marianne er en god og trofast datter. Hennes kjærlyghet til Willatz Holmsen er ekte og udelt. Det mangler ikke på tilbedere og tilbud: rikingen Anton Coldevin, bispe- og statsrådemnet hr. Lassen og Theodor på Bua. Hun er jo brukseierens datter den rike Holmengraas datter. - Skjønt hvordan forholdt det seg med Holmengraas rikdom? Kanskje hadde det aldri vært noen videre rikdom i det heletatt. Bare en god slump konstanter, som han hadde levert ut med rund hånd. Med det er stadig krav etter mer, større lønn for mindre og dårligere arbeid. Så måtte det gå galt. Han kunne ikke mestre den nye tidsånd.

~~Men~~ Kong Tobias er mystikk og eventyr til det siste. Da bruket måtte stanse, satte han sine to arbeidsformenn til å grave en hule, innvendig foret med tykk mur. Hva skulle han bruke denne hule til? Ingen visste det. Og en dag lå et stort skip til kaien. Kapteinen hette Felix. - Ung Felix var kommet tilbake til Segelfoss for å hente sin far og søster. Bertil i Sagvika og Ole Johan, to ærlige og trofaste arbeidskarer, får hver sin tykke konvolutt av Holmengraa.

"Så takket han dem for tro tjeneste." - Kongelig raus til det siste. "Kommer Dokker ikke igjen?" spurte Ole Johan.

Eventyret Segelfoss by er slutt. Kong Tobias var bare et barn av sin tid. Den er nu forbi. En nyere tid har inn tatt dens plass. ~~Utvikling? Fremgang? Tilbakegang?~~

~~Hvem kan gi svaret?~~

~~Men~~ Holmengraas hemmelige hule spøker i hodet på Lars Manuselsen. Sammen med den nysgjerrige Ole Johan stiger han inn i hulen. "Men han viker straks et Skridt Baglængs og sier: Baardsen!" - Telegrafist Baardsen, filosofen og livsironisten Baardsen, sitter der og er død.

"De to mænd haster ned igjen til Segelfoss By til Bua. De kommer og løser en Gaade - de løser den kanskje ikke, de er digre av sin Nyhet. De går og prater og prater: han satte i Kjælderen, han var død. - Alle mennesker faar vite

det, de lytter til det, tænker på det og går videre til sin daglige gjærning. Saa er det ikke mere. Og ret i Sør spillede Svanerne."

Hamsun

Da Hamsun skrev "Børn av Tiden" hadde han søkt ensomheten. Det var blitt altfor urolig hjemme på Skogheim med stor gårdsdrift og mange arbeidsfolk og hertil kone og barn. Det var for meget som destraherte. Skulle han få ~~skaffet~~ "gjøre store Jærn røde" inne i seg og "smie dem", måtte han bort fra ståket og støyen og alt. På Kråkmo, en fjellgard øverst i Sagdalen, like under den høye Kråkmotind, var det fredelig og fritt. Et herlig sted med furuskog, elv og ller, moltemyres og uberørt natur. Og han var ^{skaffet} forskånet for turister og andre farende folk. Kråkmofolkene ~~var~~ fra Gudbrandsdalen.. Det var stillfarende og tenksomme bondefolk. Hamsun fikk et lite hus for seg selv og kunne arbeide i fred.

Og dit opp drog han igjen da han begynte å skrive på sin mest berømte roman "Markens Grøde"

"Jeg er fra Jorden og Skogene med alle mine Røtter. I Byene lever jeg et kunstig Liv med Kafeer og Aandrigheter og alskens Hjernetull, men jeg er fra Jorden", skrev ^{Hamsun} Hamsun i en artikkel i "Verdens Gang" i 1910

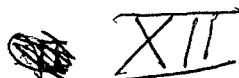
Den sanne livsfryd og lykke finner menneskene bare i nært samliv med naturen. Det er den lære han atter og atter forkynner i sine bøker. Han så hvordan hans folk tankeløst lot seg ta av vinden. De forlot jorden, forlot "slitet" på åker og eng, i fjøs og stall for å søke et lettere og mer ~~en~~ ansvarslost liv i byene og industristrøkene med kort arbeidstid, med kino, teater og aviser, hvor de slapp å tenke selv, hvor tanker og meninger kom fiks og ferdig fra partipressen. Særlig ^{og} gjævt var det å komme på et eller annet kontor eller bli funksjonær i kommunens eller statens tjeneste.

Skapertrangen, vekstgleden, syntes å ha forlatt menneskene. Men Hamsun må føre kampen videre mot denne tidsånden som etter hans mening forspilte folkelykke og landets fremtid.

Stoffet til en bok om rydningsmannen og velsignelsen

og lykken ved å skape ekte og varige verdier hadde lenge ligget og gjæret i hans sinn. Da han fikk gård og gårdsstell og ble bonde der oppe i sitt barndomsparadis, Nordland, tok stoffet fast form. Det ble beretningen om nybrottsmannen Isak Sellanrå.

Hamsun kom godt i veg med boken under oppholdet på Kråkmo sommeren 1916. Han sårev den ferdig i Larvik. Den kom ut 1917.

I seks år hadde Hamsun bodd på Skogheim. Gården var nu kommet i tipp-topp stand. Det var ikke mer jord å rydde. Dette var midt i den første verdenskrig. Forsyningsvanskene var begynt å gjøre seg gjeldende for landet. Han følte det som en plikt å få sin nye bok ferdig "som skulde være et Varsku til mit Slegtled!" Storkrigen brakte ham bekymring. Han hadde sett atskillig av verden og menneskene og gjort seg opp sin selvstendige mening om det han hørte og så uten å ligge under for den heseblesende, durkdrevne propaganda. Han mente at Tysklands framtid var Europas framtid og dermed hans fedrelands framtid. Derfor tok han fra første stund parti for Tyskland. Og nu var han vitne til at hele verden kastet seg over dette unge, begavede og livskraftige folk, ^{hemningsløst} og yste ut over det uhumskheter og løgn, ~~uten hemninger.~~

Våren 1917 solgte han gården på Hamarøy og kjøpte huset "Solgløt" i Larvik. Om høsten samme år kom "Markens Grøde" ut.

"Markens Grøde" er en hyldest til jorden. Et evangelium om jorden. En forkynnelse om velsignelsen og lykken ved det primitive, skapende liv i nært og inderlig samkvem med naturen.

Isak, mannen med jernskjegget, nybrottsmannen, er på vandring innover ødemarken i Nordland for å finne seg jord, god og høvelig jord:

"Manden kom gasenden mot Nord. Han bærer en Sæk, den første Sæk, den indeholder Niste og nogen Redskaper. Manden er stors og grov, han har rødt Jernskjegg og smaa

Ar i Ansigtet og paa Hænderne - disse Saartømter, har han faat dem i Arbeide eller i Strid? Han er kanskje kommet fra Straf og vil skjule sig, han er kanskje Filosof og søker Fred, men i all fall saa kommer han der, et Menneske midt i denne uhyre Ensomhet.----- Om Morgningen staar han foran et Landskap av Skog og Beitesmark, han stiger ned, her er en grøn Li, han ser et Skimt av Elven langt nede og en Hare som setter over den i et Sprang. Manden nikker som om det just høver at Elven ikke er bredere end et Sprang. En rugende Rype slaar plutselig op ved hans Føtter og hvæser vildt imot ham og Manden nikker igjen at her paa Stedet er Dyr og Fugler, det høver atter! Han vandrer i Blaabærlyng og Tyttebærlyng, i den syvtakkede Skogstjerne og i Smaabregner; Naar han stanser hist og her og graver med et Jærn i Jorden finder han her ~~et~~ Muldjord og der Myr, ~~gjødsla~~ gjødsla ~~med~~ av Tusen Aars Løvfald og rotten Kvist. Manden nikker at her slaar han sig ned, for det gjør han, slaar sig ned. I to Dager vedblir han at streife om i Omegnen, men vender om Kveldene tilbake til Lien. Han sover om Nætterne paa et Barleie, han er blit hjemme her, han har alt et Barleie under en Berghammer."

Og Isak rydder jord og får gjeit og en jordgamme til seg og dyrene. Strødt arbeid og harde dager. Han trengte kvinnfolkhjelp og ordet det til noen forbifarende lapper. Så en dag kom hjelpen, Inger, en stor og brunøyet pike, frodig og grov med tunge og gode hender, men hun hadde en vansiret munn, hareskår. Hareskåret var hans held, mente Isak.

"Og han selv, var han uten Lyte? Isak med Jærnskjegget og den altfor rotvoksede Årop, han var som en gruelig Kvernkall, ja han var som set gjennom en Hvirvel i Ruten, Og hvem andre gik med et slikt Opsyn i Ansigtet! Han syntes hvert Øieblik at kunne slippe en Slags Barrabas løs. Det var meget at ikke Inger rændte sin Vei."

Nu ble det et annet Liv i ødemarken. Det vokser og trives omkring dem. De lever sitt liv i inderlig samkjensle med naturen, marken, skogen, dyrene, mørket og himmelens stjerner - et liv med store og små sorger og gleder - aldri far de kjede seg, det skjer så meget. Et hendelsesrikt liv.

Stedet vokser, jordene vokser. Isak bygger lave og fjøs til buskapen og stue med kammer til Inger og barna. Alt er en begivenhet, de gleder seg over hver småting.

"Smaa og store Oplevelser følger, det er Nat, Sovn og Arbeide, det er Søndager med Ansigtsvask og kjæmmet Haar, Isak sitter i ny rød Skjorte som Inger har sydd. Saa hender det at det jævne Liv uroes av en større Tildragelse: En Sau med Lam har gaat sig fast i en Bergklype, de andre Sauer kommer hjem om Kvelden. Inger savner øieblikkelig de to Liv som er borte, Isak ut at lete ----- hjemme er hele Huset i Spænding, Morn hysser paa sine Børn med de korte Ord at to Sauer er borte, ti stille! Alle er med i Om-sorgen, hele det lille Samfund."-----

I dette harmoniske naturhjem bryter fremmede inn, og skaper bekymringer og ulykke. Staten krever betaling og skatt, men lensmann Geissler er nybyggerne en god mann, et slags forsyn. Han gir nybygget navn, for et navn måtte det ha, og Sellanraa blir navnet.

"Egentlig burde da hat Stedet for ingenting og Betaling atpaa, slik som du har arbeidet -----". Det er to og tredive Tusen slike Karer som du vi skulde ha her i Landet", sier lensmann Geissler. *[ny linje]* Og ondskapen, havesyken og misundelsen kommer til nybygget, konen Oline kommer. Hun sender lappen Os-Anders med en hare som han syner Inger som gar med barn. Barnet blir født med haremunn, og Inger ~~dræper~~ dreper sitt barn, en pike, for å spare det for de lidelser hun selv har hatt. Følgen blir mange års straff i Trondheim. En tung tid for Isak, men han hadde sine to gutter, og han hadde sitt arbeid.-

Da Inger kommer hjem, har hun fått byen i kroppen, narraktigheten og ustadigheten i kroppen. Det går mange år før hun får bylystene ut. Eleseus, den eldste av guttene, blir også forkludret av byoppholdet, blir en ingenting. Etter byoppholdet skal han prøve seg i marken, det går ikke. Han stryker til sist til Amerika.- Han kommer aldri tilbake

Sivert, den yngste, blir farens ~~sønn~~ sønn, - trofast mot seg selv og mot jorden, en stø og arbeidssom gutt, skøyeraktig og livsfrisk, men blyg overfor piker. Han og Jensine, smedens datter, blir nok trofaste mot Sellanraas tradisjoner, ~~mot "Markgrevens" tradisjoner~~.

Kom ikke og si at det ikke er hendelser i marken. Nu har man begynt kopperdrift i Isaks fjell, som han for mange år siden solgte til Geissler. Bygden kommer i ossing. Det tjenes ~~mye~~ penger og brukes penger. Bynotene, jugl og fakteri trenger innover menneskene. Oppe i marken merkes den nye tid. Handelsmann Aronsen kommer og kjøper jord, mye og god jord, men bruker den ikke. Han er kommet for å handle, ikke for å grave i jorden. Storborg heter stedet - med have og stakitt og veranda med røde og gule og blå puter. Ja, endog flaggstang og flagg. Penger er bønne konstant, sier Aronsen.

Ja selv på Sellanraa merkes uveret. Inger gjør noen aparte sprell. De seks år sammen med barnemordersker og tøsene på anstalten i Trondheim var ikke av det gode.

Men Isak, bonden og nybrottsmannen, lar seg ikke føre vill, han har begge bena på jorden. Og det har Sivert, sønnen, arvingen, også.

Og så en vakker dag stanser gruvedriften. Og der står bygden, og der står Aronsen med kramboden og juglet.

7 Dette var jo bare småting, men større ting var også hendt. Det var kommet flere nye menn i Marken. Først stevnevitnet Brede Olsen på Breidablik. Men Brede er bare en skvadroner. Slike folk duger ikke i marken. Han må gå fra stedet og vender tilbake til bygden. Der selger han kaffe og sukkerbrød og holder losji for reisende. Det duger han til. Da er Aksel Strøm på Måneland en annen kar, - av samme slag som Isak. Men det som mangler er kvinnfolkshjelp. Pikene vil til byen og tjene. De vil i alle slite på et nybrott. Isak var heldig, han fikk Inger, fordi hun hadde en vanskjet mann. Aksel Strøm fikk bytjenestejenten og barnemordersken Barbro, datter til Brede. Ikke for det, Barbro er på sett og vis god nok, flink med hendene og full av galskap mot Aksel Strøm; men hun er frekk og ansvarsløs - og moderne. Hun dreper igjen sitt nyfødte barn, hennes og Aksels barn og er kaut og likeglad. Forresten måtte ikke Aksel tro at det kom opp.

"Hvad trodde han vel hvis alt kom op som gjordes av Folk! End alt det som gifte Folk i Byene gjorde? De drepte Børnene før de fødtes, det var Doktorer til det. De vilde ikke ha mere end et Barn eller i Hviden to Børn, og saa aapnet Doktoren ørlite paa Morslivet. Saa Aksel kunde tro at dette var ikke noen stor Sak ute i Verden."

~~Men det kom op. Det sørget Oline for.~~

Hamsun elsket barn. Barnemord ^{var} for ham en utilgivelig synd. Mødre som dreper sitt barn, fortjener ingen skansel. Et par år i forveien hadde en barnemorderske blitt dømt til åtte ~~xxx~~ måneders fengsel. Denne milde dom var ikke enestående. Ja, det var endog dem som skrev at slike "ulykkelige mødre" ingen straf burde ha. I Morgenbladet skrev da Hamsun en harmfylt artikkel, "Barnet", mot disse meningsløse milde dommer.... "Lat noget bli gjort, lat Børnene faa Fred for disse Grep om Halsen, for alt dette Blod og alle disse Mord." Artikkelens vakte voldsom motstand bl. a. fra Sigrid Undset.

I "Markens Grøde" fører Hamsun kampen videre. Den lettferdige og kyniske Barbro blir selvsagt frikjent, det sørger fru Heyerdahl for, som opptrer som vitne i retten og med stor taleferdighet går til angrep på de brutale "manfolklovene".

Men det skjer meget annet av viktighet i marken. Det kommer to nybrottsmenn til.

"Saa blir vi ti i Marken", sier Isak, ... "to nye Mænd til, fire Hænder til, Aker, Eng og Hjem. Aa de grønne Smaavidder inne i en Skog, Hytten og Ailden, Børn og Dyr! Det duver Korn paa Myrene hvor før stod Kjerringrok, det nikker Blaaklokker paa Rabbene, det flammer Solguld i Tiriltungen bortenfor Husene. Og det gaar mennesker og snakker og tænker og er sammen med Himmel og Jord."

Isak bygger kårstue med kammers og kjøkken til Inger og seg. "Markgreven" skal snart gi over herligheten til arvingen, til Sivert. Isak tenker på alt.

"Ja intet var til at kjende igjen fra den første Tid, her var nu alskens Huser og Sag og Kværn, og Marken øde var blit et Menneskeland. Og her forestod."

Lidunderlige er de enkle, ømme naturskildringer i boken,

harmonisk avstemt til landskapet og de enkle menneskers liv og livsforhold den forteller om. - En lovsang til naturen i sølvklare, dempede toner.

"I Marken har hver Aarstid sine Undere, men alltid og uforanderlig den tunge, umaatelige Lyd fra Himmel og Jord, ~~xxx~~ Omringelsen til alle Kanter, Skogmørket, Trærnes Venlighet. Alt er tungt og bløtt ingen Tanke er umulig der."

"De var heldige paa Sellaanraa at hver Høst og Vaar saa de Graagaasen seile i Flaate over Vildmarken og de hørte hennes Snak opi Luften, det var som en Tale i Vildelse. Og det var som Verden, ^{skod} stille et Øieblik til Toget var forsvundet. Kjendte ikke Menneskene en Svakhed glide gjennom sig nu? De begyndte sitt Arbeide igjen, men de tok efter Aanden først, noget hadde talt til dem hisides fra.

Store Undere omgav dem til enhver Tid, om Vinteren Stjærnerne, om Vinteren ogsaa Nordlyset, et Firmament av Vinger, en Ildløs hos Gud. Nu og da, ikke ofte, ikke almindelig, men nu og da hørte de Tordenen. Det var især om Høsten, det var mørkt og høitidelig for Mennesker og Dyr, Buskaper som var paa Hjemmebeite stimlet gjerne sammen og blev staaende. Hvad lutet den for? Ventet den Enden? Og hvad ventet Menneskene i Marken naar de stod i Tordenen og lutet med Hodet?"

Og vandreren, landstrykeren lensmann Geissler, som kom og går ~~En~~ "Mand som vet det Rette, men gjør det ikke!" - uttaler dikterens mening når han sier til Sivert:

"Hør paa mig Sivert: Vær tilfreds! Dere har alt at leve av, alt at leve for, alt at tro paa, dere fødes og frembringer, dere er de nødvendige paa Jorden. Det er ikke alle som er det, men dere er det: nødvendige paa Jorden. Dere opholder Livet. Fra slægt til slægt er dere til i luter Avl, og naar dere dør tar den nye Avl fat. Det er dette som menes med det evige Liv..... Det er ikke Penger Landet trenger, Landet har Penger nok, mer end nok; det er slike Karer som din ~~Far~~ det ikke er nok av."

Boken slutter med at Isak går paa sin åker og sår sitt korn:

"Åvældsolen skinner paa Kornet, det stritter ut fra

hans Haand i Bue og synker som Gulddryft i Jorden. Der kommer Sivert og skal harve, siden skal han rulle, saa harver han igjen. Skogen og Fjældene staar og ser paa, alt er Høiher og Velde, her er Sammenheng og Maal. Klingeling! sier Bjældene langt op i Lien"

"Markens Grøde" ble en begivenhet i verdenslitteraturen. I 1920 ble den belønnet med den høyeste litterære utmerkelse, Nobelprisen. Hamsun reiste til Stockholm til den høytidelige prisutdeling. han tok sin hustru med. Hun hadde vært hans trofaste og forståelsesfulle kammerat, delt hans kjærlighet til jorden, hjemmet og kunsten, -realisert i deres samliv de idealer dikteren gav uttrykk for i boken. Derfor skulle hun også ha del i æren.

Professor Hjärne holdt festtalen for Hamsun på vegne av Svenska Akademien. Med "Markens Grøde" hadde Hamsun skjenket sin samtid et klassisk dikt, som vel kan måle seg med det beste vi allerede eier, uttalte han. Hamsuns svartale var en hyldest til det unge og friske i livet, til den sunne skapende krefter og sluttet med å løfte glasset for Sveriges framtid, den svenske ungdom.

XIII

Knut Hamsun måtte ha jord, skog og dyr omkring seg for å trives, se det spire og vokse, se livet utfolde seg. En villa med hage, busker og gressplen i en småpennsmåle tilfredsstillte ham ikke. Han lette et sted der han kunne få realisert sine ideer og skapertrang. Og stedet fant han. I 1918 kjøpte han Nørholmen i Austagder og flyttet dit. Her kunne han igjen drive jordbruk og øve bondeyrke, som forfedrene hans i uminnelige tider hadde gjort. Og her kunne hans barn fortsette hans arbeid etter ham.

Utfallet av Verdenskrigen og den nødstilstand som

brøt innover det tyske folk, ~~brakte~~ Hamsun skuffelse og sorg. *Han så det skje.* Det sterkeste og sunneste folk i verden hadde tapt mot massemakten. Behandlingen av det tyske folk etter at det hadde lagt ned våpnene, var en skaplett på vår vesterlandske kultur. De hemningsløse propagandaløgnen om de tyske ledere og soldater fra krigen fortsatte, et bevis for sinnets brutalisering og kulturelt forfall. Også våre aviser fulgte strømmen og gneldret med i kobbelet.

Og hvordan hadde vi oppført oss under selve krigen? Hadde vi villet forstå at krigen mellom Europas folk var en broderkrig og en tragedie for vår verdensdel og dermed for vårt land? Nei, vi hadde mest tenkt på å tjene penger, og oppført en uverdigg og usmakelig dans om gullkalven, nytt og svelget av andres nød, lidelser og blod. Hovmot og sjølgodhet florerte. Vi hadde tapt evnen til fordypelse, til stille og bluferdig ettertanke, mistet vår beskjedenhet.

Knut Hamsun var skuffet og desillusjonert. Han trakk seg tilbake fra menneskene og skrev

--"Konene ved Vandposten", som kom ut i 1920.

Boken gir en analyse av småbyens mennesker, deres liv, tanker og interesser. Med en nesten krass realisme avklær han menneskene deres teaterkostyme, skraper vekk sminken og viser oss små ynkvverdige gestalter, sladdersyke, misunnelige og moralsk defekte menneskekryp. Og konene ved vannposten har en uhyggelig evne til å formere og spre seg over hele landet. I småbyens lille og gjennomsiktige samfunn er de bare så lett synlige. De trer fram i så å si rendyrket u gave.

Helten i romanen, Oliver, var matros på dobbelkonsulen Johnsens skip og kom ut for en ulykke. Han falt ned fra riggen og fikk en bom mellom benene. Han kom på sykehus i Italia. Kjønsorganene var knust og måtte opereres bort. Han kommer hjem som krepling og "maroder".--Og kjæresten Petra, hva nå med henne?

"Hun var så evig alminnelig, ja som alle andre Piker, men hun hadde gode Egenskaper også"....."For naar en Pike er av dem som staar og puster og har dirrende Næsebor saa skal du ha Tak", som *Matias* snekker uttrykker det.

Nei, Petra kjæreste er ikke skapt til å bli nonne. ~~Hun finner~~
~~trøst og avslutning på annetsteds.~~ Hun kommer i huset til dob=
 konsulen, en fin og aktet mann, som forstår å vurdere piken
 Petras egenskaper. Følgene uteblir ikke. Oliver ~~er~~ anker=
 et. Det blir giftermål, og Oliver "far" til et brunøyet barn,
 til gutten Frank. Og han blir "fop" igjen og igjen. Ikke for
 det, Oliver er glad i barna og de i ham. Han er selv et slags
 barn, som lever sitt dagdrømmerliv. Prøver å skjule sin ~~ynxxy~~
 ynkelighet ^{bak} A forstillelse og løgn for seg selv og andre.

Oliver blir tidstype!

....."der var ogsaa mange andre typer og Figurer der,
 Claus paa Vangen, Jørgen Fisker, Mattias Snekker, Doktoren,
 Postmesteren, der var saa mange"..... "Aa den lille Maur=
 tuve! Alle Mennesker er optat med sit, de krysser
 hverandres Veier, de puffer hverandre tilside. Stundom gaar
 de over hverandre."

*Dikteren tar den for seg her og er avslører den.
 Det er fine folk som dobbelkonsul Johnsen, konsul Gryn
 Olsen, den sladdervorne mildmødige doktoren som
 bladiig slår om sig med videnskaper og som mener mæ
 for livvolden er å nyte, sakfører Fredriksen, lykke
 jeger, politiker og folketaler, til slutt stortingsmann -
 og statsrådene. Eller småfolk som Jørgen Fisker og
 Marlin på Heca og den skikkelige smed Carlsen med
 sine uskikkelige barn. Den som i år har dikteren
 signatur er postmesteren, filosofen, som har tilfett
 seg ~~den~~ den luksu å ha et livssyn, og som derfor
 ma inde gått ned. En uforbedelig raring i doktors og*

Dikteren ^{sympeli har også de} ~~og~~ to villbassene, guttene Abel og Edevard,
~~også~~. Det er greie og naturlige gutter med mange jern i
 ilden. De begår mangan god skøyerstrek. Edevard, Jørgen
 Fiskers sønn, drar til sjøs, mens Abel hans Oliver blir
 smedgutt hos Carlsen. Den trofaste og friske gutten blir en
 dyktig smed og overtar til slutt smien, da gamle Carlsen
 ikke orker mer. Og Carlsen kommer ofte til smien og får
 seg en hyggelig prat, --"han var mild og ydmyg, litt dum
 kanskje ogsaa, som saa meget av Visdommen er"---

Nei, småd Carlson er ikke borte. Men bestyreren av skolen, "Bestyreren i det store Stenhus", hvis lidenskap er å bøye verber og innpote de unge dette om suffixer og prefixer, han er ~~eller kanskje i menning, ikke til noe~~ liten. Og Frank Oliver, lesehesten, byens vordende skolebestyrer? - "Nei han kjenner ikke til de røde Utbrud, han var aldrig tilveirs og faldt ned, aldrig tilbunds og fløt op, han utsatte sig for intet og hadde intet at avværge; istedet for at greie sig i en knipe undgik han den. Klokkt gjort, fattig gjort. Gud hadde utstyret ham til Filolog". - Han blir hjulpet og løftet av andre i alle år. Og da han til slutt blir bestyrer i byens store stenhus, ~~er han blitt så fin at han unngår~~ ^{han} familien Oliver, - så liten ^{tylen} er han.

Men Abel, han tar Oliver til seg i smien, da han må slutte på pakkhuset til dobbelkonsulen. "Saa arbeider Abel videre. En Mand kommer og skal ha skodd et Par nye Kjerrehjul, en Framfører har slitt sin Kjetting og maa faa den sveiset straks. Abel sveiser. Han sier til sin Far: Naar du faar Tid saa pusser du gjerne over de Beslagene litt? Det er Tonen, hyggelig Prat nu som før, ingen Kommando. Og Faren faar vel ikke Indtryk av at han staar bare og ~~hænger~~ ^{hønger}, men tværtimot er nødvendig baade her og der, han svarer: Jeg skal ta mig Tid til det!"

Saa filer Oliver Beslagene blanke, og det er Henker og Hjørnebeslag til en Kiste. Den skal ut paa Landet der folk enda vil ha solid Smedarbeide paa sine Lauskjærlor. Og Dagen gaar i Smien, gaar med Arbeide og Snak mellem Far og Son."

Bokens komposisjon er et mesterverk: Omkring den skadeskutte legemlige og åndelige krøpling Oliver har dikteren plasert de andre "krøplingene" som stavrer rundt i dette lumre miljø. Det er en uhyggelig stemning fra først til sist i boken, en stemning som passer til lummerheten omkring i stuen og til sladdersyken omkring vannposten. Det er ikke bare Oliver som snakker og vaser og tuller, de andre gjør det også. De avslører seg og blotter sin ynkelighet ved sitt prat og sine geberder og får føle dikterens ironi og hån. De beste slås ut, hedersmannen smed Carlsen og postmesteren, idealisten, slås ut. De er et

slags "displaced persons" i dette miljø. — "Oliver han var av et seigere Slag, mindre fin og nærtagende, han taalte livet. Hvem var dypere dukket end han? Men litt ny Medgang, et heldig Tyveri, en vellykket Kjæltrangstrek gjorde ham til en tilfreds Mand igjen. Stod han med Palmer i Hønderne? Oliver hadde været ute i Verden, han hadde set Palmer, det var ikke noget å ha i Hønderne. Om nogen kom og bydde ham Døden saa vilde han ikke motta den, langtifra. Det er ikke alle som har det saapas som han. Tak over Hodet, dagligt Brød, en Tokrone i Lommen, Kone og Børn - og slike Børn! Han er det varige Menneskestof."

Men i all leden og forakten over dette usle liv som skal være menneskeliv, bryter glimt fram som gir håp. Livstilbederen ^{Knut} Hamsun kan' og vil ikke gi opp håpet på et sunt og verdig menneskeliv. Selv i dette lumre, feber-
svangre miljø er det ~~en~~ streif av sant sollys, nu og da, som gir løfter. Det kommer ikke fra konsulen, sakføreren eller skolebestyreren. De kan såvisst ikke skape fornyelse. De sitter for fast i gjørmene. Men smeden, den arbeidssomme og evnerike Abel, han gir løfter.

Ånden fra vannpostene og vannpostkulturen er ugras som sprer seg. Fra byene søker menneskene ut over landet og tar ugraset med. Frisk luft, skog og fjell er blitt mote-sak. Det er ikke noen indre trang som er drivfjæren til denne vandring, ikke opprinnelighet, ikke noen hemmelig atavistisk trang som kaller menneskene tilbake til naturen. Nei, det er bare mote, apestreker, én gjør det, flere gjør det, alle skal gjøre det. Og så blir man turister. Dette turisteri griper stadig mer om seg. Bondegårdene blir pensjonater og bonden hotellvert. Der bygges høyfjells-sanatorier og leves på byvis.---

+> "Siste kapitel" (1923) foregår på Torahus sanatorium oppe i seterregionen. Det er egentlig to Torahus seter. På den ene bor gutten Daniel. Hans far drev dårlig og hadde måttet gå fra gården nede i bygden, men sønnen fikk reddet seteren, Torahus seter. Den lå pent til, høyt oppe i lia og hadde god jord. — "Han tok fat som en Kar, grøftet, brøt op Voldene, ryddet Furuskog, gav Bækken et nytt Leie, det kom en umaatelig Masse Sten op av Jorden. Ingen hadde trod at Daniel var slik en Træl, - han hadde ikke arbeidet for meget paa Gaarden, det kom vel av at han fant det

haabløst. Da han fikk sit eget at stille med viste han sig fra en helt anden Side, han blev en Arbeider."

En høst kom to jegere, sakførereren og doktoren, og ville kjøpe Daniels setergard, men Daniel nektet å selge, og så kjøpte de naboseteren som også hette Torahus. Og nu ble det bygget, et veldig hus, et slott, Torahus sanatoriumhotell, med drager på takene. — "Og op fra øverste Kvistløne pekte en liten Flagstang til Himlen med sin skinnende Kugle av Sølvglas." — Det ble generalforsamling og lover. Ung Bertelsen, i trelasthuset Bertelsen & Co, skaffet kapitalen, sakfører Robertsens' d for det forretningsmessige og var direktør, og doktor Øyen tok seg av vitenskapen.

Og dit opp til den store ferie- og helseheim søker "Menneskene". — "Men som nu Bygdefolket låa der paa Maven nede i Bakken og kikket, fik de halvveis Indtryk av at ogsaa Menneskene som drev omkring paa Tunene og paa Stierne var bare tænkelige Mennesker. Du gode Gud, mange var Skygger, næsten ingen var friske, der var Mænd med blaa Næser skjønt det ikke var koldt, til Gjengjæld var der et par Børn med nakne Anser skjønt det var kjølig. Hvad betydde det hele? Der var Damer som hvinte hysterisk naar de hadde faat en Maur paa Kjolesærmet.

Aa, men Menneskene var virkelige nok, det manglet ikke. De gik omkring, de talte, de hadde Klar paa, som hostet saa man hørte det lang Vei. Noen var magre som Spøkelser og skulde ikke arbeide med Kroppen, men sitte stille i Solen, andre maset med et slags Maskine borte paa et Berg, en saakaldt "Styrkeprøve", for at faa Fett av Alle feilet et eller andet, men Gud hadde fordelt det mellem dem....."

Og i dette mylder av forhuttede mennesker som kravlet og kryper i en slags skyggetilværelse trives ogsaa Frank Oliver, ~~admiral~~ sjefen "i det store Stenhus". Han har søkt dit opp for å søke hvile og omgang med dannede mennesker.

Hans bror, Abel, smeden, besøker ikke Torahus, skjønt "han tjener godt, har Fornøye og alles Aktelse", og er blitt ordfører i byen med vannposten. Han ville neppe vært noen reklame for stedet. For reklame må til,

propaganda, løgn og overdrivelser trenger stedet - og tiden. En finsk greve f. eks. bor på sanatoriet og en engelsk "ministerlady" - prinsesse stc det i somme av bladene. Greven var forresten bare en toringssyk kontorist i en bank, som han hadde lettet for en dyktig slump penger, og prinsessen og ministerladyen var en svindlerske. Men den fete og uformelige fru konsul Ruben var ekte nok, og konsul Ruben, som fruen telegraferte etter, og som døde på en mystisk måte på sin frues værelse den første natt og etterlot seg en tykk lommebok, var ekte konsul.-

L.B. 1/2
Til Torahus sanatorium kommer også presteenker, lærerinner og telefondamer som frøken Ellingsen, hr. Bertelsens kjæreste, og frøken d'Espard. Hun kan fransk og har herretekke. Som alle de andre har hun satt overstyr sin sunne menneskelighet i en unaturlig livsførsel og tankeverden. Hennes menneskeideal er romanheltene i de gulnede franske bøker hun er så stolt av å kunne lese. Hun skaper seg og vil være intellektuell og fin, konverserer på fransk med rektor, dr. philo⁴. Frank Oliver og svermer for "greven" - og blir hans elskerinne. Men da alt ramler sammen, har hun såpass sunnhet i benoid at hun søker til Daniel.-- Og det går framover med henne i menneskeverd; men det går langsomt. Det er så meget skakt som skal rettes på. Da "greven" hennes kommer tilbake og vil oppta den gamle forbindelse, forlater hun Daniel. Mer befestet er hun ikke. Bedre er hun ikke blitt. Men Daniel er blitt sviktet av en pike før, og tåler ikke å bli det engang til. Han har sin bygdeare å forsvare. Gardmannssønnen vil ikke ha sambygdingenes hånflir kastet i ansiktet. Han tar saken i sin egen hånd og skyter "greven", skyter forførereren.- Stakkars frøken d'Espard går tilbake til Daniel, verre er hun ikke. Ja, hun forsvarer ham i retten. Står i det hele tatt på Daniels side. Og da han blir dømt til syv år, blir hun på seteren og venter trofast på ham.

En elendommelig skikkelse i boken er Selvmorderen, hr. Magnus, fra Kristiania. Han er en interessant sjeleanalyse. Død og utslettelse er den fikse idé som han alltid er opptatt av og kjeler for. Han synes å fryde seg når døden gjester Torahus Helseheim. Alle vet at han har besluttet å begå

selvmord. Det er bare så vanskelig for ham å finne et høvelig sted og en verdig og skjønn måte å utføre handlingen på, - et selvmord som ikke vanæret mordet. Selvmorderen hadde et godt hode, var en vittig hund og full av galde og drøyheter. Han er en gåte for alle på Torahus, for ingen visste noe om ham. Han avsløret seg ikke. Kanskje var han en gåte for seg selv også.

"Det kan ogsaa være at hans Præl om Selvmordet som en Vannere for Mordet bare var Bluf, et Paaskud for ham til at la være at henge sig. I det hele tat lydde ikke Selvmorderens Tale alltid opriktig, det var for mange Flothete i den. Men han gjorde ogsaa indtryk av Utpinhet, hans unge Ansigt var herjet av Grubling og Lidelse."-- ~~Bare når det gjælder den gelde løsehesten dr. philo. Oliver sier Selvmorderen sin oppriktige hjertens mening.~~

A, Selvmorderen, hr. Magnus fra Kristiania, hadde nok fått en drøy kilevink av skjebnen. Men han bærer sin sorg og pine og sin lengsel for seg selv. De er hans og ingen annens. Han martres og lengter etter sitt lille barn, etter sin unge hustru, som har bedradd ham. Livet er meningsløst og foraktelig, men han er glad i det likevel.- Hans ~~sligefterde~~ flottheter er bare skalkeskjul for det som huserer inne i hans sjel, kjærligheten.-

Og da han endelig oppnår det han har hiket etter av ~~hæi~~ hele sin sjel, det han har ventet på dag og natt i femten måneder, at hans hustru kommer til ham, flykter han ut i skogen og gjemmer seg. Han er redd. Etter det som har hendt, kan han ikke tro at det vidunderlige kan skje. Hans livstro og livslykke har fått en knekk som synes uopprettelig.- Men da han møter henne i Daniels seterstue blir han en glad og genert gutt, av og til noe morsk, men det er lett å skjønne det er en slags kamouflasje. De går sammen til Sanatoriet. Hun ~~er~~ en trett og angrende kvinne, som har tatt noen tankeløse trinn utfor stien og har rispet seg til blods. Nå synes hun å være kommet på rett veg igjen.-

"En sterk Gløde flimrer i ham, han hadde faat hende igjen, faat sin egen Kone igjen til Bie, han vilde gjøre ~~noet~~ noe for hende til Gjengjeld og sier: Jeg skal sitte her til du sovner. Ja vil du det! svarer hun og takker ham igjen, det syntes at være en ren Gave til hende. Men saa

maa du vekke mig naar jeg skal laase Døren. Hvad om han laaste Døren utvendig og tok Nøglen med? Ja, samtykket hun taknemlig og grep hans Haand til Godnat."----

Men samme natt var det fest og litt rangel på ekteparet Bertelsens værelse. Frk. Ellingsen, telefondamen, den forkludrete og forskruete ^{de} pene piken var der også. Det var noe med et talglys som hun taklet med.- Plutselig sto fru Ruben, som nu hettes fru Bertelsen, i lys lue. Snart var hele sanatoriet, "slottet", et ildhav. Det brente ned til grunnen med hele sitt innhold, menneskekrypen og menneskekravlet, de snurrige sprellende marionetter, skyggene fra en degenerert kulturs narrespill.

Men Selvmorderen redder seg. Ved hjelp av en takrenne og noen dristige velberegnete sprang kommer han forholdsvis uskadd ned. Men hans hustru som han fikk igjen for noen timer siden - hun er ikke mer. Skjebnen hadde igjen gitt ham et velrettet spark. Han vandrer hele natten omkring brannstedet, stirrer sanseløst inn i ildmerjen og mumler nummeret på værelset, der hans hustru sov, lo6 sier han. Så finner han seg et tau og går til skogs. Døden er etter ham. Han mener han ikke har noe å leve for lenger. Men den Selvmorderen, det menneske - brannsårene på hendene gjør vondt, og han blåser på dem. Han har en gran-nål som stikker ham i foten, og han trekker støvlen av og får den vekk. Der har han funnet en høvelig tørrfuru, som han kaster tauet om og gjør en løkke på det - ~~lo6~~ lo6, lo6.

[Han skrømmer op en Fagl, en Frost, og der reiser den, en Frost saa liten og uskyldig og snodig, men Farvel altsammen og lille Leonora i Byen Farvel ogsaa.---

Det meste er at han ikke gjør det. Nei ikke gjør det. Han sitter i Lyngen og blaaser paa sine Hænder og graater. Gud hjelpe os, vi er ynkkelige, vi er Mennesker! Da Døden intet er at henge ved, henger han ved Livet. Selvmorderen har intet at leve for, han ser ikke Solen, intet paa Jorden gjør ham glad, lo6, lo6, Svie i Hænderne, dødstræt, han er til intet, han fryser i Søvn.

Svien vekker ham nesten øieblikkelig, og han reiser sig. Han ser sig angst omkring som om noget er efter ham, later Linen henge paa Grenen og begynner at gaa mot Sæteren. Hund, sier han til sig selv, Hund, Hund".-----

Hva er det som foregår med selvmorderen? Dikteren sier med hensikt intet direkte derom. Men han lar oss ane noe.

Subtil stilkunst og glimrende menneskeskildring. Nettopp ved det han ikke sier, får dikteren sagt meget. Og vi er med, vi opplever noe vi også.

"Det var nu helt lyst og tegnet til en vakker Dag efter den stormfulde Nat. Omkring Søsteren er det stille, ingen Busk rører sig, bare Hønsene gaar og plukker og Bækken ligger og surrer med sin lille Lyd nogen Skridt borte.

Jeg er en Hund! utbryster selvmorderen og tier."

Og han vandrer mot stasjonen på vegen hjem til sitt barn.

XXX Knut

Siden høsten 1918 hadde Hamsun bodd på sin gård Nørholmen. Han var kommet hjem igjen til jorden. Likevel hadde han tunge år. Verdenskrigens stormvær hadde herjet Europa. Europas unge, friske blod var ofret i en meningsløs ~~og færdig~~ krig. Tyskland, Europas hjerte, Europas framtid og skjebne, lå blødende, sultende og sykt, beløyet og ydmyget inntil skjensel og vanære, og med sverdet svunget over nakken tvunget til å påta seg krigsskyld og underskrive betingelser som vilde gjøre det til en paria blant nasjonene.- Den ordning av Europa som de såkalte statsmenn fikk i stand i Versailles var den største ulykke som hadde rammet vår verdensdel siden 30-årskrigen. En ny redselstid måtte komme.

På Gyldendals julekatalogs enquete 1927 svarer Hamsun på spørsmålet om hvilken historisk personlighet han forakter dypest: "Det er visst nogen Politikere fra Verdenskrigen og senere." *Her er han.* --- Durkdrevne, ~~og~~ maktlystne politikere og finansmenn drev sitt spill med Europas lykke, med Europas unge blod.

Livets elsker og ungdommens utrettelige talsmann led sammen med de unge. Hans tanker kretset i disse år om døden. Han smiler sitt underfundige ironiske smil, men bak smilet er det grat. Han håner "Selvmorderen" og alle hans ynkelige selvmordstanker og selvmordsprat, og likevel framstilles han som det eneste egentlige menneske i alt det uverdige menneskekravl der oppe på Torahus Sanatorium.

Knut

Med disse to bøker er ^{Knut} Hamsun ferdig med småby-menneskene og deres halvkultur, ferdig med alle deres tillærte kunster, fine fornemmelser, fakter og apestreker. Alle hans senere bøker handler om enkle og primitive mennesker og livsforhold, slik han kjente dem fra ungdomsårenes Nordland. Den aldrende dikter hadde nu slått seg ~~fæxxg~~ ned for godt langt borte fra sitt barndoms og ungdoms paradis. Men tankene er stadig deroppe. Minnene fra ungdomsårene lyser opp i hans sjel, og han gjenopplever dem i sin diktning.

Knut

Et stadig tilbakevendende tema i ^{Knut} Hamsuns diktning er tradisjonens betydning for stabilitet, åndelig og legemlig sunnhet og folkelykke. Løsriver menneskene seg fra det nedarvede og glemmer fedres sed og skikk og lar seg føre på avveie av fremmede tanker og fremmed livsførsel, synder de mot de naturlige og evige livslover. Og straffen kommer, det er ikke til å unngå, som mennesket sår skal det høste.-- Ikke så å forstå at ^{Knut} Hamsun er i mot utvikling. Men det nye skal prøves, vurderes og absorberes i den grad det kan innordnes i den sunne, folkelige og tradisjonelle nasjonale livsførsel. Tekniske framskritt er han den første til å godta, fordi ~~xx~~ de letter folkets slit og skaper bedre materielle kår.--

~~XXXX~~ XIV.

I tre store Nordlandsromaner: "Landstrykere", ~~XXXX~~ "August", ~~XXXX~~ "Men Livet lever" ~~XXXX~~ skildrer han den økonomiske liberalismes gjennombrudd og virkning i en avstengt, nordlandsk bondebygd. Det er det samme tema som var behandlet i "Børn av Tiden" og "Segelfoss By". Den tredje og siste av romanene, "Men Livet lever", er da også henlagt til Tobias Holmengraas Segelfoss by.--

August, sjøgutten og jordomseileren, er helten i disse tre romaner, som Tobias Holmengraa var det i "Børn av Tiden" og "Segelfoss By".

"Landstrykere" utkom i 1927 i to bind. Den forteller om menneskene og livet i Polden i 70-årenes Nordland. De er så alminnelige disse menneskene, noen av dem kanskje

kjedelige, men de strever så godt de kan hver med sitt og har i all ^{deres} ubetydelighet og med alle sine feil likevel innhold. Det hender atskillig som vi ville kalle smått eller ingenting, men som opptar Foldens folk, og som til og med er storhendinger for dem. Der kommer f.eks. en dag to fremmede med et veivspill på ryggen. De setter veivspillet på en stake og begynner å spille.

"Disse fremmede Spillemenn var derfor en stor Oplevelse, et Eventyr, det var vel ingen som glemte dette Eventyr senere i Livet."

Og der er Lofotreise og ~~hvitvitje~~ heimvitje i påske.

~~for ikke å tale om det store sildesteng til gutten Joakim. Og "en berømmelig Vaarnst med Solskin og sagte Per seg "Maasen" ind i Folden og tok frosse i Land". Skipperen hette Skaaro og var høring. Han vasket ut og tørket Lofot-skrei på Foldens tørkeberg, som August hadde fått Foldens folk til å lage i stand. - Ja, slik kommer hendingene alt i ett.~~

I slekt etter slekt har Folden levd det samme ufor-^{selv}anderlige liv inntil August dukker opp. August er polding^{selv} men dro som ung gutt ut i verden. Så kommer han hjem med gulltanngard og hodet fullt av innfall og ideer. - En ^{en} fantast og eventyrer, landstryker av sinn og skinn. - Drøm og virkelighet, løgn og sannhet blander han i hop, dikter og forteller. Men aldri står han fast. Hans hode tumler alltid med nye ideer. Ingen fasthet, ingen bestandighet. Han går snart trett, må skifte, stadig skifte - planer og oppholdssted. Et moderne menneske den sjøgutten August.

~~"Jordson var, Foldens siste tolv. Aars Liv og Levnet" var fæstet av August, Gøtt og Ondt. Opsvinget, Utskeielserne og Jaikkerheten - alt kunde føres tilbake til ham. Fra den Dag Jordsonseileren dukket op av Dyret og Markot smittet han hver Sjæl i Grønden og Omegnen, han blev Kilden. Han gjorde meget godt, sa Sævard, og Joakim som var en ung Aløpper og holdt Avisblad og altsammen var enig her. Men om han var et Bedstap pas en Maate?"~~

August er en ny og interessant type i Hamsuns rike menneskegalleri. Han er legemliggjørelsen av folkets ^{til}egenskaper både ^{til} godt og ^{til} vondt. Altså en god kjenning og ingen fremmed.

FR
"Lanstrykere" gir ellers et glimrende kulturbillede av Nordland med sitt egenartede og brokete folkeliv fra dikterens ungdomsår: Handelsherren og livet på handelsstedet, lofotreise, fiskekjøp og klippfisktørring, bygdeliv og bygdementalitet, de årlige handelsmarkeder, der allslags mennesker for en kort tid rystes sammen til hektiske og spennende opplevelser.

"Aar efter Aar møter de op paa Markedet, de skulde bra være den Trøisomheten foruten! Der er unge Piker i Vampe og lyse Hodetørklær, og de som synes at de er bedre Mands Pikebørn de begynder litt fryktsomt at gaa med Hat. Henrik Sten kommer med Seilskjøite alene Mand, den Vildstyringen, han fortøier sin Farkost, pusser sine Sko og gaar iland. Eide Nikolaisen, Smeden, utlært paa Tromsø, driver op og ned paa Kaien og har Haarsnor med Guldlaas til Klokkekjede, en stor Slagsbror og Pikeven, mørk i Huden som alle Smeder, kjendt for sin Armstyrke til at løfte sin Dame i Dansen. Der er ogss ældre og stoe Folk, Koner som har pint ihop Budrot at selge, og Mænd som skal kjøpe sig Baat."---

"Det var nu fuldt Markedsliv i den stille Sommerkvæld, alle Slags Sjau og Piping og Sang og Larm paa Blik-kjørler, Menneskene undte sig en glad Stund i al Rimelighet, somme Karer hadde faat fat i Brøndevin og blev modige til hverandre og viste frem sterke og uovervindelige Nøver..."

~~Edevard kjendte igjen et Par smaa, mørke Mænd med et Veivspil -- aa, det var Ungareren og Armonieren igjen. De drev med sit slitte og ynkelige Fantestykke at den ene veivset og den andre overfaldt ham med Bug og Slag og smurte Børsaft i hans Ansigt.".....~~

"Papst var kommet, den evige Klokkekjede, ældet og hvitere i Skjægget, men like tyk og ruggende i sin fotside Vams og med mange Klokkekjæder paa Maven"....

Og ut på kvelden er det dans i Mattea sin bod, August spiller.

"Edevard pinte sig ind gjennem Dørhullet. Baade Nils og Mattea hadde det travelt med at sælge Mat og Drikke til dette fulde Hus, der var en stemningsfuld Plassmangel, Gutter og Piker sat paa Fanget hos hverandre og det var bare halvlust i Rummet"...

"August nikket, fingret litt paa det mæktige Trækspil og saa utover Forsamlingen. Hvad August nu gjorde grep alle

og enhver og det blev stille ved Bordene: han sang og spilte, sang til sin dype og vemodige Musik en Sjømands-
vise paa Engelsk, det var om Kjarlighed og Knivstik og en
Pike i Barcelona. Aa, August kunde sine Ting!"....

"Edevard drev videre, han kom ned til Teltene og
Karusellen; bak Cirkusteltet stod August og omarmet en
kortklippet Dame av Dyretammerpersonalet, hun som pleiet
at komme frem i Ridestøvler og med en Bjørn paa den ene
Side og en Varg paa den Anden"....

Etter et par dager er det plutselig slutt altsammen.
"Kjøbmænd og Almue borte, Markedsplassen ryddet, Stilhet
over Stedet."---

Et herlig stykke folkelivsbillede, så livaktig, enke",
lunt og koselig fortalt. Vi har følelsen av at dikteren
hygger ikke bare oss, men også seg selv når han gjenopp-
lever og forteller.

Men boken er alvorlig nok. I den rolig fremadskridende
og tilsynelatende harmløse beretning om Poldens enkle og
fattige menneskebarn dirrer en sår undertone av medynk med
dem som rives bort fra det sted de har levet sin barndom
og ungdom. Noen drar til steder og byer og må leve blant
fremmede mennesker, og noen drar over det store hav til
Amerika. Alle lengter "hjem". Men kommer de tilbake, er
de rotløse hjemme også. De er blitt landstrykere på jorda .
Landstrykere av karakter, ja selv i kjarlighed. Og de
smitter de andre også.

Lovise Margrete Doppen - gutten Edevards store
kjarlighed - da hun var kone på Doppen var hun flink og
fornøyd, stelte med dyrene og hadde omsorg for dem.

"Da hun hadde git Gjesten Mat og Drikke fulgte hun ham
ut og viste ham det lille Fjøs til en Åu og ti Sauer,
viste ham Høihuset, Vassveien til Elven, Vedskuret og alt
hvad hun ellers hadde, det hele var ordentlig og net holdt.
Til en Sjaa i Stuerøstet stod Nøkkel i Døren, hun laaste op
med en viss Værdighet og lot ham stige ind: der hang flere
færdigvævede Aaklær over Bjælkerne, ellers var det Mel og
andet Matforraad, et par Skjorter og en enslig Søndagskjole,
litt Uld, litt Smør, nogen Saueskind - hun syntes vel ikke
hun var saa verst stillet efterdi hun lot en Fremmed se alt
dette, hun viste det frem som Familjesølvtoi. Han saa paa

alt og syntes opriktig det samme som hun at dette var meget, var Overflod. Storveies! sa han.

Lykkelige Mennesker!"

Men så dro hun til Amerika, ut i det fremmede, ble landstryker, lærte seg unatur og kunster.- Hun lengtet hjem, hjem til den trauste og trofaste gutten Edevard. Og så en dag kommer hun. Han ror henne hjem fra dampskips-stoppestedet, hjem til Doppen.

"Da de kom ind Viken og saa Husene utbrøt Lovise Margrete: Nei hvor lite det er! Hun vagget med Hodet og stirret"....

"Nei alt var umulig og intet hørde hende lenger, ikke engang paa Doppen kunde de godt være nu. Hvor da? Et andet Sted, kanskje flere andre Steder. Lovise Margrete hadde faat sine Røtter rykket op fra Hjemmets Jord og var alle Steder fra. Ingen steder fra. Edevard sa i sin Usikkerhet: Ja saa forstaar jeg det ikke!"

Og slik er det med de andre "landstrykere" også, førstebetjent Lorensen hos Knoph, og Anders Vaade, ja slik er det med dem alle sammen, de er alle steder fra - og ingensteds fra.

Så en dag står Edevard alene tilbake, ribbet og motløs og ulykkelig. Lovise Margrete strøk avgårde igjen. Til noe bedre? Nei, fordi landstrykerblodet tok overhånd.- Stakkars Edevard, han er ille medfaren. Han kjenner seg liksom ikke igjen, er blitt en fremmed for seg selv, - fremmed, hjemløs og rotløs i Polden. De skjønner det er galt fatt med storebror, skjønner det både Pauline og lillebror Joakim, og vil så gjerne hjelpe.- "Skal tro vi ikke hører til der vi er sat? For ellers blev vi vel ikke sat der", sier Joakim. Og han sier mere: --- "Saa er det at vi skulde dyrke vaar egen Jord, Norges Jord, saa slippe vi at kjøpe saa meget av vaar Mat fra Utlandet og faa svi for det igjen i Skatter og Tyngsler. Men det er ikke alt, det aller viktigste er at saa undgaar vi Augustbarnets Lot at bli revet op med Roten fra vort eget magre Sted og bli sat paa et fetere - og allikevel hige tilbake til det magre. Jeg har lest at det ikke altid er Fettet som skal gjøre de nei at det aldrig er Fettet som gjør det."

Hjelpe? Her nytter ingen hjelp.

En dag fikk Edevard brev, Amerikabrev. Han leste det i enrom på sitt kambers og ble der lenge.- En morgen var han borte, hadde tatt føringen sin og rodd avgårde, uten avskjed, uten å si farvel.- "En studsliq Dag. De fik fåt i Esra, og de sa det til den gamle Far, de var sørgmodige som ved et Dødsfald. Hosea graat høit.".....

x

"August" 1. og 2. bind kom ut i 1930. Det er gått tyve år siden jordomseiler August og storebror Edevard dro sin veg fra Polden. August på sin vandring omkring på jordskorpen, storebror til et eller annet sted i Amerika. Ingen visste hvor. Han hadde ikke latt høre fra seg.

Polden hadde nok utviklet seg i disse år. Men ikke slik som August hadde fantasert om. Mangt et herlig frø hadde han sådd i poldværingenes sinn, men nu da han var borte, var mest alt blitt stående i stampe. ~~Den gode post-kasse på krambodveggen fra Augusts dager hang der nok fremdeles, og der var også kommet noen plakater som Joakim ordfører hadde latt slå opp, og som folk kunne lese på. Og da jomfru Pauline, søster Pauline, som bestyrte storebrors krambod og ellers hadde mange og viktige gjøremål, slo på at hun trengte et skur til å selge fremmede skippere og motfolk kaffe i, bygde Joakim en kafé med te lesjierom ovenpå, et slags hotell. For "skulde noget være saa skulde det helst være litt tilgagns, det hadde "jordomseileren August etterlatt i Polden som en lære".....~~

En dag kom en ~~xxx~~ skøyte seilende i uvær og storm inn til Ytterpolden og la seg mellom fiskefartøylene der. Og skøyten var lastet med mange slags produkter.-

~~"Nymotens Hermetikvarer og kokt Melk i Dasser, med mange Slags Fødevarer neilagt i Olje, endvidere Sirup, Honning, Gaasefet og fine Østesorter i Glas og i skinnende Blik. Bøkses med gyldne og farverige Mærkelapper paa."~~ Skøyten var Krambod med utspekuleret Mat. Det var bare to Mennesker ombord, en ældre Mand og en Ungdom. Nu blev det andet til Liv i Ytterpolden. Skøyten solgte ut sin Kunstmat paa kort Tid".....

"Saa en Dag blev den ældre Mand sat iland fra Skøiten. Han hadde stusset sit Skjæg og klædt sig straalende i vid graa Hat med Spænder paa Baandet og Stormsnor ned til en Knap, i rød Fløielsvest og to blaa Trøier, den ene utenpaa den andre, men begge aapne i Brystet for Vestens Skyld som var rød. Han saa riktig velkledd ut og han saa utenlandsk ut."

August var kommet tilbake.- "August, Jordomseileren, Landstrykeren, Hjelpesvenden i mangen Naadløshet, selve August."..... Hans gløgge øyne og kvikke hode hadde sett og oppsuget meget der ute i verden. Det skulde nu komme Polden til gode.

En ny blomstringstid for Polden begynner. August har ideer og pågangsmot:

"Han var opfyldt av en ny Tid, nye Fremgangsmaater, utenlandske Eksempler, om Kveldene sat han inde hos Joakim og projekteerte store Virksomheter. Stuen var gjerne et Møtested for Naboerne, de sat til det blev mørkt. Folk hørte med Forundring paa de nye Planer".....

~~Polden manglet elektrisitet, telefon, posthus. Polden manglet sildemelfabrikk, industri, slike ting som skaffer penger, rikdommer og Polden manglet bank. Her var et velsignet virkefelt og arbeidsmark for slike folk~~
 Om August ~~og han~~ tar fatt, sinkes ikke av skrupler og betenkeligheter, hindres ikke av pietetsfølelse for det han fikk i arv, det som far og mor holdt av, levde på og etterlot. Nei, August er moderne, uten røtter, ^{en} slike som tidsånden har bruk for. ~~Arbeidet~~ ^{Bløt} t, dikt og løgn og skryt, nåvel, også slik er han i pakt med tiden. En mann med mange utveier.

Men August har andre sider, gode sider.- Han trakter ikke etter andres gods og gull, og han arbeider ikke for egen verdslig vinnings skyld. Han er umoderne slik. ~~Pengene sitter løst hos ham. Og hvorfor skulde han ikke gjøre Polden til by, bygge moderne hus med veranda og kularte ruter, hage og stakitt som andre steder ute i den store verden?~~

Jo, August bygger; Karolus, gamleordføreren, stykker ut sine jorder til tomter og tjener grovt med penger. ~~Somme~~

~~av husene får gilde, flaggstangen. Det flytter folk til~~
~~stedet og kjøper husene, og~~ snart har Karolus ikke mer å
 selge av gården sin. Han har bare en tomt igjen. Men
 Esra, den komlingen, vil ikke selge. Han er gammeldags
 og holder på sin jord.

En dag kommer storebror Edevard hjem fra Amerika - og
 han ~~har~~ ~~konst~~ ~~et~~ med, Lovise Margrete Doppen.-
 A, storebror var blitt så forandret, "magert Ansigt og saa
 stor Næse." Bror Joakim kjente ham ikke igjen. Lovise
 Margrete - Mrs. ~~Andrews~~ Andrews - var derimot pen og
 ungdommelig som før. Storebror kunne ikke ha hatt det så
 lett. Han hadde hengt dyktig i, tatt fatt både med det ene
 som det annet. Han hadde fått gård, farm. Men Lovise
 Margrete måtte ha byen, hun trivdes ikke på farm. Den
 naturlige og dyktige kone på Doppen var blitt en
 flagrende nytteløs ingenting. Stadig flytte fra by til by,
 fra sted til sted. Edevard var trofast og fulgte med,
 slet og lengtet hjem. Han er blitt fåmælt og har glemt å
 le. Hans smil er tomt. For sent har han forstått at han
 har spolert sitt liv, - at hans kjærlighet har vært hans
 ulykke. Nu er den bleknet. Han er ferdig med alt.- Nei,
 ikke med minnene.

"Hvor gjorde han av sig naar han gik ute? Han kom
 ikke alltid hjem til Mattid engang, men bare vandret i
 Omegnen, satte sig, saa sig lange omkring, reiste sig og
 vandret til et nyt Sted og satte sig".----

~~Han ble arbeidsmann hos Lera og søster Hesta.~~

~~Edevard, Herren, var blitt Tjener. Efter tyve Aar~~
~~var han ikke kommet lenger. Hans Sambygdinge kunde mindes~~
~~ham i jevn Stigning som Skreppekar, som stor Skipper paa~~
~~Jakten "Hermine" og Fiskeopkjøper i Lofoten, som Eier av~~
~~en Gaard paa Fosenlanvet, tilsist som fast Handelsmand i~~
~~Bolden med ikke lite Midler - og nu Daglejer hos sin~~
~~forrige Koksgut. Slik kunde somme være ute for Vanskjæbne!~~
~~Ingen Akt og Tre, ingen Estime. Det var Folket hans,~~
~~Joakim Ordfører og Pauline paa Kramboden, som kastet Glans~~
~~over Storebror - han som engang hadde saa straalende~~
 Utsikter."

Lovise Margrete kan ikke slå seg til ro i Polden. Landstrykerblodet er for sterkt i henne. Hun må ut og flakke igjen, stadig flakke. Og en kveld drar hun med postbåten til dampskipsstoppestedet ute i fjordgapet. August skaffer reise penger. Den pokkers August! Han har sett hvordan sakene stod, og for Edevards skyld vil han gjerne ha Mrs. Andrews avgårde. Det vil Pauline og ~~Joakim~~ Joakim også. Edevard går til sitt arbeide og lar henne reise. Men ut på natten lister han seg ned til naustene, finner der bare den store notbåten og ror på spreng etter. "Han ror i Timer, ror Erend til Stoppestedet, ~~og xxxxxxxx~~ han vil reise sig op i sin Farkost og staa og vinke litt."--- Han kom for sent.- Edevard var likevel ikke ferdig med Lovise Margrete.

Det var nu kanskje ikke bare for Edevards skyld at August hadde hjulpet Lovise Margrete avgårde. August hadde store planer, mye han skulde ha utført, og trengte en hjelper og kamerat. Poståpneriet var allerede gått i lås, og Pauline på kramboden ble poståpner. Så var det bank. Også det klarte August. Poldens Sparebank og selve August i styret, i direksjonen. Det blir en oppgangstid, floridante tider for Polden. Folk låner i banken, og August er ikke slik at han er knuslete når småfolk vil låne mot pant i hyttene sine. Men Pauline er også i styret og holder igjen.. ~~Så var det å bytte hus, å be i for folk som ville flytte til Polden. Og banken måtte ha pengeskap, også det grøt August. Så var det å få opp fabrikk, sildeoljefabrikk eller torvstrøfabrikk.- Banklokale og kommunelokale fikk komme senere. August telegraferte. Det kommer materialer, sement og armeringsjern. Edevard er god å ha. En dyktig og trofast sliter. Huset skyter i været; maskiner og alt det andre får komme siden. Bare virke, bare stå i. Liv og virkeombud med eller uten mål var nok for August. Folk låner på hus og tomt og bygger videre. Det er blomstringstid i Polden.~~

Den jordnære og praktiske Pauline ser hvor det bærer hen. Hun nekter til slutt å bruke flere av bankens midler. Hun vil redde bankaksjene, redde pengene for August også. "Hvorfor skulde han gaa hen og bli Fant paa alt sit Stræv for Polden?", sier hun.

August anlegges
letrefraam; han
anlægger tobakk.

~~August står ikke fast. Han kjøper små planter, masser
av små grantrær, og planter dem foran folks stuer. Han vil
anlegge palatrefarm på Esras jorder, men xxx Esra nekter.
August planter tobakk, og får peldværingene nesten til å
sprekke av avsyjerrighet og undring. Og hvorfor ikke en
jernbane ut til Ytrepolden. Slike jernbaner var alminne-
lige ute i den store verden.~~

Men det kommer harde og yonde dager for Polden, med
matnød, bleike ansikter og motløshet. Silden uteblir,
jorden er forsømt, - hva skulle så menneskene klare seg
med? Joakim ordfører og Esra jorddrott de klarte seg, for
de drev sitt jordbruk. Augustanden hadde ikke fått makt
over dem. De hjalp; ga mat gratis til de sultende så
lenge de hadde, og Pauline ga alt etendes som på kramboden
var. Men det forslo ikke.

~~Det blir igjen roten, August sin not, som berger pold-
væringene. Livet er reddet, men ellers går det dårlig med
Augusts prospekter. Han prøver seg med mange utveier,
lyver og bløffer og er flink. Men hva hjelper det?~~

Og da det hele stanser opp, stryker han sin kos.
Pauline savner ham, mange savner ham. August etterlater seg
et tomrom.- Storebror Edevard savner ham allermest.
Han har mistet all tiltakslyst, er blitt en vanemessig
gamp, en hjelpeløs stakkar til å ta seg fram. Brev fra
Lovise Margrete, fra konen sin? Jovisst fikk han Amerika-
brev. Men alle var så like og handlet om klær og reise.
I sitt siste brev ville hun reise til Frisco.

"Den hjemvendte Landstryker hadde kanskje i sin Like-
gyldighet ikke engang lest dem ordentlig----- han gjemte
ikke de dyre brevene".

Og likevel, i hans underbevissthet hersket Lovise
Margrete som før. Minnene ga ham ikke fred. Nu sto han
alene igjen. Hans gamle kamerat og rådgiver August var
også borte. "Jaja, sa Edevard. Lykke paa Turen din!"

Men så hendte underet. Det kom brev fra Hamburg.
August hadde vunnet tyve tusen mark i Hamburgs pengelotteri.
August måtte innhentes og underrettes. Storebror Edevard
livner til. Han vil reise sjøveien, seile for god sydvest
vind for å innhente postbåten. Fra den turen vendte han
ikke hjem. Det røk opp med storm. Noen tid etter kom den
tiden at Edevards bat var drevet i land.

"Saa var Storebror borte og kom aldrig igjen. Gud hadde villet det saa."

Mens jobbing, pengeflom og anleggsvirksomhet grasserte som verst under og de nærmeste år etter første Verdenskrig, holdt ^{Knut} Hansun seg i ro på Nørholm, der han dyrket sin jord og syslet med sin diktning. Han så utskielene, var vitne til den ville jakt etter innbilte verdier - til boblen sprakk ~~og uttelt seg~~ - mens vårt største nasjonale aktivum, den norske jord ble forsømt. August er tidstypen i Norge - i Polden.

"Saken var, begynte Joakin, at August utviklet Polden baade i godt og ondt, han tappet Myr, men han drev ogsaa Spekulasjoner. Han var et Uttryk for Tidsaanden, gav med den ene Haand og tok med den andre - hvor var saa Vindingen? Han skapte Forandring, men i hvert Tilfælde blev de Goder han hadde tilsiktet opveiet av efterfølgende Onder. August svarte stundom naar han kjeklet med Pauline at javel, det var slik Utviklingen artet sig, det var Kampen og Konkurransen. Men var det et Svar? Han kom ute fra Verden og vilde lære os op i moderne og utenlandske Ting, men hvorfor det? Jo vi måtte følge med i Kampen og Konkurransen Hvorfor det? skrek ho Pauline. Jo for ellers fik vi for Eksempel ikke laane og laane Penger i London."

✱

I 1933 utkom den tredje og siste av August-bøkene, "Men Livet lever", en roman i to bind.

Det er gått en liten mannsalder siden August ble slått ut i Polden og rente sin vei. Nu er han igjen på kjente og hjemlige trakter, ikke i Polden, men i selve Segelfoss by. Her er ikke så lite omskifte fra Willatz Holmsens og Holmengraas dager. De lever bare i folks minne, gamle Willats Holmsen som eventyret, og unge Willatz som sønnen - som ikke ble til noe, men bare drev med musikk, diktet musikk som ikke ga penger, og ^k hadde måttet selge gården og slottet - til lille Theodor på Bua. Det er Per på Buas

is blitt

slekt og avkom som ~~ble~~ aristokratiet i Segelfoss by. Den lille narraktige kremmer Theodor ble eier av Segelfoss gods og by med alle dets herligheter. Han ble ordfører og stor ~~skatt~~tyter. Nu er det sønnen som rår, Gordon Tidemand. Theodor hadde god grunn til å tvile på at han var hans sønn. Han hadde brune og stikkende øyne akkurat som tatergutten Alexander som fru Theodor, den unge og fyrige klokkerdatter, hadde fått galskap til. Men lille Theodor var en praktisk kar og "en skikkelig Fyr med Moralen litt vrængt", han fikk iallfall en sønn som kunde føre Per-på-Bua-dynastiet videre.

Den nye herren på Segelfoss Gård vilde gjøre som gammel-løytnanten, og sendte sønnen i lære ut i verden, til Trondhjem, Tyskland og London. Han lærte bokførsel^{ing}, omsetning, børshandel, veksellære, og han lærte seg høviske seder og gentlemansmanerer, slikt som måtte læres fordi han ikke hadde det i arv, i blodet. ~~Gordon Tidemand hadde evner og gaver til å lære og ta etter.~~ I London traff han Romeo Knoph og ble venner med ham. Han var sønn til handelsherren Knoph på Helgeland, som også hadde en datter, Julie. Hun ble husfrue på Segelfoss Gård, og Lilian, Theodor på Buas datter, ble Romeo Knophs kone. Oppkomst og framgang. Nesten likeså gjøvt som han Lassen Manuelsen, som til slutt ble bisp og statsråd hos kongen. Jo, far Theodor hadde grunn til å være tilfreds og stolt. Og Segelfoss hadde fått både Grand hotell, bank og kino, distriktslege^{er}, apotek og sorenskriver~~er~~, skole og lærere, lensmann, sakfører og politi, et lite trykkeri og Segelfoss Tidende, - alt slikt som trengs i en skikkelig by.

Men matador Theodor ble tidlig utbrent, ble gammel før tiden og gikk hen og døde, mens konen, gammelmoderen som hun ble kalt, skjønt hun var både ung og hadde appetitt på livet, hun lev^{de}et videre og struttet av sunnhet og verdslighet. Med sine praktiske og jordnære sanser var hun til god hjelp for sønnen, som var nokså ubehjelpelig i sin virksomhet heroppe på Segelfoss, trass i all sin utenlandske lærdom, ~~og sine venner.~~

En dag kommer August fra sin landstrykerfart ute i verden og søker arbeid hos Gordon Tidemann. Han er blitt gammel og skallet i de tyve årene siden han strøk sin vei fra Polden. Men ellers er han den samme, med uoppslitelig virketrang, gløgg og rik på innfall; for August kan i grunnen aldri bli gammel, han er og blir den samme evige August.

Han blir ~~Alt~~ muligsmann hos Gordon Tidemann, som litt senere ble konsul, engelsk konsul til og med. Nu får August høve til å utfolde seg. Å, han har lært og sett så mye ute på sin flakkende ferd som nu kommer til nytte. Konsul Gordon Tidemann skal f.eks. bygge jakthytte et lite stykke oppe fra gården; for han venter en engelskmann, en kjent fra skolefagene, på besøk, en engelsk lord eller noe slikt. Og så skal det bygges vei ditopp, vei til bil. For en konsul kan ikke bare ha fin mahognimotorbåt, men bil som han ^{kan} ~~kan kjøpe i~~ og ta seg ut i. Og han må ha ~~en~~ garasje. August står for det hele. Han er bas, ingeniør og rådgiver, gjør godt arbeid og står på sin herres side. August har lært disiplin og respekt for en overordnet. I det stykke er han gammeldags. Alle de moderne oppgaver konsulen gir ham å utføre, gleder ham. Han blir konsulens høyre hånd, en slags nestkommanderende i Segelfoss by.

Og nu da August igjen er blitt en stor og ansett mann og standsperson, i pene klær og med penger i lommen, begynner ungdom og galskap å husere inne i ham. Han blir forelsket i den unge, fattige jenten Cornelia i Sørbygden. Syttiåringen August spreller og brisker seg og gjør seg til narr. Ja i sin forelskelse går han hen og gjendøper seg i Segelfossen for å få dåpskyss av Cornelia. Denne dåpen i "rinnendes Vand" holdt forresten på å ta knekken på ham.- Og attpåtil var det til ingen nytte. Cornelia ville ikke vite av ham nu mer enn før.

~~I Segelfoss by treffer August også kjentfolk fra Polden, han treffer pene Ester, datter til Wagna og Teodor, hun som ble så godt gift og ble fru doktor Lund, men som minnes Polden og sitt fattigbarnsliv der som det svunne Paradis.~~

En dag kommer selve Pauline til Segelfoss, til August. Også hun er blitt gammel og tørr, men er den samme rettvise Pauline, stø og pålitelig i pengesaker. En reminiscens fra en svunnen tid med en moral som mer og mer er gått i graven. Hun har tatt vare på rikdommen til August, lotterigevinsten fra Hamburg. Hun fikk lotteriseddelen som en slags betaling for mat og losji, men hverken Pauline eller bror ordfører Joakim er slike at de vil ha disse penger, de unner August både hellet og pengene. Pauline har ordnet opp i Augusts saker, betalt hver smitt og smule av Augusts gjeld, slik at han igjen kunne vise seg i Polden som aktet og æret mann. Og enda ble det en god slump penger igjen som Pauline satte i bank for å la dem yngle videre der.-

"Her er Regnskapet! sa hun og slog paa det."

Og gamle August svinger av rikdom og planer.- Men Cornelia har ingen sans for rikdom og storhet.

August kjøper sau, han vil fylle hele fjellet med sau, tusener av sau. Å, August er blitt som ung igjen, så full av virkelyst. Han får folk i sitt brød, gjøtere og sauekjøpere. Han er ikke knipen og småskåren, nabob August. Og han har mange andre jern i ilden. Det er så mange som trenger hans råd og hjelp,- konsulen, gammelmoderen, apoteker Holm og mange andre. Den flinke, snarrådige August ordner opp i flokene, lyver, dikter og drømmer. Står aldri fast i et knipetak. Moralske hemninger og hevdvunne eller nedarvede oppfatninger om sannhet og sømmelighet hefter ikke August; for han er moderne. En løgnaktig, godhjertet fantast med frynset samvittighet, sjarmerende, karakterløs og ansvarsløs. Tidsanden personifisert, tidstypen satt i relieff.- Det måtte en verdenskrig til for å gjøre typen ondsinnet, bevisst korrupt og brutal.

Selv da døden, eller skjebnen, slo kloen i August, da et hav av sau, vettskræmt av engelskmannens jaktskudd i fjellet i sanseløst jag farer utfor stupet og tar August med seg, smiler han et siste ~~farvel~~ farvel til konsulen, og verden.

Knut Hamsun

Som i alle ~~sine~~ Nordlandsromaner har også "Men Livet lever" mange fornøyelige mennesketyper. Dikteren tegner dem ikke i svart-hvitt. Han forstår å bruke fargene på sin palett, slik at kunstverket gir ~~alle~~ ^{mange} fargenyanser. Det er mennesker han ~~xxxxxxxxxxxx~~ tegner, mennesker med sine feil, egenheter og pussigheter - og gode egenskaper. Den gamle vismann ~~xxxxxx~~ dømmes mildt og overbærende.

Knut Hamsun har i flere av sine bøker slått ned på den egoistiske, ~~et~~ selvsopptatte og sensasjonslystne journalist av typen ~~xxxxxxxx~~ redaktør Lynge og Bondesen. Den effektjagende "intelligensen", særlig slik han har lært den å kjenne i hovedstaden, er ham en vederskyggelighet, ~~fixxx~~ fordi den er usann og negativ - og karakterdrepende. Men ute i provinsen har han truffet på en annen type av ~~avismenn, idealister som har noe på hjertet og vil gi dette til sine medmennesker.~~

En slik avismann er Davidsen, redaktør av Segelfoss Tidend. Fattig, men hederlig og arbeidssom.- "Merkelig Mand forresten og merkelig Familie, her gik de i vaar Tid med en indre Røst i sig, et lite Kuriosum som de kaldte Samvittighet. De hadde faat lit Klær paa sig og var tilfreds. Konsulen hadde ikke lært noget om dette i sine utenlandske Skoler, men det lot til at være en Realitet. Han kom i Eftertanke: sandelig om han ikke hadde hat et Møte med et renslig og godt Menneske, syntes han."

Men sakførerne, juristene, er de samme overalt, hensynsløse strebere og griske etter penger. Et rendyrket eksemplar av arten er sakfører~~x~~ og baksjef ⁿ Pettersen, Pipehodet kallet, havesyk og pengekjør både av karakter og opplæring. Da han kom på kant med og vil lure selve konsul Gordon Tidemann, gikk det riktig nok galt, og han ble heldt ut av banken, ja, det måtte gå galt, for var det noe Gordon Tidemann forstod seg på, var det regnskaper og bokføring. Penger, bank og inndrivelser gjør til slutt sakføreren rørete i hodet, så han ender på asyl.---

XIV

Knut Hamsun hadde nu nådd den høye alder av 75 år, men frøndes fulgte han interessert med i samtidens forskjellige faser og livsspill. Og han hadde ennu mye på hjertet som han skulde ha sagt menneskene. Men han er på vakt mot seg selv. Han føler alderen og de skavanker den fører med seg. Er det noe han er redd for, er det talentløs gammelmannsdikting. Derfor bestemmer han seg for å avslutte sin diktergjerning med en siste bok. Han kalte den "Ringens sluttet" (1934).

All virkelig kunst må gjennomleves i kunstnerens sinn. Ideer og inntrykk er bare råstoffet som bearbeides og formes i kunstnersjelen. Dette er i særlig grad tilfelle hos *Knut* Hamsun. De mennesker han forteller om, må han så å si ha inn på seg, så han kan se deres liv og vaner og gjennomlyse deres sjel inn i de hemmeligste kroker og lønnganger.-

~~I flere år hadde han levet i eller nær innpå den norske småby. Han hadde sett et og annet som vakte hans interesse og lært forskjellige mennesketyper å kjenne.~~

Hovedpersonen i "Ringens sluttet" er Abel Brodersen, sønn til tidligere kaptein Brodersen på barken "Lina", nu fyrvokter på en holme nær byen. Vi får høre om barndoms- og ungdomslivet til Abel og hans jevnaldrende i den lille by, med småforelskelser, intriger og ubetydelige hendelser, - bagateller for andre, men viktige deler i disse menneskers liv. Og vi får høre om mange andre mennesker, f.eks. et lite menasjeri av gamlinger, avdankede skippere som lever sitt gammelmannsliv med små spaserturer til kirkegården eller fiskebryggen. Det er småprat og litt uenighet og kjekling i blant. Det hører til. Det stiver opp. Og så alle de gode, glade minner.- Jo, det går an å leve.

Ved fossen ligger sagen med sine arbeidere, Alex heter en av dem. Men byen har også fine og fornemme folk. Der suser apotekeren forbi i sin flotte bil sammen med datteren Olga, byens mest fasjonable dame, - en slags levende motejournal for de andre unge piker. Hun "gik som en Vals gjennom Byen". Fredriksen på landstedet er også en mektig mann, kjent for sin nærighet, men med atskillig innflytelse. Det samme er tilfelle med kjøpmann Gulliksen

byens rikeste mann. Og endelig sorenskriverens; en riktig fin og fornem familie. Sønnen Clemens, juristen - ikke noe større til jurist forresten - er dannet og veloppdragen, en riktig pen mann. Som seg har og bør, blir han gift med apotekerens Olga, byens første dame, skjønt han er glad i Lolla fra Surandstua. Det går galt. Da det går ut med apotekeren, og nålepengene uteblir, blir livet uutholdelig for Olga. Hun flytter hjem til apotekergården og havner hos unge Gulliksen med de mange penger. Olga kunne være både varm og øm, men hun er blitt forkvaklet av tøv og lediggang i et åndstømt miljø. — Barn? "Du har vel ikke tid til slikt, Olga", sier Abel. "Du skal skjøtte alle andre interesser, sa han. Du skal male døg og krølle dig og ta ind Piller og skifte Kjoler og veie dig og røke Cigaretter." --

To personer i romanen fanger i særlig grad vår interesse: den flinke, praktiske Lolla og den likeglade, vingeskutte landstryker Abel.

Lolla er av småkårsfolk. Flott og feiende figur, farlig temperament. For Abels skyld tar hun tjeneste på fyret hos gjerrigknarken kaptein Brodersen. Men Abel blir sendt ut i verden til sjøs, for å bli til noe. Men Lolla har ikke bare temperament, hun har også et hode med omløp i, og hun har ærefølelse og et godt hjerte. Da faren skeier ut og skriver falsk, skriver Brodersens navn på et papir i Privatbanken og rømmer fra det hele, redder hun familieæren ved å gifte seg med den avfeldige, senile kaptein Brodersen. XX- "I Folks øine hadde hun været viet men ikke gift, senere gik hun som en Slags pensjoneret Tyende efter en død Olding.....

Det skulde bli anderledes."

Hun tar seg av Abel. Vil ha ham fram og opp, gjøre ham til noe. For sine egne penger, arven etter Brodersen, kjøper hun aksjemajoriteten i lokalbåten "Spurven". Abel har strødd ut sin del med rund og sorgløs hand. Hun får kledd ham opp og gjør ham til kaptein på "Spurven". Hun selv vil være restauratrise, ha tjenere under seg, ordne og administrere. Og det går godt en stund. Abel får som et blaff av energi-til han går trett av alt sammen og stryker sin vei. Og der står den tapre, gode Lolla igjen. Alt var forgjeves. Abel er ikke som andre.

ny linje

Livet som vertinne ombord på "Spurven" har tapt interessen for Lolla, nu da Abel er rømt. Hun mottar tilbudet fra sakfører Clemens, svarer ja til frieriet hans og blir hans kone. Det var forresten gammel kjærlighet, ungdomskjærlighet, hos Clemens som nu utfoldet seg.

"Jeg skulde ha hat Dem, Lolla, og ingen anden, i tyve Aar er det Dem jeg har villet ha, i mere end tyve, jeg vet ikke hvor længe... ~~Jeg var hjemme i Ferien da det begyndte, jeg elsket Dem, spiste ikke, sov ikke, elsket Dem. De skjønste det ikke paa mig, men jeg blev sikk, jeg tenkte det ikke over men blev sikk -----~~ Men saa gik jeg der og blev en Tufts uten Dem, gik der uten Dem i Dager og Maaneder i mit eget Hjem. Og nu er det jeg kommer til Dem og sier at De skal gifte Dem med mig helle end noget andet, saa jeg endelig engang faar Dem.

Det vistes paa hende at hun fulgte med, hun sat med halvaapen Mund og hendes Næsebor gik ut og ind som i de unge Dager. Nu og da dukket uvedkommende Ting op i hende, Abel dukket op. Hvad skulde han her, men han dukket op."

Lolla hadde bare måtelig skolelærdom, men hadde lest flittig bøkene som Clemens i årenes løp hadde lånt henne. Hennes gode hode hadde tilegnet seg et og annet fra disse bøker. Og så hadde hun sin medfødte sunde kvinnelighet, dyktigheten og et praktisk grep på tingene. Dyktig husmor, dyktig hustru.

....."hun vilde vise ham Forskjellen paa en dyktig Kone og - en anden."..."De viste sig en Kvæld paa Vinstua. Han vilde det, en Ide han fik, en Elskvædighet mot Lolla.-- Nu vilde han vel syne Folk at han var gift med denne Dame, denne staselige Dame." -----

"Det hadde været en velsignet Kvæld, og hun takket ham for den, var øm og holdt sig tørt op til ham, var kjæresteglad i ham paa hele Hjemveien.

De kom forbi det lille Parti Roser og Busker ved Springvandet, og Lolla utbrøt: Nei vil du se!

En Humle har lagt sig til Ro i en Blomst, i en rød Georgine. I samme Georgine ligger en Humle til. De er sunket godt ned i Blomsterbladene og sover. For en Seng de har fundt sig, for et Under av en Nat!"

Men Lolla har også sine sorger. ~~Nå vil alle ikke være~~
~~livet liker~~. Det går galt med "Spurven". Mannskapet,
 Alex, Leonard og Severin fra sagbruket, kan klare den
 biffen å føre båten uten kaptein og styrmann, mente de.
 De kjenner ruten og alt det der. Men så vil Alex være
 likere kaptein enn de to andre, enda han bare er en
 arbeidsløs sagarbeider. Det blir slagsmål på broen, og
 "Spurven" avgjør tretten ved å hoppe oppå et skjær, velter
 og går til bunns. Assuransen nektet å betale. Der gikk
 aksjene, pengene til Lolla eller Abel, ~~og~~ Det gremmet henne
 meget, ikke for sin egen skyld, men for Abels.

Olga, venninnen, som forlot mannen, rømte fra Clemens,
 unner henne ikke den "fine mannen."

"Lolla var i Havn, Olga, derimot havnet kanskje aldrig.
 Hun drev ikke for Vind og Vove, langt fra, hun var Olga,
 ingen kunde si hende noget paa. Men megen Uro hadde hun i
 sig og exentrisk var hun blitt."

Og Clemens' fine familie, sorenskriverens?--- "det
 naget hende at hun aldrig maatte hilse paa sine Verforeldre,
 hun var og blev utenfor sin Mands Familie. Men ogsaa
 bortset fra den hadde hun Misundere, enda hun ikke regnet
 Olga med. Byen - Byen var imot hende. Hun var ikke fornø
 nok til ham. Det var ikke bare Nytelse at være fint gift."

Men det går bra for sakfører Clemens, han får saker å
 føre. Han er rettskaffen og blir dyktig. Vinner saker.
 Den dyktige og praktiske Lolla styrer og forvalter stor-
 artet. Ikke piker. Olga må ha pike. Lolla klarer alt
 alene, skjønt hun "var blit tyk og med Barn og det."...

Det ble "en Gut og et Under".....

"Aa den Lolla, like god til alt, født med det, Kvinden
 og Sødmen."

Som karakter- og sjelsanalyse er Abel Brodersen en av
 de interessanteste skikkelser i vår litteratur. På sin
 forskerferd hadde dikterfilosofen oppdaget en type av
 Homo Sapiens som vakte hans interesse: den sorgløse dag-
 driver, vagabonden uten oppdrift, fri for ærgjerrighet, så
 forskjellig fra standardtypens ~~livsanskuelse~~ ambisjoner.

Hvis målet for livet er lykke, tilfredshet, kan man spørre hvem har rett, vi de mange for hvem "det gjelder at faa meget ut av denne Verden, at pine mest mulig ut av den stirre efter mere - og saa dø!" eller slike som Abel, som ikke følger mønstret. Det ser ut for at Abel er klar over situasjonen, klar over seg selv og de andre. Han har sin dagdriverfilosofi som han følger - eller bare forsvarer seg med overfor seg selv og andre, fordi han er slik, er blitt slik-- "Men jeg er ialfald ikke raadvild, som du", sier han til Olga, "Jeg grubler ikke, jeg er rolig, jeg er ingenting jeg er utslettet og navnløs." Da ~~han~~ hun beskylder ham for å mangle oppdrift, svarer han: "Aldesles riktig, jeg følger ikke Mønstret. Jeg er tilfreds med ett Maal om Dagen, siden slikker jeg Solskin. Hvorfor skal vi bli noget? Det blir alle de andre og er allikevel ikke lykkeligere. De har hat Strævet med at komme op, men de maa se sig om efter Lønnen. Deres Ro er borte, deres Nerver tyndslitte, nogen drikker for at greie sig og blir bare værre, de skal til hver Tid gaa paa høie Hæler, jeg som bor i en Sjaa ynker dem."

Kan noen forstå slik tale? ~~Hans Clemens, som ikke er så lite av en tenker og har lest mange bøker,~~ uttrykker det slik: "Vi andre blir til det lille vi blir fordi vi er saa almindelige. Han er fra et Grænseland som er ukjent for os."

En stor naturforsker ~~og filosof~~ har engang gjort den lille oppdagelse at avvikelser i vekstvilkårene skaper avvikelser i livsformene. Homo Sapiens er underkastet de samme evige naturlover som alt annet liv. Det er ikke bare i det ytre det viser seg hos ham, det er selve kjernen, sjelen som påvirkes.

"Naar blev du slik"? spør Olga. "Slik? Du mener naar jeg begyndte at modnes? Det er lenge siden. Det begyndte i Barndommen. Jeg var saa uten alle Chancer, og saa begyndte det. Saa blev jeg rotløs i fremmede Land, og det modnet mig. Saa blev jeg gift med Angele, og det frigjorde mig helt, Gudskjelov. Jeg har det godt." -----

Abel er ikke uten gaver. Han er ~~godt~~ ^{vel} utstyrt både på legeme og ånd. Han kan føre seg, være gentleman både i tale og atferd; men han mangler karakter, mangler ansvars-

følelse, ville vi si. Den flinke Lolla tok seg av ham og gjorde ham til noe, gjorde ham til kaptein med blanke knapper og gullsnorer. Men det varte ikke lenge før vagabond-basillene begynte å grassere inne i ham. Det regelmessige, ensformige liv, dag ut og dag inn det samme, var ikke noe for Abel.

"Aa den Abel, værst mot sig selv og en Gaate for andre. Hvorfor han rømte? spør Lolla. "Det vil ikke du forstaa", svarer han. "End om det var for at se igjen en Grav? End om det var for at se igjen en stor Kaktus ute i fri Luft. Angele og jeg gik ofte og saa paa dem, de er uvirkeligere end andre Vanskapninger fordi det er deres Natur at være vanskapt. Det var Angele og jeg ogsaa, saa vi gik ofte til dem. Desuten vilde jeg finde igjen Lawrence, en Kamerat jeg hadde".....

"Hvorfor kom du hit igjen naar du nu engang var reist?"
~~spør Lolla.~~

"Du kan saa si. Din Mand fortalte mig engang om en Ku og om nogen Stærer som helst vilde være der de var fra, jeg kan jo skyldes paa det."

Abel tar opphold i Sjaaen, i skuret nede på jernbanetomtene. Han hadde bodd der før han ble kaptein. Det stod som han forlot det.

"Det var godt saaledes, godt at være indeklemt og ha det trangt om Rum, han hørte ikke alle Tidens, Avisernes og Menneskenes Hanegal, var ikke nyfiken, løste ikke over Akslen paa nogen.- Og han hadde Evnen til at undvære".

Men livet ble etterhånden brysomt, selv her i skuret. Man hadde oppdaget hans hule og lot ham ikke i fred. Snilde folk, hjelpsomme folk. Olga kom til ham, to hele lange kvelder. Hun søkte sensasjon. Det var så spennende å gi seg hen til en morder. Abel morder? Han hadde skutt sin Angele da hun var ham utro, slik kar var Abel. Og rike fru Fredriksen vil ha ham til landstedet og hjelpe seg og kjøre henne nu da mannen var død.

Ikke fred å få. Han stryker sin vei igjen.

"Det laa igjen efter ham i Sjaaen et Par tykke Uldhoser og noget Undertøi. Beatricen stod der, Sengen stod der, ellers hadde han tat med sig det lille som var. Han hadde sendt en Barnecykel op til Lillis Stue i Saggrønden og han hadde vært indom Fotograf Smith og betalt ham."

Ringene sluttet - diktringen sluttet. Et strålende livsverk, en gave til menneskeheten. Den gamle dikter kunne med stolthet legge pennen ned. Det han skapte, har evighetens stempel. Det kan ikke dø, for det er i pakt med det allmenneskelige, i pakt med allnaturen. I kommende tider og tidsaldre vil menneskene hente skjønnhet, visdom og styrke fra ^{Knut} Hamsuns dikting. Den vil stå som en maning til slektene om ikke å glemme at de hører til jorden og stjernene, at de har en sjel som må tas vare på og vernes om, for derav avhenger deres trivsel og lykke.

På har som ^{Knut} Hamsun følt og forstått den dyptgående og skjebnesvangre krise vår tidsalder gjennomlever. Da han som ung gav seg på vandring ut blant menneskene, var hans sjel en slags tabula rasa, fri for ferdig preparert skolevidedom fra kateter og lærebøker. Han så og studerte tiden og menneskene innenfra i deres eget miljø, og vant fram til klarhet over sin samtid og dets mennesker - og over seg selv. Han har selv gjennomlevet og følt krisen og ant de ulykker denne krise kunne føre til og har ført til. Med profetisk klarsyn så han og pekte på faren som truet det vesterlandske kulturmenneskes sjel: Teknikken tok makten fra mennesket. Den var blitt herre i stedet for tjener, og formet menneskene i sitt billede. Den sjelløse mekanikk, tidens gud, skapte en ny mennesketype, masse mennesket, hensynsløst og taktløs, ~~slått ned~~, skapte kapitalisten og proletaren. Idealer, finhet i tanker og livsførsel betydde mindre og mindre. Det var reminisenser fra en tid som holdt på å gå i graven. ^{Knut} Hamsun kjemper mot "Pesten" som han kaller det, tidsånden. Hans dikting er en protest mot goldheten og unaturen i samtidens liv og livsførsel, og mot karakter- og lykkedrepende intellektualisme. Den er en lovsang til naturen, til enkelhet og naturlig livsutfoldelse.

Det ubevisste sjeleliv i alle dets faser og utviklingsstadier, med alle dets innfall og hemmeligheter, det er det egentlige menneske, det er det som fanger hans interesse. Bagateller, uventede og overraskende utbrudd i ord og handling forteller på en ganske annen sannferdig måte om det som rører seg på sjeldypet enn tilkært spill, fakter og positur.

Ved å fortelle om tilsynelatende småting, gir han fantasien flukt mot solbeskinte, blomsterfargede eventyrland - der mennesket skal hente næring og kraft til å leve livet slik som Guds mening var med det. Slike virkemidler bruker ~~Hansen~~ ^{han} bevisst i sin åndskamp mot det sjelløse maskinmenneske.

~~Knut~~ Hamsuns diktning er en del av ham selv, et uttrykk for hans eget vesen og egenart og rike menneskelighet. Et mangetonet orkester stemt i samklang med dikterens sjelestrenger. Den er sangen om kjærligheten, om lengselen mot naturen, sangen om stjernene og evigheten, - sangen til livet.

"Mit Hjerte blir som
en Fabelhave
med samme Blomster
som Øen eier.
De taler sammen
og hvisker sølsomt,
som Børn de møtes
og ler og neier."

XV

Siden 1918 har Nørholmen vært Knut Hamsuns hjem. Gården som engang var en av Sørlandets største og beste gårder, var i en elendig forfatning da han overtok den. Jorden var vass-~~suk~~ ^{suk} og vanskjøttet. Husene nedslitte. Skogen ~~uthugget~~ ^{uthugget}. Han hadde solgt gården sin på Hamarøy da mulighetene for utvidelser var oppbrukt. Her på Nørholmen kunne han ta fatt igjen og utfolde sine ideer og sin skapertrang. ~~Her var virkefelt nok, arbeidsmark nok.~~

En stor del av sine inntekter ~~har~~ ^{brakte} han ~~brukt~~ ^{brukt} til å gjøre Nørholmen til en mønstergård. Han bygget ^{de} om de gamle husene og utvidet dem. Flere nye hus som er nødvendige på en gård som skal drives rasjonelt, har han latt føre opp. Han anskaffet de mest moderne landbruksmaskiner, for maskinen skal tjene menneskene. Teknikken er skapt av menneskeånden og skal brukes til å skape lettere og bedre ~~livsvilkår~~ ^{levestandard} for menneskene. Mye arbeid og betydelige beløp er gått med til drenering av den vass-~~suk~~ ^{suk} jord og til tapping og grøfting av myr, nydyrking og veianlegg. Han la selv planene, og paså at de ble fulgt og utført.

Den uthogde og raserte skog fra de forrige eieres tid følte ^{Knut} Hamsun som et smertende sår. Det gav ham ikke ro før såret var l^agt. Store mengder gran- og furuplanter ble innkjøpt og mange folk satt i arbeid med å plante skog. Han ledet selv arbeidet, og de to småguttene hans skulle også være med. Han hjalp dem med råd og veiledning, pratet med dem om skogen og livet i skogen, og plantet kjærlighet i deres hjerter til landet, skogen og jorden, som de var deler av.

U "Jeg vil ikke få høre ^Suset av denne ^Sskog og kanskje heller ikke dere. Men barna deres de kan gå gjennom høyvokst skog, og kan fortelle at dere ^{hva}at dere har vært med å plante den."

Avsides fra de andre hus på gården bygde ~~Hamsun~~ ^{han} sin dikterstue, der han ~~(uforskyldt)~~ kunne arbeide i fred og ro. Hele huset består av et stort rom med en liten forstue. Det ligger like ved vannet under en berghammer - med tre sydvendte vinduer. Veggene er dekket med reoler fra gulv til tak og gir plass for dikterens mange bøker. Foran et vindu i rommets ene ende står hans arbeidsbord, en rommelig bordplate på to treb^lkker. Ryggen på trestolen foran er trukket med en gammel frakk fra nordlandsdagene. I dette primitive miljø følte han seg vel. Her likte han å arbeide.

En god og trofast hjelp har ^{Dikteren} ~~Knut Hamsun~~ hatt i sin hustru, Marie Hamsun. Det er både vanskelig og ansvarsfullt å være gift med en stor kunstner. Hun er ikke bare hustru og mor, men har også den ansvarsfulle oppgave å pleie og verne om mannens åndelige liv. Dette tilhører hele nasjonen - ja på en viss måte hele menneskeheten. For å kunne løse sin oppgave kreves av henne stor klokskap og takt og evnen~~e~~ til resignasjon. Makter hun oppgaven, har hun gjort seg fortjent til ikke bare samtidens, men også de kommende slekters takknemlighet.

Og Marie Hamsun har maktet den. Den naturlige, sunne og friske kvinne, på samme tid hjemmelid^e og kunstglad, har gjort livet lettere og mer harmonisk for dikteren. Hun trådte inn i Knut Hamsuns liv da han befant seg i en alvorlig krise, da han hadde følelsen av at alderen begynte å tyngde ham, og hans dikteråre holdt på å tør^kke ut, -

"og Jærnene var ikke røde mere". Hun bragte ^uny ungdom inn i hans liv og gav ny kraft til hans skaperevne. Hun har også vist at hun selv eier dikteriske evner, har skrevet inntagende barnebøker og vakre og naturlige dikt. I sin kjærlighet til barna, hjemmet og jorden har Knut og Marie Hamsun vandret trofast gjennom livet - trofaste mot hverandre og trofaste mot sine idealer.

I sitt hjem, i omgang med hustru og barn var ^{Knut}Hamsun alltid høflig, varsom og taktfull. Han har i hele sitt liv hatt en medfødt respekt og ærbødighet for kvinnen.

Beskjedenhet og takknemlighet er egenskaper som han bevarte opp i sin høye alderdom.- Under "landssvik"-saken mot den 89-år gamle dikter hentet sønnen Arild en stol til ham, så han kunne slippe å stå under det lange forhøret. Dikteren vender seg mot sønnen og sier rørt: "Takk, Arild."

Knut Hamsun elsket barn og ungdom. Hans sunne og naturlige instinkter og livsbejaende karakter tok alltid barnas og ungdommens parti mot de eldre. "Erer de Unge!". Barna er framtiden, barna er selve livet. Barnegråt var ham uutholdelig. Den som bringer sorg og lidelse over barn, forbryter seg mot de evige livslover. Mor og barn var hellige begreper for ^{ham}~~Hamsun~~.

Barn i lek var det vakreste han så. I lang tid kunne han bli stående og fryde seg over deres lek. Han prøvde gjerne å få snakke med dem og stryke dem over håret. Han kom i strålende humør hvis det lyktes ham å få et gråtende barn til å le igjen. Møtte han en barnevogn på veien, måtte han bort og titte på barnet. Mens han gikk og syntes opptatt med andre ting, kunne han plutselig snu seg og si til sin ledsager: Nei, se på den lille der, hvor vakker hun er!

Under og etter den første Verdenskrig, da så megen nød rammet uskyldige barn, og hundre tusener døde av sult, kulde og mangelsykdommer, i særdeleshet i Tyskland, var Knut Hamsun fylt av sorg og smerte over all den nød og lidelse han var vitne til. Hans rike menneskelighet og følsomme sinn reiste seg i opprør mot hunger**b**lokaden av Tyskland, som varte i årevis etter krigens slutt. Det virket som tilsiktet for varig å svekke det tyske folk, og

ag rammet i første rekke kvinner og barn. For det er de *svake* vergeløse som må tømme den bitreste kalk når lidelsen hjemsøker et folk.

Nøden fra den første verdenskrig blekner mot det hav av lidelser som den annen verdenskrig brakte over Europa. Millioners redselsskrik og smertestønn gikk en moralsk degenerert og brutalisert menneskehet forbi, gikk de fleste av oss forbi; men Knut Hamsun fornemmet dem. Han led med de martrede kvinner og barn, Europas håp og framtid som gikk i graven sammen med Europas kulturminner.

Knut Hamsun har hele sitt liv hatt den vane at han først overveiet ~~og~~ og tenkte gjennom en sak og så gjorde seg opp sin mening om den. Han har alltid sett med skepsis på den ferdige kost som serveres Per og Pål gjennom Telegrafbyråene og pressen. Propagandaen, som i vår tid er blitt utviklet til en slags vitenskap i fordreining- og forførelseskunst, prellet av på Knut Hamsuns overlegne personlighet. Og han har aldri vært bange for å stå fram og forkynne den overbevisning, den sannhet han var nådd fram til, selv om den gikk på tvers av opinionen og på tvers av makthavernes øyeblikkelige interesser. Rettferdsfølelsen, renslighetssansen, sannhetskravet var deler av hans karakter, bunnet i de dype livskilder i hans sjel. Vi minnes Nils Kjærs karakteristikk ~~av Hamsun~~: "Han har Mod til at holde Vagt og staa for Skudd. Lad os hilse h dypt paa Gaden".

Knut Hamsuns livssyn kan vi sammenfatte slik: Fedrelandets jord er hellig. Denne jord er vi runnet av, i den har vi våre røtter. Sliter vi røttene over og blir landstrykere på jorden, øder vi vår menneskelykke. Arven vi fikk, skal vi verne om med kjærlige hender. Fedres sed og skikk skal vi være varsomme med og ikke kaste dem på dyngen for fremmede patentmedisiner.

Knut Politiske former, slagord, maximer ~~betyr~~ *betyrde* ikke meget for Hamsun. Det er utvorteshet som stadig skifter. Det er selve mennesket, sjelens indre liv, ~~og~~ kulturen, som er det viktigste. De som skal lede, bør være de første blant oss essensen av folket. Folkets skjebne må ikke legges i hendene på mennesker som mangler de karaktermessige og kulturelle forutsetninger. De vil styre folket nedover, bringe ulykke over det.-

Knut Hamsun har aldri lagt skjul på sin sympati for det tyske folk. Allerede under den første verdenskrig tok han Tyskland i forsvar. Man vil huske avisstriden i "Tidens Tegn" mellom Chr. Collin og engelskmannen William Archer på den ene side og Knut Hamsun på den annen. ~~Hamsun~~ ^{han} har sett det slik at forutsetningen for den europeiske kulturs trivsel er Tyskland. Det tyske folk hadde etter hans mening maktet den oppgave å innpasse den moderne teknikk i sitt kulturliv uten at dette i nevneverdig grad har ^{der} tatt skade. Det har bevart evnen til kontemplasjon. Det oppdaget faren som ~~truer~~ truer det europeiske kulturmenneske: mekaniseringen av sjelen, robotismen, og tok sine forholdsregler. Det var ikke de politiske former og prinsipper som skaffet nasjonal-sosialismen i Tyskland Hamsuns sympati. Nei, slike utvortes former er temporære, de er underkastet forvandlingsens lov. Det var det åndelige vakthold av kulturarven, respekten for jorden og ^{hans} ~~ansynet~~ synet til familien som tiltalte ham.

Det tyske folk har en kulturmisjon som intet annet folk i Europa. Frankrike, som har betydd så meget for vår europeiske kultur, har i dag ikke betingelser for å klare vaktholdet. Det samme er tilfelle med England. Deres oppgave og plikt var og er å arbeide sammen med Tyskland for å verne om den europeiske kulturarv, som trass i alle avskygninger er vårt felles eie. Tyskland er det naturlige midtpunktet for vår verdensdel. Skal det være håp for det europeiske kulturmenneske, må de europeiske folk rekke hverandre hånden til forbrødring og politisk og økonomisk samling.

Det er ikke minst ^{om} tanken for hans eget land som har vært bestemmende for ^{Knut} Hamsun i hans syn på Tyskland og Europa. Skal dette være landssvik, så har også Ibsen og Bjørnson gjort seg skyldig i landssvik.

~~Hansens Nordlandskontakte holder det.~~
~~"Nordland - Nordland vor fremtid. Siden~~
~~Grofjord til alle tider,~~
~~Morgningens unge Land som vil frem,~~
~~Landet skal frem!~~
~~Skjærne og signe det nå og i alle tider!~~

~~Tak for livet!~~
~~Vær for dem,~~
~~er fra Strandsøerne, er fra Dalene langt der borte!~~
~~Men er vi~~
~~og bryter halgerne,~~
~~bryter Dalen for Norges Grænser og Nordens far!~~

Ved siden av Bjørnstjerne Bjørnson er Knut Hamsun vår mest ^{sannsynlige} nasjonale dikter. Det ^{var} er Norge, fedrelandet, folkets ve og vel, dets sunnhet og lykke i nutid og framtid som opptok ham. Det ^{var} er meget som bringer ham bekymring: Folket lar seg lede ut på farlige veier. Vi holder på å miste vårt nasjonale preg. Tidsånden støper oss om i sitt billede.- De vil gjøre vårt store og herlige land til et pussig og rastløst lite Sveits, hvor fremmede turister vagger omkring og gir oss småskillinger og kafé-kultur. I stedet for å tjene på turistene skulle vi "tappe vore Myrer, plante Skog, kolonisere det veldige Nordland"--- "vi har sat til vor nøisomhet, vor gode Ro, vore smaa og stille Vaner, vi har mistet vor Arbeidssomhet, vort Indre har tapt".- Slik refser og rettleder Knut Hamsun sitt folk, fordi han var glad i det, fordi han elsket landet.

Bjørnstjerne Bjørnson fikk makthaverne mot seg. Han vinduer ble knust av steinkast fra en oppagitert pøbel, hans barn ble forfulgt på skolen og kom gråtende hjem. Knut Hamsun ble fengslet, mentalundersøkt, anklaget ^{og} stil for retten og dømt for landssvik. Jo, det koster å ha meninger som går på tvers av tidsstrømmen.-

XVI

Knut Hamsun ble i mai 1945 arrestert. Han var da 86 år gammel. Først var det husarrest og husundersøkelser bl.a. etter våpen. Men så kom politiet og tok ham med og tvangsinnla ham på et sykehus. Han ble hele tiden utsatt for mange slags sjikanerier og barnaktige fornærmelser.

Men enda var det ikke nok. "Rettsstaten" og "vitenskapen" trengte mer for å være på høyden. De trengt f.eks. en tolv timers nattlig jernbanereise uten søvn og mat på en trebenk inn til hovedstaden for mentalunder-

søkelse. Selvsagt var politiet med for å passe på at oldingen ikke stakk av.

Så fulgte fire måneders opphold på anstalten, på psykiatrisk klinikk, utsatt for pinefulle og ufine spørsmål, fornærmeligheter og sjelelig tortur. En professor fra vårt Universitet ledet seremonien. Til slutt kom avgjørelsen, resultatet av de "grundige" psykologiske undersøkelser: Knut Hamsun hadde "varig svekkede sjelsevner".

Det hadde vitenskapen utgrunnet. Og riksadvokaten lot det offentlig forkynne i sitt ¹rettstidende. Avisbladene forkynnte det samme for all verden. Hva skal dikteren si til det? Hvorledes skal han svare på uforskammethetene? Jo, han svarer som det sømmer seg en overlegen ånd som Knut Hamsun. Han skriver en hel bok full av ¹svekkede sjelsevner.

"På gjengrodde Stier" ⁽¹⁹⁴⁹⁾ ~~høsten boken~~. Dikteren beretter fra årene 1945 til 1948. Man leser og morer seg og nyter stilkunsten. Dette er ^{Knut}Hamsun, slik vi kjenner ham fra hans dyrebare ungdoms og manndoms bøker, slik vi beundret og elsket ham.

Men stundom blir vi harme. Vi harmes på de små, vanartede mennesker som tillater seg å forfølge og plage en olding, landets største sønn. Jo, boken er sørgelig også. Stundom blir man våt i øynene. Så må vi smile og le igjen. Dikteren vil ikke ha oss til å bli sittende med våre sørgelige betraktninger. Man skal heller le. Og det er mye ^å le av og ~~vi~~ more seg over, - alle de pussige situasjoner, den skjelske ironien, de rare tankene og innfallene og ikke minst menneskene en møter. -Og det er meget å glede seg over: trærne, fuglene, gresset, blomstene og barna. Jo, livet lever.- Gud skal ha takk for livet og for alt som er ungt, friskt og skjønt på vår herlige jord!

Det er meget å glede seg over!

Mens det offisielle Norge og en oppagitert, tankeløs hop ~~av~~ drev sin vanærende gjerning, var det tusentall av norske kvinner og menn som ut fra rent menneskelige følelser opprørtes over den hjerteråhet som ble vist den snart nitti-årige dikter, og skammet seg over den vanære det bragte over Norges navn. Men de stod maktesløse i tidens Ragnarok. Fenrisulven var sloppet løs!

På utlandet må behandlingen av Knut Hamsun ha ^{virket} ~~vært~~ forstemmende. Det tjener U.S.A. til ære at det nærmest offisielt tok avstand fra forfølgelsen. I begynnelsen av mars 1951 ble nemlig Knut Hamsun utnevnt til ridder av "The International Mark Twain Society", som vel er den mest eksklusive forening for internasjonal ånd og kultur. Selma Lagerlöf er Sveriges representant, Jean Sibelius Finlands, Winston Churchill Englands. Medlemmer er Clement Attlee, Bernhard Shaw og ~~president~~ Eisenhower, ^{Den fjerde president i U.S.A.} ~~Harry Truman~~ er overpresident. Andre representanter er franskmannen André Maurois, tyskeren Thomas Mann, italieneren Marconi og den indiske dikter Tagore. ~

I brevet til Knut Hamsun skrev foreningens president, den høyt ansette Cyril Clemens:

"Kjære Knut Hamsun!

Det er oss en stor glede å meddele Dem at Deres kolleger i betraktning av Deres store og varige tilskudd til litteraturen, har utnevnt Dem til Knight of Mark Twain

Med hjertelig hilsen fra Amerika. ~~og~~

Deres Cyril Clement.

Knut Hamsun har i sitt liv aldri vært redd for å stå fram med sine meninger. Derfor har han vært så lett å ramme i en oppløsningstid i norsk rettsliv. Hamsuns ord til Bjørnson passer på ham selv:

"Ingen har Stunder saa svake som netop den Stærke, udækket Kriger er ufrelt i Kulernes Spil. Var det for nogen en Seir i at hulle et Mærke vaiende ned fra en Skute med Bredsiden til."

-Men "om hundrede Aar er alting glemt"-? Ja, glemt er de små, vanartede mennesker som kastet seg over den gamle dikterhøvding, trengte inn i hans hjem, hånet og vanæret ham og ruinerte ham økonomisk - og derved vanæret Norges

navn og satte ^{der} plett på Norges ære. De skal vandre inn i den store glemsel. Men så lenge den vesterlandske kultur består, vil Knut Hamsuns navn lyse på Nordens åndshimmel. Hans navn og Norges navn er knyttet uløselig sammen. Som Aulestad er blitt vår nasjonale helligdom, vil ~~Nørholmen~~ bli det. Folk vil valfarte dit og se de steder ^{der} Nordens største dikter levde og vandret og skapte sine udødelige verker.

Bare en gang ⁱ ~~en~~ året ble det flagget på Nørholmen, den 17. mai. Årbødig og høyreist gikk dikteren selv ut til flaggstangen i den tidlige morgenstund og heiste flagget. Han var meget nøye på at flagget skulle være nytt og pent. "Se godt på flagget", snakket han med barna, "se hvor det knaller i vinden, vårt vakre, nye flagg."

For ^{Knut} Hamsun var flaggingen på 17. mai dypt alvor. Nasjonaldagen og fedrelandets symbol, flagget, var for ham hellig. Han har alltid foraktet skaperi og alt som er uekte. Fraser og hurrarop, sløyfer, jugl og skrål, - all denne markskrikereske alkoholiserde 17. mai-feiring som ~~var~~ ^{et} blitt så alminnelig i den senere tid, vendte han seg fra med vemmelse. Unatur og maskerade vaner dagen og skader fedrelandsfølelsen. Det skal være alvor, verdighet og høgtid over denne dag.

Den heftige og på samme tid varsomme ^{Knut} følsomhet overfor naturen som kommer så klart fram i ¹¹ Hamsuns diktning, er også tilstede overfor menneskene og de menneskelige forhold. Vær sann, vær ærlig av hjertet er krav han stiller til seg selv og menneskene.

I april 1947 leste vi i en hovedstadsavis et intervju med den sovjet-jødiske forfatter Ilja Ehrenburg i Moskva. "Hamsun er en stor dikter, den største i Norge, men han er et dårlig menneske" - uttalte Ilja Ehrenburg. Og ~~avviser~~ avisen var øyensynlig enig i denne dom.. I intervjuet heter det videre at den gode Ilja holdt på å skrive en bok på 1000 sider, som handler om de intellektuelle skjebner før, under og etter den siste verdenskrigen.-

I sannhet et motiv av uoverskuelig rekkevidde! Måtte ikke eie storhet, kjærlighet, sannferdighet og - ydmyghet nok til å løse oppgaven! Da vil han ikke unngå å ta med i den store boken sin et lite avsnitt om Knut Hamsuns skjebne, - "en stor dikter, den største i Norge."

Det var dengang pesten raste, og folk hadde tapt begrepene om rett og urett, anstendighet og enkelhet. Vi tar et par buketter fra denne tid og holder ^{dem} fram. De dufter ikke godt, for de er vokst i uren og syk jord. Men de skal minne oss om vår skam og mane oss til selverkjenne se og anger. Det er mange slike buketter. Vi finner dem i våre avisblad, og hos konene ved vannpostene. I en hovedstadsavis av 11/6-45 leser vi følgende: "En kunne fristes til å tro at Knut Hamsun hadde nok av denne verdens gods og gull, og at det ikke minst var flust med innbo på Nørholmen. Men synspunktene er så forskjellige. Det forlyder at eiendeler som tilhører en god nordmann i Fevik er havnet på Nørholmen etterat nordmannen måtte reise."---

Den 19/10-45 forteller samme blad med synlig behag at i følge "Morgontidningen"s Berlinkorrespondent vil ^{Knut} Hamsuns bøker "bli plasert i et såkalt giftskap, hvis innhold ikke blir anbefalt og bare vil bli utlånt etter spesiell forespørsel."---

Knut Hamsun tyv! Knut Hamsuns bøker, Pan, Victoria, Markens Grøde farlige for menneskene og må anbringes i giftskap!

"Dagbladet's" sjefredaktør Einar Skavlan skriver i sin bok, "Knut Hamsun", i 1929: "Intet, som hører livet til, heller ikke oppløsning og død, er den store livets elsker Knut Hamsun fremmed. Og jo lenger han har levd, dess dypere har Knut Hamsun følt seg grepet av steiningen om livets fortsettelse i avlens helligdom - barnets og dyrkingens enkle mysterium. Selve livet er et ufattelig paradoks som han tror på - sikrere enn på alle lettfattelige mekaniske realiteter."--- Og et annet sted skriver Skavlan: "Han (Knut Hamsun) har gjennom et utrettelig dannelsesarbeide skapt mannen Knut Hamsun: kulturmennesket som står på høiden av moderne civilisasjon, men uten å ha mistet ^{noget} av bondens sunde naturfølelse, eller av gudbrandsdødens gammeldags kultiverte takt. Alt finner vi igjen hos

~~Knut Hamsun, slik han er i dag, som årringer i et tre".~~
~~Politikk må være noe forunderlig noe, som synkverver~~
~~menneskene, slik at hvitt blir til svart og sannhet til~~
~~logn.-~~

~~Knut~~ ^{er} det tidens sjelløse mekanisering, robotismen, som Hamsun hele livet kjempet mot og advarte mot, som har gjort sin gjerning med oss - berøvet oss vår anstendighet og rettferdsfølelse, tatt fra oss vår menneskelighet?

På sin vandring mot stjernene har vår store dikter nådd de høyder, der han i avklaret ro kunne skue utover menneskene: Hvor de farer vill! Hvor de jager etter falske verdier! - trækker på hverandre, kravler over hverandre, hovmoder seg og øder sin sjelefred og livslykke, ikke bare andres livslykke, men også sin egen. De evige livslover kan ingen ustraffet bryte. Som mennesket sår, skal det høste.- For en syndeskyld de har, de som åpnet for de grumsete ulivskilder og lot dem strømme fritt ut! Politikerne og juristene - og avisene som stillet seg i skamløshetens tjeneste. *

Helt opp i sin høye alderdom bevarte Knut Hamsun ungdommens hellige ild i sin sjel.- evnen til å harmes på dem som krenker det evig menneskelige, krenker idealene og øver vold mot sannhet og rettferdighet. Han skuet utover dagen: Folkets liv, dets velferd, ve og vel må sees på lang sikt. Intet er farligere for et folk enn å bygge på usannhet og bedrag, selv om det synes å være "klokt" i øyeblikket. Misgjerninger straffes om ikke før, så på våre barn.

Knut Hamsun kan ynke og refse dem som farer vill, men han kan ikke hate, for slik er de positive krefter i livet, slik er visdommen. I sin diktning ⁿsvingte han ofte tukten ^{et}ris over sitt folk, så sine landsmenn mange sviende sannheter, ~~fordi han elsket dem~~. Han ga aldri opp troen på at folket til slutt ville fri seg fra trollesplinten og våkne av besettelsen. Da ville de også fri seg fra de tungesapper, heksemestre og finne veien tilbake til anstendighet og redelighet, til god gammel norsk kultur.- Arr og ~~skandaler~~ blodstriper vil nok sitte igjen mange steder. Det er galt nok, men ikke det verste. Verre er de giftstoffer som har

avleiret seg i folkekarakⁿteren. Men her er Knut Hamsuns diktning en sunnhetsbrønn som vårt folk kan søke hen til for å gjenvinne sin åndelige helse.-

Knut Hamsun har vært oss sterke og skjønnheten i all livsutfoldelse, endog i et lite spirende strå. Han førte vårt blikk utover i rommets uendelighet, til himmelhavets mysterier. Han lærte oss å være ydmyke og sanne på vår korte vandring på denne vår vakre jord.

"Mit Øie lukkes
en fjern Erindring
har lagt mit Hode
ned til min Skulder.
Saa tætnes Natten
ind over Øen
og Havet buldrer
Nirvanas Bulder."

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]